

TÜRKİYE'DE SOSYAL HİZMETLERDE DÖNÜŞÜM ÇALIŞTAYI

02 - 03
HAZİRAN
2018
ANKARA

[f /sesgm1996](#)

[t /sesgenelmerkezi](#)

[i /sesgenelmerkezi](#)

SES
Yayınları

Eylül 2020
Ankara

Yayına Hazırlayan

Aylin AKÇAY

Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası Genel Merkezi Adına
Sahibi : Gönül ERDEN Sorumlu Yazı İşleri Müdürü : Fikret ÇALAGAN
Necatibey Caddesi No:82/4 Kızılay Ankara T: (0312) 232 61 22 F: (0312) 230 21 93

ISBN 978-605-68848-8-7

Baskı Öncesi Hazırlık: OnAdaTanıtım (0312) 80 302 80

Basım Yeri: Atalay Matbaa Ltd. Şti. Basım Adeti: 2.000 Basım Tarihi: Eylül 2020

SES
Yayımları

Eylül 2020
Ankara

İÇİNDEKİLER

Program	2
Gönül Erden- SES Eş Genel Başkanı	4
Mehmet Bozgeyik-KESK Eş Genel Başkanı	10
Panel - 1 : Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetlerde Temel Yaklaşımlar	15
<i>Süleyman İLERİ- Birleşik Metal İş Sendikası Uzmanı</i>	16
Panel - 2 : Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin Tarihsel Süreci ve Dönüşüm Dinamikleri	43
Uluslararası Sosyal Hizmet Örnekleri, Osmanlı İmparatorluğundan Bugüne Türkiye’de Sosyal Hizmetler <i>Dr. Neşe Şahin TAŞÇIN - Maltepe Üniversitesi Öğr. Görevlisi</i>	44
2002 Sonrasında Türkiye’de Sosyal Hizmetlerde Yeni Dönem Uygulamaları ve Olasılıklar/Perspektifler/Tartışmalar <i>Prof. Dr. Özlem Cankurtaran - Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölüm Başkan Yardımcısı</i>	56
Çalıştay Atölye Çalışmaları Sonuç Raporları	67
“Çocuk” Atölyesi	68
Tartışma metni	68
Sonuç Raporu	70
“Kadın” Atölyesi	76
Tartışma metni	76
Sonuç Raporu	79
“Ayrımcılık” Atölyesi	85
Tartışma metni	85
Sonuç Raporu	86
“Savaş-Göç ve Sosyal Hizmetler” Atölyesi	97
Tartışma metni	97
Sonuç Raporu	98
Sosyal Hizmet Emekçilerinin Temel Sorunları Araştırması Sonuçları	103
Anket Metni	104
Anket Sonuçları	109

TÜRKİYE'DE SOSYAL HİZMETLERDE DÖNÜŞÜM

1.GÜN (02 Haziran 2018)

09:30 - 10:00

AÇILIŞ KONUŞMALARI

- Gönül ERDEN** (SES Eş Genel Başkanı)
Mehmet Bozgeyik (KESK Eş Genel Başkanı)

10:00 - 11:00

PANEL -1

Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetlerde Temel Yaklaşımlar

- **Moderatör:** İbrahim Kara - SES Eş Genel Başkanı
- **Süleyman İleri** / SHU/ Birleşik Metal İş Sendikası Uzmanı

11:00 - 11:15

ARA

11:15 - 13:00

PANEL -2

Dünyada ve Türkiye'de Sosyal Hizmetlerin
Tarihsel Süreci ve Dönüşüm Dinamikleri

- **Moderatör:** Fikret Çalağan- SES MYK
- **Dr. Neşe Şahin Taşğın** / Maltepe Üniversitesi Öğr. Üyesi
Uluslararası sosyal hizmet örnekleri;
Osmanlı İmparatorluğundan bugüne
Türkiye'de Sosyal Hizmetler
- **Prof. Dr. Özlem Cankurtaran**
Hacettepe Üniv. Sosyal Hizmet Bölüm Başkan Yrd.
2002 sonrasında Türkiye'de Sosyal Hizmetlerde yeni dönem
uygulamaları ve olasılıklar / perspektifler / tartışmalar

13:00 - 14:00

ÖĞLE YEMEK ARASI

14:00 - 18:30

GRUP ÇALIŞMALARI

- 1.Grup Çocuk : Zeynep Mutlu (SHUDER MYK) – Aylin Akçay
2.Grup Kadın : Zuhal Güreli (Mor Çatı) -
Fatma Yıldızhan - Emine Koç
3.Grup Savaş, Göç : Neşe Şahin Taşğın (Maltepe Ü.) - Mahsun Aksu
4.Grup Ayrımcılık : Umut Yaşar Göç- Runa Temelli

18:30

AKŞAM YEMEĞİ

TÜRKİYE'DE SOSYAL HİZMETLERDE DÖNÜŞÜM

2.GÜN (03 Haziran 2018)

- 09:00 - 11:00** **GRUP ÇALIŞMALARININ SONUÇLARI**
Moderatör: Gönül Erden- SES Eş Genel Başkanı
- 11:00 - 11:15** **ARA**
- 11:15 - 12:00** **ŞUBE / TEMSİLCİLİK RAPORLARI**
- 12:00 - 13:00** **ÖĞLE YEMEK ARASI**
- 13:00 - 15:30** **FORUM**
Sosyal Hizmet Çalışanlarının Durumu,
Sendikal Mücadele Ve Örgütlenme
Moderatör: Pınar İÇEL - SES Genel Sekreteri
- 15:45 - 16:00** **KAPANIŞ**
İbrahim Kara - SES Eş Genel Başkanı

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Gönül ERDEN - SES Eş Genel Başkanı
Mehmet BOZGEYİK - KESK Eş Genel Başkanı

Gönül ERDEN- SES Eş Genel Başkanı

Sevgili mücadele arkadaşlarım, değerli konuklar, değerli basın emekçileri,

“Türkiye’de Sosyal Hizmetlerde Dönüşüm Çalıştayı”na hoş geldiniz diyor, Merkez Yönetim Kurulumuz adına hepinizi saygı, sevgi ve dostlukla selamlıyorum. Gezi direnişinin 5. yılını yaşadığımız bu günlerde, sözlerime Gezi’de yitirdiğimiz canlarımız şahsında emek, demokrasi ve barış mücadelesinde yitirdiğimiz bütün yoldaşlarımızı saygıyla anarak başlamak istiyorum.

Sevgili yoldaşlar,

Bir baskın seçim arifesinde bir aradayız. Bu baskın seçim kararı, iktidarın OHAL koşullarına, tüm baskı zor, zulüm siyasetine ve savaş politikalarına rağmen bu ülkeyi yönetemediğinin itirafıdır. İktidar, hiçbir toplumsal, siyasal, ekonomik soruna çözüm üretmediği gibi artık kendi iktidarı için rıza da üretmemektedir. Bu nedenle kendi iktidarını bir süre daha garantilemek için baskın seçim kararı almak zorunda kalmıştır. 7 Haziran’da, 16 Nisan’da kazanan bizler 24 Haziran’da da tekçi cinsiyetçi, milliyetçi, otoriter, militarist, faşist AKP-M-HP bloğuna karşı kazanacağımızı bir kez daha göstereceğiz. Sandıkta, sokakta, mahallede yani yaşamın her alanında olacağız ve 24 Haziran’da tek adam değil bizler kazanacağız.

Sevgili arkadaşlar,

Sosyal hizmetler 19. yüzyıl başlarında vahşi kapitalizm olarak adlandırılan dönemde kapitalist sistemin yarattığı olumsuzlukların kısmen de olsa üstünü örtmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Ayrıca sosyalist devrimlerin yaygınlaşması ile sosyal politikaları geliştirmek zorunluluğu doğmuştur. Sosyal hizmetler daha sonra sosyal refah devletinin oluşmasına giden yolda önemli işlevler görmüştür. Sosyal devletin kurumsallaşması sosyal hizmetlerin daha modern bir anlayışla yaygın ve etkili bir biçimde örgütlenmesini beraberinde

getirmiştir. Ancak 1980'lerde kapitalizmin kendisini yeniden yapılandırması ile gündeme gelen neoliberal politikaların sağlık ve sosyal güvenlik alanlarında yarattığı tahribattan sosyal hizmetler de nasibini almıştır. Çok boyutlu olan bu dönüşüm, toplumsal alanın bütünü piyasa bir zihniyet doğrultusunda yeniden şekillendirmiştir. Günümüzde kapitalizm, bu neoliberal politikalar ile daha da vahşileşmiş, yaşamın her alanını kâr getiren yatırımlara dönüştürmeye girişmiştir. Belirli sayıdaki sermaye sınıfının çıkarını ön plana çıkararak, doğaya, bedenimize, toplumsallığımıza saldırmış ve emek sürecinde sömürüyü derinleştirmiştir. Hepimizin bildiği üzere kapitalizmde toplumsal üretimin eşit paylaşımı söz konusu değildir. Bir başka ifadeyle, kapitalizm, toplumun çoğunluğunun toplumsal üretimden aldığı payın her geçen gün azalmasıdır, sömürüdür, eşitsizliktir, yoksulluktur. Ancak iktidarlar ve sermaye sınıfı eşitlik, özgürlük, kardeşlik gibi kavramları çıkarı doğrultusunda kullanarak sömürü mekanizmalarını gizleme aracına dönüştürmüştür.

Devletin bizatihi kendisi sosyal yardımlaşma ve dayanışma adı altında yoksunları bağımlı hale getirmenin öncülüğünü yapmış, dini cemaatlere ve sistemi kollamakla görevli iktidarlara alan açılmıştır. Sosyal hizmet uygulamalarının, yoksunluğun ve bağlı sorunların çözümü için değil, bu duruma sürüklenen toplumsal kesimlerin yönetilmesi ve kontrol altında tutulması için kullanmıştır. Bu nedenle yoksunluğun temel nedenleri olan özel mülkiyeti ve sömürü mekanizmalarını tartışma konusu dahi etmemiştir. Bu yapılmadığı gibi sorunun temel nedenlerinin gizlenmesi ve kabul edilebilir kılınması için kullanılmıştır. Bireylerin kaderine razı olmaları, kendisine verileni kabul etmeleri öğütlenerek itirazları engellenmeye çalışılmıştır. Böylece toplumsal ve politik nitelikli bir sorun, bireysel ölçüğe ve toplumun vicdanını ilgilendiren bir düzeye çekilerek siyasal içeriği boşaltılmıştır. Buna temel teşkil eden zihniyet, sosyal hizmetleri salt müracaatçının talebine indirgeyen bir bağlama yerleştirdiği için sosyal hizmetler bir hak dolayısıyla devlet eliyle zorunlu biçimde yerine getirilmesi gereken bir olgu olmaktan çıkmış, yerini yardım ve sadaka kültürüne bırakmıştır. Oysa toplumsal koruma ve bakım ihtiyacı sadaka kültürü ile bireylerin vicdanına terk edilemeyecek kadar önemli bir konudur.

Kapitalizmin krizi pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de sosyal ve ekonomik hakların hızla budanmasını gündeme getirmiş, uzun vadeli çözümler gerektiren sorunlara gündelik reflekslerle ve toplu-

mu bağımlı kılan politikalarla yanıtlar üretilmeye çalışılmıştır. Yaşam standartları hızla düşen ve giderek yoksullaşan halk kitleleri, günlük yaşamsal ihtiyaçları üzerinden bütünüyle siyasal iktidara bağımlı hale getirilmekte, sorgulamadan itaate alıştıırılarak muhalefet gücü yok edilmektedir. Kapitalist sistemin sermaye birikim krizini aşma adına sergilediği aç gözlü saldırganlık toplumsal yaşam zemininde sınıflar ve toplumsal katmanlar arasındaki uçurumu daha da derinleştirmektedir.

Dünya Bankası'nın yoksulluğun yönetilebilir kılınması, sürdürülebilirlik ve sosyal patlamayı önlemek üzere oluşturduğu proje ve stratejilerin Türkiye'deki en sadık uygulayıcısı AKP iktidarındır. Piyasacı bir mantığa dayanan bu strateji ve politikalar asıl olarak sistemin kendi meşruiyetini devam ettirmesine yönelik araçlar olmaktan öteye gitmemektedir. Yıllardır izlenen politikaların her adımında sosyal hizmetler AKP'nin ideolojik bakışı ve ihtiyaçları üzerinden şekillendirilmiş, hizmete ihtiyaç duyan kesimlerin ihtiyaçları değil, AKP iktidarının ihtiyaçları ön planda tutulmuştur. Sosyal hizmetler kadın, çocuk, engelli ve yaşlılar başta olmak üzere sosyal hizmetlere ihtiyaç duyan kesimlere ayrımsız şekilde ücretsiz, eşit, nitelikli, kamusal ve ana dilinde hizmet sağlaması gereken bir alan olması gerekirken maalesef bugün izlenen politikalar ve pratik uygulamalarla görülmektedir ki sosyal hizmetler AKP'nin kendi ideolojik bakışı, iktidarı, seçim ve oy hesapları yani kendi çıkarları için şekillendirdiği bir alan olmuştur. İnsanların hak olduğunu bilmediği, dışarıdan verilen bir yardım olarak alınması ve yardım verenin yanında olunması üzerine kurulu bir sistem kurgulanmakta ki bu sosyal hizmet değildir. Bu nedenle sosyal hizmet politikaları ihtiyaç sahiplerini bu durumdan çıkartarak bağımsızlaştıracak bir politika ile yürütülmemekte, tersine bağımlılığın ve ihtiyacın devam ettiği bir biçimde sürdürülmekte ve bunda ısrar edilmektedir. Böylelikle sosyal yardımlarla ihtiyaç sahiplerinin iktidara bağlanması ve bağımlı hale getirilmeleri temel politikalarından biri haline getirilmiştir. Özelleştirme, devletin kamusal hizmetlerden adım adım çekilmeye başlaması, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve diğer pek çok hizmetleri karşılama sorumluluğundan vazgeçmesi, bu doğrultuda kamu harcamalarının kısıtlanmasını öngören uygulamalar bu bağımlılık ilişkisini artırmıştır.

Sosyal hizmetler devletin kendiliğinden yapması gereken bir hizmetken sunumun neredeyse tamamı taşeronlaştırma sistemi ara-

cılığıyla yapılıyor. Kendisinin sunması gereken işi, alt işverene ihale karşılığı sunuyor. Bu aynı zamanda devletin sosyal hizmetler alanındaki sorumluluğundan giderek el çektiği, sosyal hizmet ihtiyacı olanların denetimsiz ve sınırsız bir şekilde dernek ve vakıfların insafına bırakıldığı bir süreci de beraberinde getirmiştir. Kadının kimliğinin yok sayılarak sadece anne ve eş olarak aile kavramının içine sıkıştırılması, emeğine ve bedenine dönük saldırı temel politika halini almıştır. Bizzat bakanlıklar nezdinde yapılan gizli ve kapsamı sınırsız protokollerle başta çocuklar olmak üzere korunma ihtiyacı içerisinde olan kesimler belirli bir ideolojik grubu temsil eden vakıf ve derneklere devredilmektedir. Bununla birlikte bu alanda planlanan çalışmalar da AKP hükümetinin muhafazakâr ve neoliberal politikalarının çerçevesi ile şekillendirilmektedir. Sosyal hizmet uygulamalarının gelişmesinde belirleyici bir yere sahip olan din AKP iktidarının muhafazakar politikaları ile beraber alana iyice yerleşmiştir. Dini yaklaşımlar, azınlığın zenginliği ile çoğunluğun yoksulluğunu meşru kabul etmiştir. Özel mülkiyet ve sömürü ilişkisine dayalı toplumsal yaşam caiz görülmüş, yoksunlara zekât ve sadaka verilmesi koşuluyla zenginlik helal sayılmıştır.

Kâr artışını esas alan, her geçen gün daha fazla üreten ve daha fazla tükettirerek yaşamlarımızı ve doğayı tahrip eden kapitalist üretim ilişkileri, başta emekçiler olmak üzere geniş halk kesimlerinin sosyal devlet döneminde elde edilen kazanımlarını önemli ölçüde geriletmiştir. Güvensizleştirme çalışma yaşamının her alanına yansımıştır. İstihdam, gelir, mekân, çalışma koşulları, örgütlenme vb. koşulların tümünde emekçiler güvencesizleştirilmiştir. Güvencesiz, esnek, kuralsız ve angarya çalışma sosyal hizmet emekçileri için temel sorunlardan biridir. Sosyal hizmetlerin kadrolu çalışan ile yerine getirilmesi süreci giderek ortadan kaldırılmış, bakanlığın temel hizmetleri hizmet alımı yolu ile çalıştırılan güvencesiz çalışanlar tarafından yerine getirilme süreci hızlandırılmıştır. ASPB bünyesinde çalışanlar arasında taşeron çalışanların sayısı kadrolu çalışanların sayısını geçmiştir. Ayrıca sosyal hizmetler alanında çalışan emekçiler için uzunca bir süredir devam eden değersizleştirme politikaları artarak devam etmektedir. Alanda çalışan emekçiler baskı altında tutulmakta, mesleklerini iktidarın ideolojik bakış açısı ile yürütmeye zorlanmakta, yok sayılmakta, kadrolaşma çok yaygın şekilde devam etmektedir.

Sevgili arkadaşlar,

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Sosyal hizmet alanında yetişmiş nitelikli ve yeterli iş gücünün kadrolu ve güvenceli olarak istihdam edildiği, kadrolaşmadan uzak, temelinde kolektif çalışmanın olduğu, temsil ve katılımı esas alan, hizmetlerin planlanması, kullanımı ve değerlendirilmesi dahil bütün aşamalarda, hizmeti sunanlarla alanların sürece dahil edildiği, sosyal hizmeti salt müracaatçının talebi, bireysel ve grupsal bir faaliyet olmanın ötesinde toplumsal olarak tarifleyen bir sosyal hizmet paradigmasının egemen kılınması zorunludur. Mücadelenin esası, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlandığı, çocukların üstün yararının gözetilerek politikaların üretildiği, engellilerin toplumsal yaşama katıldığı, yaşlıların yük değil toplumsal hafıza olarak görülüp yaklaşıldığı, yoksulluğun, yoksunluğun sebebi olan bu sömürü sisteminin ortadan kaldırıldığı eşit adil ve sömürsüz bir toplumsal yaşam için mücadeleyi büyütmektir. Yardım edilmiş bir yoksulluk değil yoksunluğu, yoksunluğu ortadan kaldıran yeni bir yaşamın inşasıdır. Kapitalist sistemin dayatmalarına karşı durmak sınıfsal ve toplumsal mücadelenin bir gereğidir.

Sevgili arkadaşlar,

Uzun bir süredir hazırlığını yaptığımız bu çalışmayı bazen bizden kaynaklı bazen de bizim dışımızda yaşanan sorunlardan kaynaklı bu zamana kadar ertelemek durumunda kaldık. 2016 Ekim ayında yapmayı planladığımız, nerdeyse çalışmalarını ve bütün hazırlıklarını bitirdiğimiz çalıştayı darbe girişimi sonrası yaşanan süreç, ilan edilen OHAL, AKP iktidarının saldırıları politikaları ve sendikamıza da yansıyan üyelerimizin ihraç edilmesi gündemlerinin öne çıkması nedeniyle erteledik.

Elbette ki bugüne kadar bu alana dair çalıştay, sempozyum, bildiri, broşür vb. bir çok çalışmamız oldu. Alana dair yaşanan sorunlara ve çözümlerine ilişkin sözümüzü hep birlikte söyledik.

Bu çalışmaya gelirken bir dizi hazırlık yaptık. Geçmiş dönemden biriktirdiklerimiz önümüzü açtı ve çalışmalara güç kattı. Komisyonla yaptığımız ilk toplantı sonrası hızlıca programı çıkardık ve işyerlerinden başlayarak genel merkeze kadar bir dizi çalışmalar yürüttük. Atölye çalışmaları için küçük toplantılar yaptık. Çalıştay öncesi sosyal hizmet emekçileri ile bağlarımızı artıracak, sorunları tespit edecek bir araç olarak anket çalışması yapıldı. Sosyal hizmet emekçileri ile

bir araya gelmemizi sağlayabilecek toplantı, buluşma vs. bir dizi çalışma yapıldı.

Bu iki gün boyunca “Neoliberal politikalar ve sosyal hizmetler”, “Dünyada ve Türkiye’de sosyal hizmetlerin tarihsel süreci”, “Sosyal hizmetlerde temel yaklaşımlar, sosyal hizmetlerin dönüşümünde ortaya çıkan sorunlar ve çözümler”, “Türkiye’de sosyal hizmet emekçilerinin sorunları ve çözüm önerileri”, “Sendikal örgütlenme sorunları ve çözüm için stratejileri”ni iki gün boyunca hep birlikte tartışacağız. Sosyal hizmetler alanında kadın, yaşlı, engelli, yoksul, mülteci, göçmen, savaş mağduru gibi ek hizmetlere ihtiyaç duyanların ve ötekileştirilenlerin sorunları ve bunlara yönelik çözümleri atölyelerde konuşacağız. İki günlük çalışmanın sonucunda sadece sorunları tespit etmekle kalmayacağız, aynı zamanda buradan bir mücadele perspektifi çıkararak ayrılacağız. İki günlük çalıştayın sonucunda açığa çıkaracaklarımız hepimize önemli sorumluluklar yükleyecektir. Başlangıç olarak çalıştayın sonucuna ilişkin planladıklarımıza dair sorunları söyleyebilirim. Bu çalıştayın sonuç bildirgesini şubeler ve genel merkez olarak kamuoyu ile paylaşacağız. Çalıştayda iki boyunca tartışıp açığa çıkaracaklarımızı kitaplaştıracacağız. Elbette ki bu iki gün boyunca başka da neler yapabileceklerimiz konuşulacak ve önümüzdeki sürece dair planlamalarımızı netleştireceğiz.

Bu çalıştayın gerçekleşmesi için katkı sunan, güç katan Süleyman İleri, Neşe ŞahinTaşgın ve Özlem Cankurtaran hocalarımıza, çalıştay için hazırladığımız anketin hem hazırlık aşamasında hem de sonuçların değerlendirilmesi kısmında yoğun çaba sarf eden Sinan Ok’a, çalıştay boyunca tartışmaları ve çözüm önerilerimizi oluşturmada önemli rol oynayacak olan atölye çalışmalarında bizi yalnız bırakmayacak olan ve yanımızda olan sevgili Zuhale, Zeynep’e, Hande’ye, tekrardan Neşe’ye ve elbetteki çalıştayın ana dinamiği olan işyerlerinden başlayarak her aşamasında olan üyelerimize ve bugün burda bu salonda olan siz sevgili arkadaşlarıma MYK adına teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim.

Çalıştayın başarılı geçmesini dilerken; emeği geçen, katkı sunan herkesin emeğine, yüreğine sağlık diyerek hepimizi saygıyla selamlıyorum.

Mehmet BOZGEYİK-KESK Eş Genel Başkanı

Değerli Katılımcılar,

Sevgili Mücadele Arkadaşlarım,

Hepinizi Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK) Merkez Yürütme Kurulu adına saygıyla selamlıyorum.

Değerli bilim insanlarımızın, hocalarımızın katılımı ile başta emekçi kesimler olmak üzere toplum geniş bir kesimini doğrudan

etkileyen bir alanda sosyal politika alanında ve buna bağlı olarak sosyal hizmetlerde yaşanan dönüşümün farklı boyutlara ele alınacağı bir çalıştayda bir aradayız.

Öncelikle KESK MYK adına çalıştayın sosyal politika alanında ve bu bağlamda sosyal hizmetler alanında yaşanan sorunlara emek cephesinden çözüm üretmede ışık tutacağına olan inancımızı paylaşarak emeği geçen herkese teşekkürlerimi sunuyorum, verimli, başarılı bir çalıştay diliyorum.

Evet değerli arkadaşlar sosyal politika alanında emekçi kesimler aleyhine ciddi bir dönüşüm yaşanıyor. Çalıştayınızda farklı boyutları ile derinlemesine ele alınacak bu dönüşümü emeğin kazanımlarını, haklarını yük olarak gören kapitalist sitemin, sosyal devlet ya da refah devleti olarak ifade edilen dönem ile sınırlamak zorunda kaldığı özüne dönüşü olarak özetlemek mümkündür.

Öte yandan söz konusu dönüşümün sadece sosyal politika alanıyla sınırlı olmadığı açıktır. Sosyal politika alanında yaşanan dönüşümü kamu'nun, kamusal olanının dönüşümünün önemli bir ayağı değerlendirmek daha isabetlidir.

Diğer taraftan hepimiz biliyoruz ki temel insan haklarının önemli bir parçası olan sosyal haklar ve bu haklara bağlı olarak verilen sosyal hizmetler birden bire, kendiliğinden ortaya çıkmamıştır. Bu haklar ve hizmetler devletler, siyasal iktidarlar ya da sermaye tarafından da bahsedilmemiştir. Sosyal haklar ve hizmetler sınıflar arasındaki güçler ilişkisine bağlı olarak değişen sosyal politikaya göre şekillenmiştir.

Sosyal politika ve sosyal güvenliğin merkezi iktidarlar tarafından bir hak olarak kabul edilmesi, sosyal hizmetlerin sistematik bir hal alması işçi sınıfının, emekçi sınıfların ağır beldeler ödeyerek yüzyıllar boyunca sürdürdüğü mücadelesi ile gerçekleşmiştir. Kısacası sınıflar mücadelesinin gelişim seyri sosyal politikanın, sosyal güvenliğin, sosyal hizmetlerin gelişim seyrini de belirlemiştir.

Söz konusu gelişim sürecini bu alana çok derinlemesine hakim olan bu güzide topluluğa uzun uzun anlatacak değilim. Ancak bir taraftan gelişen emek mücadelesinin, diğer taraftan da kaynağında yoksulluğun olduğu sosyal risklerin yarattığı sonuçlardan kaçılmayacağına görülmesinin devleti yoksullukla mücadele etmeye, bu yönde sosyal politikalar üretmeye mecbur bıraktığının altını çizmekte fayda görüyorum. Öte yandan sosyal risklerin sınırlanmasına ilişkin süreç düz bir çizgi olarak ilerlememiş, zigzaglar çizmiştir. Reformlarla sunulan haklar bir sonraki reformla etkisizleştirilmiş, sonra sınıflar arasındaki güçler ilişkisine bağlı olarak yeniden kabul edilmiştir.

Sosyal güvenliğin temel bir yurttaşlık hakkı haline gelmesi, sosyal hizmetlerin merkezi iktidarlar eliyle verilen sistematik hizmetlere dönüşüm sürecinde Sovyet Ekim Devriminin önemli payı olmuştur. Sovyetler Birliği'nin sunduğu işçi iktidarı örneğinin izlenmesi tehlikesi Avrupa burjuvazisini tavizler politikası izlemeye itmiş, sosyal güvenliğin ve hizmetlerin belirli ölçüde kurumsallaşması bu tavizler politikasının temel ürünü sosyal devletle gerçekleşebilmiştir.

Refah devleti, refah toplumu olarak adlandırılan bu dönemde sosyal güvenliğin ve sosyal hizmetlerin kurumsallaşmış, kapsamı genişlemiştir. Emekçilerin sosyal güvence ve güvenlik elde ettikleri "refah toplumu" döneminin sınıfın tarih içinde en örgütlü olduğu zamana, dünya yüzündeki sınıf ve demokrasi mücadelelerinin en güçlü olduğu zamana tekabül etmesinin tesadüf olmadığını tekrar hatırlatmakta fayda var.

Öte yandan bugün çok daha net olarak görüldüğü üzere kapitalizm sosyal devletle sınırlanan piyasa toplumu tasavvurundan asla vazgeçmemiştir. 1970'lerin ortalarından itibaren tüm dünyada etkisini gösteren neo-liberal yeniden yapılanma süreci ile sosyal devlet döneminin kapsamlı sosyal politika uygulamaları ve kurumsallaşmış sosyal güvenlik sistemleri hedef alınmıştır.

Ardan geçen 35-40 yıllık sürede sermaye sınıflarının çıkarlarıyla daha uyumlu yeni bir sosyal politika rejimi tesis edilmesinde önemli mesafe kaydedilmiştir. Bu 'yeni' rejim sosyal politikanın tıpkı ekonomi gibi, kar-zarar dengesi gözetilen 'rasyonel' bir temele oturtulmasını, dolayısıyla politika geliştirilirken insan faktörünün devre dışı bırakılmasını temel almaktadır. Dönüşümün yönü; kolektif ve genel olandan bireysel ve özel olana, devlet merkezli olmaktan STK veya özel kuruluş merkezli olmaya, zorunlu sosyal güvenlik sisteminden gönüllülüğe, dağıtım sisteminden fonlama sistemine ve sosyal sigortalardan sosyal yardımlara doğru bir kayış olarak nitelendirilmektedir.

Bu yeni rejimin emeğiyle geçinen kesimlerin yeterince örgütlü, toplumsal ve siyasal yaşam üzerinde etkili olamadığı ülkelerdeki yansıması ise hak ve yurttaşlık temelinden uzaklaşan, kapitalizmin ilkel döneminin ürünü sosyal yardımlarla sınırlı bir anlayışın hakim hale getirilmesi olmuştur.

Bu süreçte sosyal güvenlik sistemi sermaye birikim sürecine açılmış, alım gücü düşen ücretlileri ve işsizleri ya da bir bütün olarak işçi sınıfını kapsayabilmek için sosyal yardımların sosyal koruma sistemi içindeki ağırlığı arttırılmıştır.

Değerli Katılımcılar,

Söz konusu dönüşüm Türkiye'de 1980 sonrasında kurulan hemen her hükümet programında öngörülmekle birlikte AKP hükümetleri döneminde atılan adımlarla çok daha hakim hale gelmiştir.

Sosyal hizmetlerde olması gereken, sosyal hizmetin kamusal bir hizmet olarak sunulması, ihtiyaç duyan herkesin ayrımsız şekilde, ücretsiz, eşit, nitelikli ve anadilinde hizmete ulaşmasının sağlanmasıdır. Oysa ülkemizde AKP iktidarı tarafından yıllardır izlenen politikalarla sosyal hizmetler, AKP iktidarının ideolojik bakışı ve siyasi ihtiyaçları üzerinden şekillendirilmekte, hizmet ihtiyacı içinde olan kesimler üzerinden siyasal güç sağlanmaya çalışılmaktadır. Sosyal yardımlarla ilgili izlenen politika bunun en açık örneğidir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının bütçesinde en yüksek kalemi oluşturan alan sosyal yardımlardır. Sosyal yardımlarda temel amaç

yardıma ihtiyaç duyulmayacak şartların oluşturulmasıdır; ancak AKP sosyal yardımı, yardım alanları bağımlı ve kendi iktidarına bağlı hale getirecek bir mantıkla yürütmüştür. Hizmetler hak olmaktan çıkartılarak lütuf haline getirilmiştir. Yine sosyal yardımlar, AKP'ye oy kazandırmak için kullanılan bir alan olmuştur. 24 haziranda gerçekleşecek seçim öncesinde de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından tüm illere talimat gönderilerek çalışanlardan ekipler oluşturulması ve seçime kadar yardım alanların evlerine sürekli ziyaretler yapılmasının istenmesi, hatta sözle olarak çalışanlara bu ziyaretlerde AKP giderse yardımların kesileceği mesajını verin denmesi AKP iktidarının bu alana nasıl baktığını ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığını nasıl biçimlendirdiğini gözler önüne sermektedir. Sendikamız SES bu konuda kamuoyunu bilgilendirmiş ve tepkimizi göstermiştir.

Sosyal hizmetleri en yakından ilgilendiren kesimlerin başında yine çocuklar bulunmaktadır. Çocukların karşı karşıya kaldığı istismar tablosu ortadadır. Çocukların her türlü şiddet, ihmâl ve istismardan korunması başta olmak üzere çocukların temel haklarının korunması, sağlıklı ve haklarına saygı gösterilen bir ortamda yetişmelerinin sağlanması devletin sosyal hizmet görevlerinin en başında gelmektedir. Oysa bakanlık, çocuklara ilişkin endişelerimizin daha da artıracak politikalar izlemektedir. Koruma altındaki çocuklar iktidarın ideolojik ve dini görüşlerine göre yetiştirilmekte, çocukların gelecekları iktidara yakın vakıflara teslim edilmektedir.

Yine ülkemizdeki önemli sorunlardan biri kadınların karşı karşıya kaldığı şiddet ve ayrımcılıktır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ise, daha bakanlığın isminin oluşması ile kadınların eşitlik mücadelesine bir engel olarak ortaya çıkmıştır. Kadının adı bakanlıktan kaldırılmış, kadın politikaları aile ve sosyal politikalara hapsedilmiştir. Bundan sonra da Aile ve Sosyal politikalar bakanlığının izlediği hizmet politikaları tam da buna uygun olmuştur, her adımda kadını aile içine sıkıştırılmaya çalışılmıştır.

Sosyal hizmetler alanı, bu alanda verilen hizmetin sonuçları gereği hepimizi, tüm emekçileri ilgilendirmektedir. Bu nedenle, bugün ve yarın burada yürüteceğiniz tartışmaları son derece kıymetli ve önemli buluyoruz. Yapacağınız çalışma ve sonuçları Konfederasyonumuz KESK tarafından yakından takip edileceğini ve buradan çı-

kacak sonuçlar ışığında KESK olarak üzerimize düşen sorumluluğu yerine getireceğimizi belirtmek isterim.

Değerli Katılımcılar,

Sabrınıza sığınarak sözlerimi sosyal hizmet emekçilerinin yaşadığı sorunlara kısaca değinerek tamamlamak istiyorum.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, burada çalışan binlerce emekçi ile emekçilerin yıllar içinde giderek artmış problemleri ve beklentileri ile kamu emekçilerinin bütünlüklü mücadelesi açısından da her zaman son derece önemli olmuştur.

Tüm kamuda artan güvencesiz çalışmanın en yaygın olduğu alanlardan biri sosyal hizmetler alanıdır. Ücret sorunundan, fiili hizmet hakkına, iş yükünün fazlalığından karşı karşıya kaldığınız mesleki müdahalelere, mobbingden işten çıkartmalara, görev ve meslek tanımları karmaşasından kadrolaşma sorununa sosyal hizmet emekçilerinin sorunları birikmiştir.

Bu sorunların kimsenin lütfu ile çözülmeyeceğini ancak sosyal hizmet emekçilerinin birlikte mücadelesi ile aşılabileceğini bilinci ile çalıştayı sosyal hizmet emekçilerinin mücadelesini ilerleteceğine ve güçlendireceğine inanıyor, hepinize tekrar saygı ve sevgilerimi sunuyorum.

PANEL - 1

Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetlerde Temel Yaklaşımlar

Süleyman İLERİ- Birleşik Metal İş Sendikası Uzmanı

Kolaylaştırıcı: İbrahim KARA - SES Eş Genel Başkanı

SÜLEYMAN İLERİ
(Sosyal Hizmet Uzmanı – Birleşik
Metal-İş Sendikası Eğitim Uzmanı)

Bugün Gezi'nin de yıldönümü, Gezi'yi anmak için üç sene kadar önce yazdığım şiir ile başlayayım.

***ÇIK SOKAĞA**

Şeker aşırımış afacan çocuklar gibi gülme öyle.
Gizle gamzelerini,
Seni mutlu sanırlar.
Ah bu yangın sessizliğini duymuyor musun çocuk?
Bırak bu muzip hâlleri.
Erken çiçeklenmiş dallarını esirge kıştan.
Sevincini çalarlar.
Seninki durursa eğer hangimizin kalbi dayanır?
Değilsen bile kederli görün.
Neşeye hiddetle düşmandır onlar, hiç bilmez misin?
Yasadışı gülüşürken olan oldu bizden öncekilere...
Aleni,
Rüzgâra vererek elini
Koşma öyle...
Hiç uslanmayacak mısın sen?
Dokunmaya çalışma uğuldayıp duran zamana,
Ellerin kanar.
Bugün de ekmek yemeyiveririz canım.
Çıkma sokağa.
...
Nehirler gibi gül.
Militansa çiçekler, düştüğü yerde çoğalır,
Aldırma kışa.
Bundan böyle bizimkinde atacak kalbin.
Kaşlarının bitiştiği yerde buluşuruz yine.
Ürkme sakın.
Bekletme arkadaşlarını hadi
Çık sokağa!

*Kırmızı Mürekkep adlı şiir kitabından.

Hiç sevmediğim atasözlerinden biriyle devam etmek istiyorum. Atasözleri bugüne kalırken, ne yazık ki sistemler bazılarını ayıklıyor, belli atasözlerini bırakıyor. Yine rejime uygun olanları bırakıyor.

“Ateş düştüğü yeri yakar” diye hiç hoşlanmadığım bir atasözü var. Berkin’in ve kaybettiğimiz insanların annesine, ailesine bu söz sıkça söyleniyor mudur? Galiba söyleniyordur. Ama ateş düştüğü yeri yakmıyor. Hepimizin içi yanıyor, bunu bir şekilde göstermemiz gerekiyor.

Açıkçası belli konularda şımarıklık ettiğimizi düşünüyorum. Yani tek tek siyasi partiler, dernekler, sendikalar vb. belli yanlışlar yapabilir. Belli sıkıntılar içerisinde olabilir ama bu yapıların içerisinde aktif şekilde bulunmamanın hiçbir bahanesi yok. Bize örgütsüzlüğü, özgürlükmüş gibi sunuyorlar, övüyorlar, dayatıyorlar. Bir şekilde kaybettiğimiz dostlarımız için, ateşin düştüğü yerde kalmaması için, haklarımız, bugünümüz, geleceğimiz için bir arada olmalıyız, örgütlü olmalıyız, mücadelenin içinde aktif şekilde yer almalıyız. Ateş düştüğü yeri yakmasın, düştüğü yerde kalmasın diye bu salonda, alanlarda, sokaklarda daha fazla olmalıyız. Bunun bahanesi yok.

Kısaca kendimi tanıtayım. Ben Süleyman İleri, sosyal hizmet uzmanıyım. Hacettepe Üniversitesinden mezun oldum. Kısa bir dönem huzurevinde çalıştım. Sonra üç yıl Türk Kızılay’ında, ardından dört yıl Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında çalıştım. Büyük Soma katliamını, faciasını biliyorsunuz. O sürecin başında bir yıl kadar Soma’da yer aldım. Sonrasında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığından istifa edip Birleşik Metal-İş Sendikasında eğitim uzmanı olarak görev yapmaya başladım.

Birkaç nedenden dolayı beni davet ettiğiniz için çok teşekkür ediyorum. İlk; dostlarla bir arada olmak güzel, bu tür çalışmalarla bir araya gelebiliyoruz. Bunun yanında, sanayi işçisi ile kamu çalışanlarının ortak sorunları ve çözümleri olmasına rağmen, aynı ortamlarda buluşmamız pek mümkün olmuyor. Emek karşıtı sendikal yasalarla, sendikal ayrılıklarla, dünyalarımızı, sınıfı bölmeyi galiba başarmışlar. Bunu tekrar inşa etmemiz gerekiyor. Hakikaten çok işimiz var, öyle söylemek gerekiyor. Buluşmamız bu nedenle de oldukça değerli.

İDEOLOJİMİZDEKİ TAHRİBAT ve SOSYAL HİZMET, SOSYAL POLİTİKALARIN DÖNÜŞÜMÜ

Sosyal politikaların, sosyal hizmetlerin dönüşümünü belli başlı noktalarıyla anlatacağım fakat esas olandan başlamaya çalışacağım.

Önce şunu belirtmek istiyorum: sosyal politikayı sadaka sistemine dönüştürmek istiyorsanız, bilim olarak sosyal hizmeti, sosyal hizmet mesleğini sadaka sisteminin aparatı, uygulayıcısı hâline dönüştürmek istiyorsanız, her şeyden önce toplum örgütlenmesinin önüne geçmeli ve toplumcu dünya görüşünü iğdiş etmeli, dönüştürmelisiniz değil mi? Evet öyle de yaptılar. Burjuva siyasetçilerinden sıkça duyarız: Bunlar var ya bunlar hep böyle ideolojik bakıyorlar. Ne kadar tuhaf, tabii ideolojim olacak ve öyle bakacağım, bundan daha doğal ne olabilir?

İdeoloji, günöbirlik bir perspektif değil, bütönlöklö bir dünya görüşüdür. Ama şu anda aynı kampta olduğunu varsaydığımız arkadaşlarımızla, yoldaşlarımızla dahi postmodernizmin saldırısından, sistemin saldırısından dolayı aynı kavramlardan farklı şeyler anlıyoruz. Bu aynı zamanda sosyal politikalar ve sosyal hizmetteki süreçle eşgüdümlö gidiyor. Akademik saldırı da, alandaki saldırı da böyle süröüp gidiyor.

Eklektik değil, bir bütöün ideolojik yaklaşımla meselelere bakmanın çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Kapitalizmin güçlü bir ideoloji olduğunu biliyoruz. Kapitalizme dayalı sisteme “Kâğıttan kaplan” benzetmesi yapılırdı bir zaman. Bu söylemin haklı gerekçeleri de olabilir fakat geride bıraktığımız yıllar, devrim-karşıdevrim yılları, sınıflı toplum yapısının da bir bütöün ideolojik yapıya sahip olduğunu gösterdi. Kapitalizmin ekonomik projesi elbette ki var. Siyasi, felsefi, sosyal, hukuki vb. kısacası üstyapı ilişkileri var.

Fakat bizim bir ideolojimiz var. Bizim ideolojimiz, bir şekilde tarihsel süzgeçten geçmiş ve tarihin doğurduğu en özgür, en özgün ideoloji.

Burjuva ideolojilerine bir bütöün olarak baktığımızda, bu dünyayı tanımıyor fakat bütöün kötölükleriyle kabullenmemizi istiyor. Peki, Marksizmin özgönlüğü nereden geliyor? Birincisi; Marksizim, burjuva ideolojisi gibi bir avuç mülk sahibi sınıfın değil; bütöün toplu-

mun, hatta doğanın, canlıların yararını amaçlıyor. İkincisi; Marksizm, bu dünyayı tanımlamakla yetinmiyor, çok yeni, başka bir dünya tahayyülünü sunuyor bize. Marksizmin üç sacayağı var, nedir bunlar? Diyalektik materyalizm, ekonomi-politik ve bilimsel sosyalizm. Toplumun yüzyıllarca birikmiş emeğiyle oluşmuş köklü bir ideolojidir Marksizm.

Sosyal Politikada Temel Perspektifler

Sosyal politikadaki temel perspektifleri; liberal, sosyal demokrat, feminist, muhafazakâr, sosyalist, postmodern sosyal politika olarak sayabiliriz.

Sosyal politika, sosyal hizmet; dinamik süreçlerdir ve sınıf çelişkilerinin etkisiyle doğrudan belirlenir. Bu yüzden konuyu buradan anlatmanın daha doğru olduğunu düşünüyorum. Altyapı ilişkileri, yani üretici güçler ile üretim ilişkileri arasındaki çelişki (emek-sermaye çelişkisi), sınıflı toplumun temel çelişkisidir. Bu altyapı ilişkileri de; fikirselle kaynaklar dediğimiz üstyapı ilişkilerini doğurur: Siyaset, felsefe, hukuk, sanat, sosyal refah, sosyal politika, sosyal hizmet...

Sosyal Hizmet Neden ve Nasıl Dönüşür

Eğer sermaye, şu anda olduğu gibi işçi sınıfını baskılamışsa, emeğin ve toplumun örgütlenmesini önemli ölçüde engelleyebilmişse, neoliberalizm veya bir başka adla vahşi kapitalizm ortaya çıkıyor. Böyle dönemlerde **liberal sosyal politika anlayışını ve sosyal hizmet uygulamalarını** görüyoruz. Burada sosyal politikanın; insanların yararlarını sarmak, sosyal sorunları çözüme ulaştırmak yerine, kapitalizmin ürettiği sosyal sorunları perdelemek için kullanılan bir sadaka sistemine dönüştüğünü görüyoruz. Günümüz sosyal politika anlayışı için bunu söylemek büyük ölçüde mümkün.

Yok, eğer işçi sınıfının görece bir örgütlülüğü varsa, işçi sınıfı alanlarda sokaklarda fabrikalarda hastanelerde okullardaysa, toplu sözleşme süreçlerini yürütüyorsa, emeğe dair kazanımları varsa. Kadınlar, gençler, işsizler (kısacası sınıflı toplumun yarattığı dezavantajlı kesimler) yani toplum örgütlüyse ve haklarını talep ediyorsa o zaman **sosyal demokrat bir sosyal politika anlayışının** ve buna uygun **sosyal hizmet uygulamalarının** olduğunu söylemek gerekiyor.

Emeğin örgütlülüğü ve mücadelesi daha ötedeyse; işçi sınıfı, emeğin iktidarını bir şekilde inşa etme yolundaysa, kısacası sistem özel mülkiyete değil de kamusal mülkiyete, topluma hizmet eder

duruma nihayet geldiyse o zaman **sosyalist perspektiften ve uygulamalardan** söz etmek mümkün olur.

Sosyal politika, topluma tepeden verilmemiştir. Emekçiler, toplum binbir türlü mücadeleyle, dişiyle tırnağıyla kazanmıştır bu hakları. Sosyal politika gibi sürekli değişip dönüşen dinamik kavramları konuşurken sürece olumlu ve olumsuz etki eden, süreci belirleyen faktörleri, özneleri, koşulları anlayıp tartışmanın oldukça önemli olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla, sosyal politikanın bugününü anlayabilmek için 1980 öncesi ve sonrasını tartışmak gerektiğini düşünüyorum. Çünkü sermaye yanlısı politikaların fütursuzca uygulanabilmesi, toplum yararına olan tüm kazanımların elimizden sökülüp alınabilmesi için bir darbeye ihtiyaç duydular. Vehbi Koç'un, Kenan Evren'e yazdığı mektubu okumuşsunuzdur belki. Bir itiraf gibi, darbeyi kol kola nasıl yaptıklarını ve darbeden beklentilerini görüyoruz o mektupta.

Toplumsal yarara hizmet iden özneleri dağıtmak, ortadan kaldırmak ve nesneleştirmek için bir anti-demokratik bir müdahale gerekliydi. Sosyal hizmetteki dönüşüm, onu var eden, ona sahip çıkan öznenin dönüşümüyle mümkündü.

1980 öncesi Türkiye

- Fabrikalar, tarlalar, okullar, mahalle çalışmaları. Boş bırakılan alan yok, hemen her yerde emek, toplum örgütlenmesi var.
- Toplumun tüm kesimlerine dönük örgütlenme çalışmaları var. İşçiler, çiftçiler, memurlar, kadınlar, gençler, hatta çıraklar... Çıraklar Derneği var.
- Sınıfsal, toplumsal kazanımlar var ve insanların yüzü sosyalizme dönük.
- Halkın, sınıfın değerlerine bağlılık... Dolayısıyla, böyle bir kültür, böyle bir sanat, böyle bir akademi... (Aydın kimliği ne kadar önemli değil mi? Çok ihtiyacımız var. Kitapları ezberleyen değil; kitapların, bilimsel bilginin, aydınlığın tutarlı şekilde savunucusu olan kişiye aydın diyoruz.)

Emperyalizmin Saldırısı

Sanayisiyle, tarımıyla, hayvancılığıyla üretim yapan, bağımsız uluslar; merkez kapitalist devletler için hep bir tehdittir. Devrimlerle

kazanılmış değerler (Demokrasi, cumhuriyet, laiklik...) emperyalizmin hedef tahtasındadır. Sanayi devrimi sonrasında oluşan bilimsel sosyal hizmet anlayışı emperyalizmin hedef aldığı bu değerlerin içinde yeşerir. Dolayısıyla bu saldırılar sosyal hizmetin tahribatı ve dönüşümünü doğrudan etkiler.

- Ekonomik
- Fiziki
- İdeolojik
- Psikolojik
- Yeni ekonomik politikalar (Glasnost-Perestroyka)
- Marksizm ve sınıf değerlerine saldırı
- Sovyetlerin çözülüşü
- Bağımsız uluslara emperyalist saldırı (Yugoslavya, Çekoslovakya... dağılması) ve Mikro milliyetçilik
- 1980 faşist darbesi
- Thatcher, Reagan, Özal ve neoliberal politikalar
- Elbette bu saldırılar uluslararası sermaye emrinde gerçekleşiyor. Emperyalizmin saldırıları; ekonomik, fiziki, ideolojik, psikolojik saldırıları. (Sadece psikolojik harekâta harcadıkları paralar inanılmaz. Bizim duygu dünyamızı anlamak, moral değerlerimizi anlamak, onu nasıl yönlendireceklerini bilmek için muazzam paralar harcadıkları kendi resmî raporlarında geçiyor.)
- Glasnost-peresteroyka diye bilinen politikalar, Sovyetlerin çözülüşü ve emekçilerin, halkların tarihsel kazanımlarının ortadan kaldırılması.
- Marksizm ve sınıf değerlerine saldırılar var. Kim saldırıyor? Sadece kapitalistler ve onların kamplarındakiler mi? Ne yazık ki değil. Bizim kamp diye tanımlayacağımız insanlar da bu liberal, postmodern koroya katılıyor.

Yine çok güzel bir şiir var, Ruhi Su şiiri:

...
Ağaç demiş ki baltaya
Sen beni kesemezdin
Amma ne yapayım ki sapın benden
Bak şu ağacın bilincine sen
Ölen ben, öldüren benden

...

1980 Faşist Darbesi

Thatcher, Reagan, Özal diye özetleyebileceğimiz topyekûn saldırılar. Bir ideolojileri var ve o ideoloji doğrultusunda antikapitalist ideolojiye, bütün alanlara saldırıyorlar. Emeğin örgütlülüğüne, ideolojisine saldırıyorlar. Burada en kritik hamle; antikapitalist ideolojiye sahip insanları bölmek, kamplaştırmak oluyor.

Ben bu tür sunumlarda şuna çok önem veririm: Bir dünya görüşümüz var, belli alışkanlıklarımız var, davranış kalıplarımız var, hatta cümle kalıplarımız dahi var. Tek cümlede birbirimize “Aa, bu böyle düşünüyor, bu şu kamptan; şu bu kamptan, bu o kamptan” diyerek birbirimizi ön kabullerle yorumluyoruz. İnsanları da, ne yazık ki, böyle, farkında olarak veya olmayarak bir şekilde kamplaştırıyoruz. Mesela, eli kalem tutan, okuduğumuz, sevdiğimiz yazarlardan dahi ne yazık ki bunu duyuyoruz: “Yahu, zaten toplumun yüzde 50’si böyle, zaten bunlar anlamaz. Biz ne yapacağız.”

Toplumun yüzde 50’si nasıl bu hâle geldi? Adım adım bu hâle geldi. Bunlar insan, senin benim gibi insan. Adım adım bu hâle gelmelerinin bir nedeni olduğunu ve bunun dönüşebileceğini bir şekilde idrak etmek gerekiyor. Birey, toplum öğrenir, anlar, değişir. Hepimiz değişiriz, bunun aksini düşünmek dogmatik anlayışa mahsustur. Dinci gerici zihniyeti eleştirirken, yine dinsel kökenli dogmayla konuya bakıyoruz farkında olmadan. Hatta “bizden olmayan insanlara” karşı kabullerimiz, onların bizden ayrılığını kalıcılaştıran, “biz-ötekiler” düşüncesini taşıyan bir tutum hâline geliyor.

Geçenlerde yaşadığım bir örneği anlatayım. Bir grup işçiyle birlikte, başka şehre eğitime gidiyoruz. Farklı düşüncelerde işçiler tabii. İçlerinde muhafazakâr ve ülkücü olduğunu bildiğim bir arkadaşlar var. Tahmin edersiniz, iletişimi engelleyen bazı olumsuz kabuller var. Birkaç gün otelde bir arada kalıyoruz. Nihayet sohbet geliyor ve o bazı şeyleri sormaya başlıyor:

-Yahu hocam, bu sosyalizm denilen şeyde devlet yok, değil mi?

-Yoo, devlet var.

-Nasıl yani devlet var? Yani belli bir şeyi var mı, sınırı falan?

-Eh, tabii. Var işte, sosyalizmi yaşayan devletler de var.

-Şu var mı?

-Var.

-Bu var mı?

-“Var.

-Allah Allah, bunda da her şey varmış yahu! Peki, fark ne?

-Asıl fark; üretim araçlarının kamusal mülkiyeti, yani çalıştığı fabrikanın, bankaların, barajların, tarlaların, okulların, hastanelerin topluma, hepimize ait olması.

Bir hafta sonunda eğitim bitince sarılarak ayrılıyoruz. Ben buna çok önem veriyorum. Birbirimize dair olumsuz duygulardan uzaklaşmak, meseleleri dosdoğru konuşabilmemizin önünü açıyor. Çünkü duygu çoğu zaman rasyonel düşünmenin önüne geçiyor. Esas olanı konuşabilmeli, ayrılıkları değil ortak noktalarımızı ön plana çıkarmalı, birlikte mücadele etmenin yolunu bulmalıyız. Bunu emek üzerinden, emekçi kimliğimiz üzerinden yapabiliriz.

Sistem böl-parçala-yönet taktiğini her alanda aktif şekilde uyguluyor. İnanç, etnik köken, hemşehrilik özellikleri üzerinden bölmeye çalışıyor. Fabrika içerisinde; beyaz yaka-mavi yaka, kadrolu-taşeron, kıdemli işçi-yeni işçi, vasıflı-vasıfsız vb. Biz bu yapay ayrılıkları reddedersek esas olanı tartışmayı becerebilirsek bir noktaya ulaşmak mümkün. Adım adım ilişkiyi geliştirebilmek mümkün. Aksi takdirde, kullandığınız ilk cümlede, daha merhabalaşmada, “Selamünaleyküm” diyor, öteki “Merhaba” diyor. Zaten orada size kendisini kapatıyor.

Dolayısıyla, farkında olmadan kullandığımız dil dahi bizi asıl ulaşmamız gereken kesimlere ulaşmaktan alıkoyuyor. Siz zaten varsınız, biz zaten bir aradayız, eylemlerde toplantılarda bir aradayız. Tamam, bir arada daha çok şey yapmamız gerekiyor; ama asıl ulaşmamız gereken yer orası, ayrı düştüğümüz kesimlerle bir noktada buluşmalıyız.

Farklı düşünen hatta birbirine düşmanca bakan insanların, kamp- ların; toplumsal kurtuluş için bir arada olmasını istiyorsak öncesinde bu kesimlerin ayrılığının hikâyesini anlayabilmemiz gerekiyor.

Ayrılığın Psikanalitik Yorumu

- Anne ve bebeğin travmatik ayrılığı
- Feodalizmden burjuva devriminin doğması – Bebeğin anneden sağlıklı kopuşu
- Faşizm – Özgür gelişimi ketlenmiş toplum - Annesinden koparılmış travmatik çocuk ve toplum. Faşizm; bilimin, sanatın, felsefenin özgür gelişimi engellenmiş bir toplum doğuruyor.

Ayrılığın psikanalitik yorumunda anne ve bebeğin travmatik ayrılığından söz ediliyor. Feodalizmden burjuva devriminin doğması -orada bir devrim var- bebeğin anneden sağlıklı kopuşuna benzetiliyor. Şiirde, romanda, resimde, müzikte, mimaride bilimde... Toplumun gelişimine uygun bir devrim olması bekleniyor. Doğması gerekiyor, doğuyor ve sağlıklı bir çocuk oluyor: Burjuva devrimi. Feodal toplumun bağrından, sanayi toplumu doğuyor.

Faşizm dediğimiz şey ne? Özgür gelişimi ketlenmiş toplum, annesinden koparılmış travmatik çocuk ve toplum. Bilimi, sanatı, felsefesi ketlenmiş bir toplum yaratılıyor.

Adım adım nereye gidiyorum; 1980 darbesinin yarattığı duruma.

1980 darbesiyle toplumun yaşadığı değişim, sonraki genç kuşaklar, genç kuşakların eğilimleri, davranış kalıpları, siyasi eğilimleri, onların altında yatan nedenler; bunları kavramak hakikaten çok çok önemli.

Şu an yaşayan genç kuşaklar olarak 1980 darbesini belki doğrudan yaşamadık, ama sürekli bunlarla büyütüldük. "Oraya gitme, onu yapma, bunu yapma, dünyayı sen mi kurtaracaksın, biz yaptık çok bedel ödedik olmadı." Bir şekilde bununla, bu baskıyla, bu korkuyla büyüyen kuşaklardan söz ediyoruz. Dolayısıyla 1980 darbesinde neyin amaçlandığını, darbenin sonuçlarını anlamak önemli...

1980 ve Sonrası

- Toplumsal muhalefete sistemli fiziki saldırılar
- Siyasi partiler, dernekler, sendikalar kapatılıyor
- Örgütlenme engelleri, yasakları
- Kanaat önderlerine, aydınlara fiziki saldırılar ve engeller
- Eğitimin giderek piyasalaşması, gericileşmesi
- Üniversitelere saldırılar artarak devam ediyor
- Kitle iletişim araçlarının kapatılması ve engeller

İdeolojik Saldırıları

Şimdi çok önemli olduğunu düşündüğüm bir noktaya geldik; ideoloji çok önemli dedik ve ideolojik saldırılardan söz ettik:

Postmodernizmin saldırısı. Doğrudan postmodernist olan veya postmodernizmden bir şekilde etkilenen akımlar.

Elbette postmodernizmin çıktılarında, şu veya bu çıktısından yararlanılabilir; bir fikir jimnastiğidir, tartışmadır. Foucault, Kierkegaard, Heidegger'den ve başkalarından yararlanılabilir; ama bunun yanında postmodernizmin emeğin ideolojisi üzerindeki yıkıcı etkisini gözden kaçırmamak gerekiyor.

Postmodernizmin Üç Temeli

- Bütünselleştirme karşıtı

Emperyalizm-Kapitalizm-İşçi sınıfı-Sermaye sınıfı

- Ereksellik karşıtı

Sınıf mücadelesi - Toplumsal ilerleme - Devrim

- Ütopyacılık karşıtı

Başka bir dünya mümkün – Sosyalizm

(Ürün Yayın Kurulu, 2007: 1)

Postmodernizm, emperyalizm kapitalizm işçi sınıfı sermaye sınıfı gibi bütünlüklü yorumlardan kaçınır. Postmodernizm bütünselleştirme karşıtıdır. Bu kavramlar yok yani. "Emperyalizm ne?!" Emperyalist düşünce diyebilir, ama emperyalizm asla. Hele emperyalist bir ülke, Amerikan emperyalizmi falan, böyle adres göstermek, özne tarif etmek mümkün değil. Böyle bir şey yok, onlara göre bir tahayyül den söz ediyoruz sadece.

Ereksellik karşıtıdır. Yani postmodernizme göre, toplumun bir amaç doğrultusunda mücadele edemez. Sınıf mücadelesi, toplumsal ilerleme, devrim; bunlar ütopyalardır ve ütopyaların gerçekleşmesi mümkün değildir. Buradan çıkmak lazım artık, tarihin sonu geldi. Kapitalist-emperyalist dünyada yaşıyoruz. Dolayısıyla, postmodernizme göre böyle amaçlara, bütünlüklü, köklü sonuçlara ulaşmak zaten mümkün değil.

Ütopyacılık karşıtıdır. Başka bir dünya mümkün, sosyalizm vs. yok bunlar.

Burada tarihi değiştiren, dönüştüren bütün öznelerin ortadan kaldırıldığını, yok sayıldığını görüyoruz. Bütün özneler, öznelerin kur-

tuluşu düşüncesi ortadan kalkarsa ne olur? Mesela; Fukuyama'nın "Tarihin Sonu" tezini hatırlarsınız. Özetle "Sovyetler çözüldü, soğuk savaş sona erdi ve tarihin sonu geldi" dedi Fukuyama. Bu görüşe göre, dünya emperyalizme teslim oldu ve artık köklü değişimlerin olması mümkün değil. Bir de bunun üstüne Hungtinton'un "medeniyetler çatışması" tezini ekleyince durum iyice içinden çıkılmaz hale geliyor. Hatırlarsınız; Hungtinton, değişen dünyada ekonomi-politik temelli mücadelenin tükendiğini, medeniyetlerin şursuzca, sürekli çatışma döneminin başladığını iddia ediyordu. ABD'nin büyük Ortadoğu projesine ilham olmuş bir tezdin "medeniyetler çatışması".

Bu görüşlerin hiçbir bilimsel dayanağı olmamasına rağmen oldukça popüler bir kaynak olarak elden ele dağıldı ve pek muteber sayıldı. İnsanların yarına ilişkin düşlerini, umutlarını ellerinden alır, oraya pür karanlık bırakırsanız uğruna mücadele edecek bir şey kalır mı?

Dil ve Gerçeklik İlişkisi Kopuyor

- Emperyalizm – Küreselleşme – Demokratik sömürgecilik
- Antagonist çelişki – Emek, sermayenin ortak çıkarları
- (sosyal diyalog, İş barışı vb.)
- Sınıf ve kitle sendikacılığı – Uzlaşmacı sendikacılık
- Sınıf örgütleri – Sivil toplum

Ne diyor Horkheimer;

"Materyalist ilke olmaksızın gerçekler, kör imgeler hâline gelirler ya da özellikle tinsel yaşam, egemen ideolojik güçlerin etkinliği altına girer."

Horkheimer'dan aktaran Teber, 2016: 9

İşte adım adım egemen ideolojik güçlerin etkinliği altına giriyor. Hatırlarsınız, George Politzer'in "Felsefenin Başlangıç İlkeleri"nde anlatılır. Felsefeyi çok karmaşık, sıradan insanın, işçinin, hatta öğrencinin anlayamayacağı bir düzeye getirmek için burjuvazi her zaman ne yapar; karanlık bir mağaraya çeker, kavramlara boğar, bize anlaşılmaz kılmaya çalışır. Materyalist ilkedden de adım adım uzaklaşır ve sade insanın sorunlara müdahale etmesi güçleşir. Böyle bir dönem-

deyiz zaten. “Felsefe yapma!” der bize. Felsefe, sanat, siyaset sade yurttaşın faaliyeti olmaktan çıkar ve bir egemen zümrenin emrine amade olur.

Emperyalizm yerine küreselleşme. Emperyalizm demeyelim de biz şuna, küreselleşme mi desek acaba? “Çünkü emperyalizm çok arkaik bir kavram, kaba da bir kavram zaten.” Hatta hatta ne yazık ki “demokratik sömürgecilik” gibi bir kavramın kullanıldığını da duyduk. Özellikle ne zaman duyduk? Amerika, Irak’a girdiği zaman dediler ki, “Yahu, eskisi gibi işgaller, ölümler yok. Demokratik sömürgecilik diye bir şey var.” Bu demokratik sömürgecilik sonrasında Irak’ta milyonlarca insanı kaybettik ne yazık ki.

Burada hemen sosyal hizmet eğitimine ilişkin bir şey söylemek istiyorum. 3 Nisan 2003’te Irak’a girildiği günün ertesi günü bir dersimiz var. Çok da sevdiğimiz bir hocam, derse başlamadan önce ben söz istedim. “Hocam, bugün Amerika Irak’a girdi. Bununla ilgili bir şey konuşmak gerekmiyor mu derse başlamadan önce?” dedim. “Çocuklar, dersimizin konusu o değil” dedi. Bunu söyledikten sonra sosyal hizmet...

Sosyal hizmet neden dönüşür? Sosyal hizmet, ona aidiyet duyan, onu sahiplenen, müracaatçıları için sorumluluk duyan, insanlara karşı sorumluluk duyan insanlar ideolojik yönlerini kaybettiğinde dönüşür her şeyden önce. Irak Savaşını o gün konuşmadık. Ben de arkaik bir şey söylemiş oldum: “Emperyalizm Irak’a girdi.” Bilmiyorum, yani doğrudan okula mı girmesi gerekiyordu?!

Antagonist çelişki. Emek ile sermaye arasında uzlaşmaz bir çelişki, sürekli bir mücadele vardır, durmaksızın devam eden. Sosyal politika da, sosyal hizmet de o mücadeleye göre biçimlenir. Artık böyle uzlaşmaz çelişki yok postmodernizme göre, emek ve sermaye barışabilir. Sosyal diyalog, iş barışı kavramları...

Sınıf ve kitle sendikacılığı veya devrimci sendikacılık yerine uzlaşmacı sendikacılık. Çok yaygın, devlet eliyle doğrudan kuruluyor. Sistem eliyle, patronlar eliyle doğrudan kuruluyor. Birleşik Metal-İş Sendikası adının anıldığı yerde patron hemen Türk Metal’i çağırıyor: “Aman, gelin hemen, örgütlenin.” Niye? Çünkü işbirlikçi, “Patronla diyalogdan yana, iş barışından yana” bir sendika gelirse biz bir yoluna

bakarız diye düşünüyor patronlar. Böylece sarı sendika ile patron bir arada işçiyi kontrol altında tutmuş oluyorlar.

Sınıf örgütleri yerine sivil toplum. Sosyal hizmet çok aşına buna, sivil toplum meselesine çok aşınayız. Endüstriyel sosyal hizmetten artık bahsedilmiyor. Neden bahsedilmiyor?

Sosyal aksiyon, sosyal hizmetlerin olmazsa olmazıdır. Sosyal aksiyon, hep sosyal aksiyondan bahsediyoruz. Peki, ne tür bir sosyal aksiyondan bahsediyoruz? Sivil toplumun sosyal aksiyonu... Sivil toplum, büyük oranda resmî ideolojinin kendisini yeniden tesis etmek için toplumun içinde yaptığı bir örgütlenme sürecidir esasen. Elbette olumlu işler yapan birçok sivil toplum örgütünden söz etmek mümkün. Burada eleştirdiğimiz sivil toplum anlayışının kendisi ve emek örgütlenmesinin yerine ikame edilmek istenmesi.

Güçler Perspektifi ve Sosyal Aksiyon

Neydi güçlendirme perspektifi? Kişi, grup, toplumun kendi güç ve kaynaklarıyla yeniden ayakları üstüne kalkması ve işler hale gelmesidir. Elbette her müracaatçı biriciktir ve her müracaatçı kendine özgü farklı güçlere, yeteneklere sahiptir. Sosyal hizmet uzmanı, müracaatçıyı çözümün öznesi hâline getirerek sorunun üstesinden gelmeyi amaçlar.

Mesleğimizin bilimsel çıktılarına gerçekten inanıyor ve bu çıktıları uygulamaya koyuyor muyuz? İnsan toplumsal üretim yaparak insan oluyor. Sanayi toplumunda bizlerin, yani üretim aracına sahip olmayan emekçi sınıfların, en temel gücü üretimden geliyor. O hâlde örgütlenme ve emek örgütlenmesi, güçler perspektifi deyince ilk aklımıza gelen güçlü yönümüz olmalı. Bununla birlikte sosyal aksiyonu da ekleyince taşlar yerine oturmaya başlıyor.

Sanayi devrimi sonrasında bilimsel anlamda sosyal politikadan, sosyal hizmetten bahsedebiliyoruz. Sanayi devrimi öncesi feodal dönemde kilisenin ön planda olduğu hayırseverlik anlayışı var. Bakın burada dikkat çeken şey; bilimsel olanı yani sosyal hizmetin içinde doğup büyüdüğü koşulları unutan, yok sayan mesleki anlayış, sanayi devrimi öncesi, din temelli hayırseverlik anlayışına yöneliyor. Biz buna bugün sadaka kültürü diyoruz değil mi?

Sözünü ettiğimiz bu bilim dışı uygulamaların azmettiricisi sermaye yanlısı hükümetler, onların diğer enstrümanları ve hatta zor

aygıtları... Peki bununla birlikte biz akademide emekten, örgütlenmekten, sendikadan, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneğinden, Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası'ndan söz etmiyorsak kabahat biraz da bizim değil mi?

Biz mesleki uygulamalarımızda böyle bir anlayışla çalışmıyorsak kabahat biraz da bizim değil mi?

Ne diyordu Nâzım:

*Akrep gibisin kardeşim,
korkak bir karanlık içindesin akrep gibi.
Serçe gibisin kardeşim,
serçenin telaşı içindesin.
Midye gibisin kardeşim,
midye gibi kapalı, rahat.
Ve sönmüş bir yanardağ ağzı gibi korkunçsun, kardeşim.
Bir değil,
beş değil,
yüz milyonlarlasın maalesef.
Koyun gibisin kardeşim,
gocuklu celep kaldırıncı sopasını
sürüye katıverirsin hemen
ve âdeta mağrur, koşarsın salhaneye.
Dünyanın en tuhaf mahlûkusun yani,
hani şu derya içinde olup
deryayı bilmeyen balıktan da tuhaf.
Ve bu dünyada, bu zulüm
senin sayende.
Ve açsak, yorgunsak, alkan içindeyse eğer
ve hâlâ şarabımızı vermek için üzüm gibi eziliyorsak
kabahat senin,
— demeğe de dilim varmıyor ama —
kabahatin çoğu senin, canım kardeşim!*

Her birey; örgütlenme hakkına, istediği sendikaya üye olma hakkına, dünya görüşüne uygun siyasi organizasyona katılma hakkına, kanaat oluşturma ve kanaatini özgürce yayma hakkına sahip olmalı. Meslek elemanlarına, sosyal hizmet akademisyenlerine önemli bir görev düşüyor. Bu görevi yerine getirmediysek, getirmiyorsak şiirde geçtiği gibi kabahatin çoğu bizimdir diye düşünüyorum.

Şunu özellikle sormak istiyorum: Bir toplum tarihsel kazanımlarına sahip çıkacak, bunları geliştirecek iradeye sahip değilse, sosyal hizmetin sermaye lehine dönüşümünü engellemek mümkün mü? Birey-grup-toplum haklarına dönük sosyal aksiyon geliştirmiyorsa bunları koruması mümkün mü?

Bunlar için mücadele etmezsek ve toplumu böyle bir sosyal aksiyona dâhil edemiyorsak, sosyal hizmetin ve sosyal politikanın olması gerektiği gibi gerçekleştirilebilmesi mümkün değil.

Burada yeri gelmişken bir not olarak söyleyip geçeyim. Bu çerçeveden baktığımızda, çalışma yaşamını esas alan endüstriyel sosyal hizmetin neden bu denli göz ardı edildiğini anlayabiliyoruz. Umalım ki önümüzdeki dönemde, özellikle endüstriyel sosyal hizmetin alanına giren bu yöndeki çalışmalar daha çok yapılsın. Sosyal hizmetin varoluş koşullarına uygun olarak, emek örgütlenmesini temel alan bir endüstriyel sosyal hizmet anlayışını oluşturmamız.

Sınıf Enerjisi Dil ve Yalana Dönüştürülüyor

Sosyal bilimlerde, sosyal hizmette, diğer mesleklerde ve akademi-
deki dönüşümün nedenlerini bir bütün olarak almakta yarar var.

Yeşil Kuşak İkame Ediliyor

Sınıf enerjisi → Dil ve Yalan

Anti-Emperyalizm → Gayrimüslim ve Yabancı düşmanlığı

Sınıf → Ümmet

Devrim → İrtica

Sosyalizm → Cennet

Biz ideolojimizden vazgeçiyoruz, bilimsel mesleki değerlerimizden vazgeçiyoruz, sahip çıkmıyoruz. Akademinin arkaik gördüğü emperyalizm, sınıf, devrim, sosyalizm gibi kavramlara sırtımızı dönünce daha özgür, bilimsel, çağdaş kavramlar mı geliyor? Tabii ki hayır. Bilim, doğa, canlı, insan, kadın, çocuk, işçi vb. düşmanı anlayış gelip yerleşiyor, yerleştiriliyor.

Biz antiemperyalizm, bağımsızlık demekten vazgeçtiğimizde, emperyalizmin yarattığı tahribattan altüst olmuş toplumun enerjisi yabancı düşmanlığına ve mikro milliyetçiliğe dönüştürülüyor.

Biz sınıf demekten vazgeçtiğimizde, sınıf ideolojisi yerine, ümmet düşüncesi ikame ediliyor. Sınıf yerine ümmet toplumu. Bizim ümmetimiz! AKP'nin Büyük Ortadoğu Projesiyle de biraz bitinin kanlanmasıyla birlikte gündeme getirdiği bir şey. Sınıf yerine ümmet! Bu yalnız AKP projesi mi? Hayır değil, hepimiz biliyoruz. Esas olarak Amerikan emperyalizminin projesi bu. Yani sarıklı insanlardan önce "Şık takım elbiseli, çağdaş insanların" projesi.

Kapitalizmin sömürsünden bitap düşmüş insanlara toplumsal kurtuluştan, devrimden söz etmekten vazgeçtiğimizde insanlar susup otuyorlar mı? Hayır asla. Birileri onlara; "İşsizliğin, yoksulluğun, evsizliğin, eğitimsizliğin, sağlıksızlığın sebebi cumhuriyettir, onu yıkmalıyız" diyor. "Yuvayı dışı kuş yapar. Sosyal politikaların temel işlevi, ailenin maneviyatını sağlamaktır, kadın cinayetlerinin sebebi de bu maneviyatın tahrip olmasıdır" diyor. "Bu dünyada refah mı olur asıl olan öteki dünyadır" diyorlar. Hiçbir bilimsel dayanağı olmayan dünya görüşü ne yazık ki akademiye, mesleğe, uygulamalara rehber oluyor. Bunun kabahati biraz da bizde değil mi? Devrim yerine... Onların da bir ütopyaları var. İrtica, geriye dönüş. Sosyalizm yerine de cenneti vadediyorlar. "Sosyalizm nedir yani?! Bu dünya gelip geçici." Sosyalizm yerine cennet! Onlar için bu çok inandırıcı. Hem de toplumun büyük bir kesimi için.

Mağduriyet ve Güç Çelişkisiyle İktidarını Pekiştiriyor

Dil – Gerçekliğin Sosyal Psikolojisi

- Mağduriyet ve Güç ➡ Mutlak lider – Kurtarıcı - Mesih
- Şizoparanooid iktidar
- Karanlık ruh halindeki kitlelerin lidere biati

Mağduriyet ve Güç

- Dış mihraklar
- 28 Şubat
- Filistin meselesi (One minute, Mavi Marmara)
- Benim türbanlı bacımı dövüyorlar.
- Çapulcular
- Faiz lobisi
- Ah kardeşlerim ah bu CHP elitleri...
- Biz biliriz biz...
- Tek parti
- Vesayet rejimi
- Boğazdaki monşerler (Yoksul halkı savunarak sınıf enerjisini kullanıyor.)
- Misliyle yanıt vereceğiz.

Karanlık ruh hâlindeki lider, hitap ettiği kitlelerde mağduriyet duygusu yaratır. “Sürekli saldırı altındayız; bir olmazsak, iri olmazsak,

diri olmazsak inandığımız değerleri elimizden alacaklar, bizim de yaşama şansımız kalmayacak” diyerek karanlık duygu ve düşünceleri kitlelere benimsetmeye çalışır.

Bir taraftan mağduriyet, bir taraftan güç... Tek parti, vesayet rejimi... “Bu vesayet rejimi, bu vesayet rejimi” diye diye, burjuva devrimiyle kazanılmış bütün değerler şu an kaybedilme noktasına getirildi. “Boğaz’daki monşerler” diyerek yoksul halkı savunuyor sanki. Oysa başka monşerlere dayıyor sırtını. Ve bir taraftan da güç: “Misliyle yanıt veririz.”

Freud, kitle psikolojisinden söz ederken, liderin önemini vurgular. Lider önderliğinde hareket eden kitlelerin ilkel bir ruhsal ilerleyişe doğru gerilediklerine dikkat çeker. “Bu işleyişin özellikleri, bilinçli bireysel kişiliğin kaybolması, duygu ve düşüncelerin aynı doğrultulara yönelmesi, ortaya çıkan amaçların anlık gerçekleştirilmesinde aktif ve olması ve bilinçdışı ruhsallığın ağır basmasıdır” der.

Freud’tan aktaran Kayaalp, 2016: 35

“Şu anda evlerinde bizim zorla tuttuğumuz bu ülkenin en az yüzde 50’si var” diyor. Lider, karanlık ruh hâline bürüdüğü kitlesini göre ve çağırıyor.

Kayaalp’e göre (2016) “Şizoparanoid evrede içeriden gelen tehditlerle yıkılma endişesi, depresif evrede yerini bütün olarak algılanan nesnenin kaybı endişesine ve onarım girişimine bırakır.” (s.44)

Kayaalp; iktidarın ve iktidarın etkisindeki kitlenin şizoparanoid evrede, Gezi kitlesinin ise depresif evrede olduğunu söylemektedir.

► Şizoparanoid İktidar

«Şizoparanoid evrede dıştan gelen tehditlerle yıkılma endişesi...»

- Yıkıcılık
- Rasyonelliği kaybeden duygu durumu (Hülooo diye bağırın yurttaş örneği)
- İrtica (Topçu kışlası, Y. Sultan Selim...)

Karanlık ruh hâli içinde kitleler giderek rasyonellikten kopar, duygular düşünceleri yönetmeye başlar. Dış dünyanın rasyonel gerçek-

lerinden kopan kitlede, şizoparanooid düşünce içinde, yıkıcı ruh hâli hâkim olur. Daha yenisini, ilerisini yapmak için değil; yenisini yapmak için değil; “yıkılmak için yıkan” isteyen bir duygu durumudur bu. Tarihsel kazanımlara, doğaya, ağaçlara, kadına, insana aslında kısaca kendisini var eden tüm değerlere düşmanca yaklaşır.

Dil çok önemli, duygu burada çok önemli hakikaten. Belli duyguları değiştirmeden düşünceyi değiştirmek mümkün değil. Mesela “Hülooo!” diye bağırdı. Biz de güldük, “Bu hülooo nedir yahu?” diye. Orada bir duygusal patlama var; rasyonellikten çıkmış kitle. Veya çok affedersiniz, burada onu yazmak zorunda kaldım, “... kılını öperim” gibi bir ifade, öncesini söyleyemeyeceğim. Bu nasıl bir ruh hâli, nasıl bir duygu? Öyle bir ruh hâline oluşuyor ki artık, tamamen rasyonellikten uzaklaşıyor. Dolayısıyla, her şeyden önce bu önyargıyı kıracak duygusal birliği, yakınlığı bir şekilde var ederek onu dönüştürmek için çaba göstermek lazım.

Gezi kitlesinin taleplerinde tarihsellik ve yenilik var. Yani bir yandan sahip olduğu, kazanılmış değerleri kaybetmekten korkuyor ve bunun için alanlara çıkıp barışçıl eylemler yapıyor. Diğer yandan ise doğa, insan adına düşleri var ve bunları hayata geçirmeye çalışıyor. Yani yıkıcı-yapıcı bir ruh hâli. Barikatları yıkıyor ama ağaca, kediye ve Taksim’deki parka, kültür merkezine, toplumsal yararı olana önem veriyor. Karşısı ne? İrtica. İşte yıkıcı-yıkıcı ruh durumu, Topçu Kışlası yaptıracak. “Ben çok güzel işler yaptım Diyarbakır’da” diyor. Cezaevi yapmış. Yani akıl alır gibi değil; ama işte büyük bir kesimin akıllı alıyor. Benim aklımın almaması önemli değil, ama onların nasıl alıyor, onu anlamamız gerekiyor.

“Mesele sadece üç beş ağaç meselesi değil, hâlen anlamadın mı?” dedi Gezi’ye çıkanlar. Bütün memlekette ağaçlar kesilirken, Gezi’de bir ağaç söküldü ve herkes, hepimiz birden, “Yahu, ne oluyor?” dedik. Gezi’deki manzaraları hatırlıyoruz.

Neden orada hepimiz ayağa kalktık ve bir şekilde tepkimizi ortaya koyduk? Hâlbuki bu memleketin her yerinde sürekli doğa tahrip ediliyor, katlediliyor. Manisa’nın Soma ilçesi, Yırca mahallesindeki zeytin sökümlerine de çok üzülmüştük. Başka yerlerdeki zeytin sökümlerine, ormanların yakılmasına, imara açılmasına da çok üzülmüştük, eylemler de yaptık. Fakat bu denli yaygınlaşmadı, kitleselleşmedi

bu eylemler neden? Çünkü bir şekilde işçi sınıfının sürekli ürettiği mekânlar vardır. Bunlardan bir tanesi, hiç şüphesiz en önde geleni, işçi sınıfının başkenti deyince herhâlde ilk akla gelen yer İstanbul'dur ve onun merkezi de Taksim. Taksim 1 Mayıs'ta bu yüzden önemlidir zaten. Çünkü işçi sınıfının tarihsellikle ürettiği bir mekândır orası. Yani fabrika ayarlarımızda bu var. İyi ki var. Bizim önyargılarımızdan bağımsız olarak bizi harekete geçiren bu çünkü. Gezi'de bu sayede toplumun birçok kesimi (sosyalistler, milliyetçiler, Kemalistler...) bize dayatılan ayrılıkları bir kenara iterek bir arada yürümeyi becerdik.

Sosyal politikanın da, sosyal hizmetin de, diğer süreçlerin de gerçek sahipleri toplumdur, onu sahiplenecek olan da yine o toplumdur. Biz bu birliği sağlar ve gerçek olan bilgiyi onlara aktarabilirsek bunların bir anlamı olur.

Yıkıcılığa Bir Örnek Olarak Ağaç ve Kastrasyon

«...hamile kadın bedeninin (ve tabii cinselliğinin) konu alınması yanında «kazıma» ve «kesme» işlemlerinin yıkıcı eylemler oluşudur.

Şizoparanoide evredeki çocuk da yıkıcı fantezilerine annenin bedenini hedef seçer ve özellikle de annenin karnının içindekileri boşaltmaya çalışır.»

Klein'den aktaran Kayaalp, 2006: 43

Başbakan Davutoğlu diyor ki:

- "Zeytin ağaçları yerine, İslam'a uygun helal ağaçlar dikilmelidir..."
- "Zeytinyağıyla yapılan mezeler içki sofralarını süslüyor. Bu mezeleler içki tüketimini artırıyor. Bu nedenlerle zeytin ağaçları sökülmesi..."
- "Zeytin, Rumların Anadolu'ya Truva atı olarak bıraktığı bir bitkidir. Fazla tüketenlerde kısırlaşmaya sebep oluyor..."

İktidar, dinci gerici, mikro milliyetçi, ataerkil ideolojisinin hedefine zeytin ağacını alıyor. Şizoparanoide yıkıcılık, ağaca yöneliyor. Sonra bir de bunun gibi, "Her kürtaj bir Uludere'dir" söylemi var değil mi? Burada da kadının bedenini hedef alıyor.

Toplumda ileri olan her şey budanıyor, zeytin ağaçlarını söküyor, bütün tarihsel birikimimizi kazımak istiyor. Yıkma için yıkıyor, kazıyor... Kadın cinayetinin bu denli artması tesadüf değil tabii ki. Özellikle böyle dönemlerde şiddet ilk olarak kadına yöneliyor.

Sosyal Politikaların Güncel Durumuna İlişkin Birkaç Söz

Birincisi, Türkiye dünyanın bir parçası, buradaki bütün süreçler üzerinde emperyalizmin büyük etkisi var.

Sosyal politikanın ve sosyal hizmetin bilimsel anlamda ilk ortaya çıkmaya başladığı Batı Avrupa'da, yani sanayinin gelişmiş olduğu ülkelerde dahi düzenlemelerin ne yazık ki sermaye lehine hızla gerilediği görüyor. İşte bir kriz de eşlik ediyor buna. Bunun paralelinde ve kimi özgünlükleriyle beraber Türkiye de tabii ki bundan nasibini fazlasıyla alıyor.

Türkiye'ye özgü durumu, Meryem Koray şöyle özetliyor:

Bu dönem politikalarının, bir yanda küresel kapitalizmin ve neo-liberal politikaların şiddeti ve savrukluğu, öte yanda AKP'nin neo-liberal, neo-muhafazakâr, neo-popülist olarak özetlenebilecek ideolojik-siyasal anlayışı çerçevesinde belirlendiği açık...

(Koray, 2015, s. 12)

Elbette neoliberal dönemde, devletin bütün yüklerinden kurtulması gerekiyor; eğitimden, sağlıktan, soysal hizmetten. Geniş anlamda bir bütün olarak sosyal politikadan adım adım kurtulması gerekiyor. Çünkü bunlar yük sayılıyor. Serbest piyasa eşittir demokrasi diyor. Yani "Piyasa ne kadar serbest olursa, korumacılığı ne kadar kaldırırsak, 'Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler', vahşi kapitalizm istediği gibi sınır tanımaz bir alanda dolaşırsa eğer, bütün yüklerinden de kurtulursa o zaman tam demokrasiyi sağlamış oluruz" gibi bir algı.

Şimdi şeker fabrikaları var gündemde, ama yetmeyecek. Memleketi satsalar yine yetmeyecek. Peki özelleştirmelere sadece sermaye tarafından mı rağbet edildi? Ne yazık ki bizim kampta da çok yoğun bir özelleştirme propagandası yapıldı. Çok iyi hatırlıyorum o tartışmaların olduğu dönemleri. "Yahu, TEKEL, TELEKOM, TÜPRAŞ zaten bizde değil ki, kapitalist devlette; özelleştirilsin" denildi. Sol içerisinde de çok yoğun yaptığımız o tartışmaları hatırlıyorum.

Neomuhafazakâr deyince ilk olarak akla; sadaka kültürüne, kadını köleleştiren anlayışa dayalı sosyal politikalar; bilim dışı manevi sosyal hizmet anlayışı geliyor.

Neopopülist; bilimsel, toplumun ihtiyaçlarına dönük, sosyal sorunları çözmeyi amaçlayan bir sosyal politika anlayışının yerine; iktidarın kendine yakın çıkar çevreleri oluşturma, oy devşirme gibi amaçlarıyla yürüttüğü neopopülist sosyal politika anlayışı ikame ediliyor. Özellikle yerel yönetimlerde yoğun olarak kullanıyorlar bunu.

Denetim, Baskı ve Örgütlenme Aracı Olarak Sosyal Yardımlar

Aşağıdaki veriler oldukça çarpıcı. Emek, emek dışı transferle baskılanıyor. Sosyal yardımlar temel bir örnek olduğu için burada özel olarak değinmek istedim. Sosyal politika yerine; neoliberal, popülist, muhafazakâr sosyal politika.

Sosyal yardımlara ayrılan bütçe

- 2002 yılında **1,3 milyar lira***
- 2016 yılında **33,7 milyar liraya** yükseldi*
- Nakdi yardım alan sayısı 13 milyon kişiyi aştı**

*<http://aile.gov.tr/haberler/aile-ve-sosyal-politikalar-bakanliginin-2017-yili-butcesi-kabul-edildi>

**<http://www.radikal.com.tr/politika/iste-ak-partinin-sosyal-yardim-gercegi-1260849/>

« ... Freud'un ruhsal iyilik halinin iki göstergesi olarak belirttiği sevmeye ve çalışabilme kapasitesi nasıl sürdürülebilir? ... Tüketimin değer ve anlam üreten konumun yerine geçmiş olduğu bu bağlamda, ruhsal enerji acaba üretken, dönüşen ve dönüştürücü bir şekilde kullanılabileceği bir alan bulabiliyor mu?

(Freud'dan aktaran Yücel Engindeniz, 2016: 52)

Sosyal Politika Değil Sadaka Kültürü ve Paternalizm

- Emek, emek dışı transferle baskılanıyor.
- İktidar sosyal yardımları bir örgütlenme aracı olarak kullanıyor.
- Muhafazakâr dünya görüşünü oluşturmak ve denetim altında tutmak amaçlanıyor.

Emekçiye, ezilen kesimlere insanca yaşayacak ücret vermek yerine, sosyal yardım adı altında, ihtiyaç sahiplerini kendine tabi kılan bir süreç işletiliyor. Mesih, yoksulların dualarına yetişiyor. Burada esas olarak bu var artık. Sosyal yardımlar, sadaka kültürü yaratıyor.

Çalışma yaşamında aktif bulunduğum için çok şahit oluyorum. Kişi iş arıyor, ama sigortasız iş arıyor. “Ben sana sigorta yapmak istiyorum” diyor patron; “Yok, ben sigortalı işte çalışmam diye yanıtıyor iş arayan kişi. Neden? “Yahu, benim oradan kömürüm geliyor, param geliyor. Şimdi ben sigortalı bir işe girersem bu yardımlar kesilebilir” diyor. Burada müracaatçının kendi güçlerini hayata geçirmek ne kadar mümkün? Veya böylesi bir sistem buna izin verir mi?

İktidar sosyal yardımları denetim ve örgütlenme modeli olarak kullanıyor. Muazzam bir örgütlenme alanı ve toplumu baskılama aracı olarak kullanıyor. Uygun gördüğü insanlara bu yardımları dağıtıyor. Böylece iktidar, ihtiyaç sahibiyle paternalist bir bağ kurmuş oluyor. Tabiatıyla bu sosyal yardımı alan kişi, ilk seçimde iktidara olan borcunu ödemeli değil mi?

İktidar, sosyal yardımları, muhafazakâr dünya görüşüne uygun bir toplum yapısı oluşturabilmek amacıyla kullanıyor. Ailenin manevi yapısını koruyacağız diyor. Kadını köleleştiriyor. Örneğin evde bakım hizmetlerinde kadının ucuz işgücünden yararlanıyor. Kadını eve hapsediyor.

Acaba bu kitlelere biz nasıl hitap edeceğiz, bizi nasıl anlayacaklar? Onlara parayı “devlet baba” veriyor, artık üretim süreçlerinden koparılmışlar. Dolayısıyla bunun önemli olduğunu düşünüyorum.

Bir örnek vermeye çalışayım. İllere ve ilçelere göre bazı uygulamalar değişiyor, ama ben İstanbul’da kısa dönem bu alanda bu-

lundum. Eğer müracaatçı ve bakıcısı iki defa evde olmazsa, yardımı kesiyorsunuz. Kadını eve mahkûm ediyor. Gittim, gencecik bir kadın var; “Ne zaman çıkıyorsun dışarıya?” diye sordum; “Hocam, çıkmam mümkün değil benim” dedi. “Yani arada böyle arkadaşına, eşine dostuna da mı gitmiyorsun?” “Ağabeyim Pazar günleri tatil, ben kahvaltı hazırlıyorum ona, o arada, o kahvaltısını yaparken bir 15 dakika komşuya gidiyorum. Sonra ağabeyim dışarı çıkıyor, ben tekrar eve giriyorum” dedi.

Burada sosyal politika adı altında, kadın emeği sömürsü var. Bir de kadın sokağa da çıkamıyor. İnanırları sosyal politika anlayışına göre; “ailenin maneviyatını kadın emeği üzerinden güçlendirmiş” oluyorlar. Ve ne yazık ki bu yolla sömürüyü derinleştirdiğini söylemek gerekiyor. Sosyal hizmet uzmanı bu sömürünün aparatı olmayı kabul etmemeli. Bu anlayışla mücadele etmeliyiz.

Sonuç Olarak

Üç soru sorarak bitirmek istiyorum.

1. Sosyal politika ve sosyal hizmet, dünyaya atılmış ve acı çeken biçare insanın azabını dindirmek için üretim araçlarına sahip olanlar tarafından topluma verildiyse, bulunduğumuz dönemde neden aynı güçler bunu vermiyor? Sosyal sorunların her geçen gün daha derinleşmesi neden?
2. Sosyal politika ve sosyal hizmet; egemenlerin, toplumu, işçi sınıfını baskılamak için bir tampon vazifesi görüyorsa, bilim ve meslek olarak sosyal hizmetin unsurları olarak bizler bu görevin aparatı olmayı sürdürmeli miyiz?
3. Kadın, yaşlı, genç, çocuk, engelli, evsiz, işsiz... İşçi sınıfı tüm diğer tarihsel birikimlerinde olduğu gibi sosyal politika ve sosyal hizmete dair değerleri de mücadeleyle kazandıysa sosyal hizmet uzmanı ne yapmalı?

Şiirsiz olmuyor. O olmayınca biraz bana eksik geliyor. İşin içinde duygu olmayınca bütün söylemlerin havada kaldığını düşünüyorum. Şiirle başladık, yine öyle bitirelim.

Tekrar teşekkür ediyorum.

Zeytin Ağacı Masalı iki sene önce yazdığım bir şiir...

**ZEYTİN AĞACI MASALI*

*Şimdi bu otlar üstünde,
Çıplak ayaklarla tutunsak toprağa.
Bilge gövdeli zeytin ağaçlarının,
Gümüş yapraklarının aynasından,
Dinlesek binlerce yıllık destanı.
Deniz engin,
Güneş vakur,
Gök Lorca turuncusu,
İçimde oradan oraya sürülen Suriyeli bir çocuk.
Kalbim kafeste kuş, çarpar göğsümün duvarlarına.
Hiçbir acı, mekânsız mülteci kanatlarla yaralanmaya
benzemez, biliyorsun.
Ve biliyorsun;
Yangınlar,
Çılgınlıklar,
Zılgıtlar; göğe yükselir ve tutunurlar,
Başka zamanlar ve tanık kulaklar için.
Umut kaçınıcı kez kurşuna dizilmiştir kim bilir.
Bilmem kaçınıcı kez,
Farklı tende oyun arkadaşları hiç habersiz,
Çocukluklarından dahi habersiz,
Kızıl bir deryada kaybolup gitmişlerdir
akşamdan sabaha.
Bilmem kaçınıcı kez güneş altında kavruk insanların
uçurumlara çıkmıştır yolları.
Hiçbir barış ihtimali kalmasın diye midir bilinmez,
Tarihte ilk zeytin ağaçları sökülüştür topraktan.
Yırca köylüsü, Suriyeli, Filistinli, Ermeni, Kürt, Türk bilseler akra-
balıklarını;
Sıra sonra limon, portakal ve bilcümle ağaca geçmezdi belki.
Pekmezi şurup, pestili şerbet, yağı buruktur fakat
Bu topraklar çıplak ayaklarla yurdundan sürülen insanlarla bili-
nir en çok.*

Kalktı bağdaş kurduğu yerden zeytin ağacı.

Çatırdadı toprağın bağı.

Koyu yeşil, bir yanı gümüş yaprakları güneş altında ışıltı ışıltı...

Dedi:

- Nice halklar gezindi bahçemde,

- Gövdemde delikanlılar, genç kadınlar, çocuklar...

- Başımda büyüttüm zeytinlerimi, aç koymadım, gölge ettim.

- Lakin kimse etmedi insanın insana ettiğini.

Bir kuş geçti üstümüzden;

Endülüsten, Bağdat'tan, Şam'dan, Kudüs'ten...

Yorgun kanatları dokundu saçlarımıza.

Dedi:

- Düşmedi daha direniyor bizimkiler.

Ve ahdettiler:

- Bütün bir dünya yurdumuz oluncaya dek,

Özgür vatan uğruna dövüşelim kardeşler!

Zeytin yaprakları uğuldadı zamanın rüzgârında,

Karşiki tepelere ulak oldu yankısı.

Şimdi çıplak ayaklarla,

Tırnaklarımızı batırarak toprağa,

Tutunalım yurdumuza.

Deniz engin,

Güneş vakur,

Gök Lorca turuncusu...

Öyleyse durmadan yürüyelim.

Avucumuzda tek zeytin tanesi kalıncaya...

**Kırmızı Mürekkep adlı şiir kitabından.*

Kaynakça

1. Ürün Yayın Kurulu. (2007). Şiko Durmaz ve Nejat Yelkenci'nin Açık Mektubu Üzerine. Ürün Sosyalist Dergi, 22, 1.
2. Teber, N. (2001). İnsanın Hiçleşme Serüvenine Giriş. İstanbul: Papirüs
3. KAYAALP, M. Levent., ÜNSAL, Z. K., ENGİNDENİZ, H, Y., ÖZYILDIRIM, İ., TİLKİ, E., SAORGUN, E., SAYĞILI, İ. ve KÜÇÜK, B. (2016). Gezi'yi Psikanalizle Düşünmek (Birinci Basım). İstanbul, Bağlam Yayınları.
4. KAYAALP, M. Levent., ÜNSAL, Z. K., ENGİNDENİZ, H, Y., ÖZYILDIRIM, İ., TİLKİ, E., SAORGUN, E., SAYĞILI, İ. ve KÜÇÜK, B. (2016). Gezi'yi Psikanalizle Düşünmek (Birinci Basım). İstanbul, Bağlam Yayınları.
5. KAYAALP, M. Levent., ÜNSAL, Z. K., YÜCEL ENGİNDENİZ, H., ÖZYILDIRIM, İ., TİLKİ, E., SAORGUN, E., SAYĞILI, İ. ve KÜÇÜK, B. (2016). Gezi'yi Psikanalizle Düşünmek (Birinci Basım). İstanbul, Bağlam Yayınları.
6. Koray, M. (Ed.) (2015). Himmet, Fıtrat, Piyasa. İstanbul: İletişim.
7. YÜCEL ENGİNDENİZ, H., KAYAALP, M. Levent., ÜNSAL, Z. K., ÖZYILDIRIM, İ., TİLKİ, E., SAORGUN, E., SAYĞILI, İ. ve KÜÇÜK, B. (2016). Gezi'yi Psikanalizle Düşünmek (Birinci Basım). İstanbul, Bağlam Yayınları.

PANEL - 2

Dünyada ve Türkiye'de Sosyal Hizmetlerin Tarihsel Süreci ve Dönüşüm Dinamikleri

Uluslararası Sosyal Hizmet Örnekleri, Osmanlı İmparatorluğundan Bugüne Türkiye'de Sosyal Hizmetler

Dr. Neşe Şahin TAŞĞIN - Maltepe Üniversitesi Öğr. Görevlisi

2002 Sonrasında Türkiye'de Sosyal Hizmetlerde Yeni Dönem Uygulamaları ve Olasılıklar/Perspektifler/Tartışmalar

Prof. Dr. Özlem CANKURTARAN - Hacettepe Üniv. Sosyal Hizmet Bölüm Başkan Yardımcısı

Kolaylaştırıcı: Fikret ÇALAĞAN - SES MYK

Dr. Öğretim Üyesi NEŞE ŞAHİN TAŞĞIN
(Maltepe Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi)

Teşekkür ederim.

Öncelikle beni bu toplantıya çağırdığınız için teşekkür ederim. Öğleden sonraki çalıştaya katılıyor olmak da beni son derece sevindiriyor.

Süleyman arkadaşımız şiirle başladı, ben de şöyle bir şeyle başlamak istiyorum: Hayatım boyunca hep sendikacı olmak istedim, ama hiçbir zaman sendikalı olacağım bir işyerinde çalışmadım. O yüzden sendika toplantısında konuşmaya gelmek beni çok heyecanlandırdı. Öncelikle bunu söylemek isterim. Belki bundan sonra sendikalı olabilirim diye umut ediyorum, eğer akademisyenlerin bir sendika kurma pratiği olursa önümüzdeki süreçte. Tabii, toplumsal dinamiklere bağlı bu.

Süleyman'ın hareketli sunuşundan sonra benim konuşmam biraz didaktik gelebilir, onun için baştan uyarayım sizi. Tabii, eş başkanlarımızın her ikisi de benim söyleyeceklerimi de içeren ilginç konuşmalar yaptılar; tekrara düşmek pahasına, ben bir metinle geldim, hazır metinle, o metin üzerinden sunuşumu yapacağım. Yani yapabileceğim bir şey yok, metin üzerinden sunuşumu yapacağım. Çünkü çok iyi bir hatip değilim ve metne bağlı kalırsam söyleyeceklerimi daha iyi aktarabilirim diye düşünüyorum.

Bir kere, her şeyden önce belki şunun altını çizerek başlamakta fayda var: Sosyal politikanın ve onun en önemli unsurlarından birini oluşturan sosyal hizmetlerin ortaya çıkması, gelişmesi ve bugün konumuz olduğu üzere dönüşümü kapitalist sistemin ortaya çıkış, gelişim ve dönüşüm dinamikleriyle çok doğrudan bağlantılı. Türkiye'de sosyal hizmetlerin dönüşümü de bu dinamiklerle bağlantılı. Ben de, bilgim ve deneyimim elverdiği sürece, buradaki dönüşümün belli başlı kırılma noktaları sizlerle paylaşmaya çalışacağım.

Konuşma başlığım, “Uluslararası Örnekler ve Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Sosyal Hizmetler.” Uluslararası örneklere çok girmeyi düşünmüyorum; daha çok Osmanlı’dan Türkiye Cumhuriyetine ve günümüze ne tür gelişim, dönüşüm dinamikleri var sosyal hizmetlerin, onlara ilişkin görüşlerimi sizlerle paylaşmaya çalışacağım.

Sosyal hizmetler, hepimizin de bildiği ve bu toplantının başından beri de söylediğimiz gibi, kapitalizmin yarattığı sosyal sorunların çözümü için, başlangıçta hayırsever, filantropist ideallerden etkilenecek ortaya çıkmış bir alandır. Batı’da refah devletiyle kurumsallaşmış ve yaygınlaşmıştır. Walter Lorenz’in deyimiyle... Bu arada, Walter Lorenz, Avrupa Birliğinde sosyal hizmetlerin dönüşümü üzerine ve Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında ortak bir sosyal hizmetler politikası mümkün mü konusunda çalışmalar yürüten bir akademisyendir. Şöyle diyor Walter Lorenz: “Vahşi kapitalizm ve daha da önemlisi, Almanya’daki faşist rejimin dışlayıcı ve ırkçı politikalarının yarattığı yıkım sonrası, İkinci Dünya Savaşı’nın ardından gelişen refah devleti projesi, toplumdaki bölünmelerin üstesinden gelmek isteyen siyasi iradeye dayanmaktaydı. İnsan hakları ve sosyal hakların kabulü temelinde gelişen vatandaşlıkla birlikte, bireyler ve aileleri tehdit eden risklerin devlet müdahaleleri ve desteğiyle çözümünün yeniden dağıtımçı politikalarla çözümünü içeren bu projenin iki yönü bulunmaktaydı. Bir yandan yeni bir insan ve yeni bir işçi tipi yaratmak ve bu suretle kapitalizmin ve aslında dönemin Fordist birikim rejiminin ihtiyaç duyduğu işgücünü kontrol altına almak. Ama diğer yandan da sosyalizm tehdidi karşısında kitlelerin belirli bir refah düzeyinde tutulmasını sağlayacak önlemlerle vatandaşlık ve sosyal haklar temelli bir uzlaşmayı sağlamak.”

Bu ikincisinde, bir uzlaşmadır, evet, refah devleti bir uzlaşmadır, refah devletiyle geliştirilen sosyal hizmetler de uzlaşmanın ürünüdür; ancak, şunun altını özellikle çizmek gerekir diye düşünüyorum ben, ki Lorenz de bunu söylüyor: Refah devleti dönemindeki sosyal politika ve sosyal hizmet kazanımları aslında işçi sınıfının verdiği mücadelelerle de elde edilmiş birtakım kazanımlardı. İşçi sınıfı hareketinin güçlü olduğu dönemde refah devleti sosyal politikaları ve bu politikalar içerisinde sosyal hizmetler kurumsallaşabilmiştir. Dolayısıyla, aslında sonunda söyleyeceğimi başta söyleyeyim, sonunda yine tekrar edeceğim: Sosyal hizmetlerin bu dönüşümündeki eleştirdiğimiz yapıyı geriye döndürmek istiyorsak, sınıf mücadelesi ile

sosyal hizmetler alanında çalışanların ya da mücadele yürütenlerin birlikte yol alması gerekiyor. Ülkedeki bu dinamiklere çok bağlı.

Bugün refah devletlerinden bir geriye dönüş yaşanıyor. Bunun belirleyeni tabii ki ekonomik alan ve bu alanda da bir siyasi irade var, hepimizin neoliberalizm diye ifade ettiği konu. Bu geriye dönüşte ortaya çıkan sosyal sorunların çözümü için sosyal hizmetler alanını ve başta da aslında sosyal çalışma, sosyal hizmet uzmanlığı olmak üzere, bu alanda çalışan tüm meslekleri zorlayan bir dönüşüm yaşanmakta. Hatta sosyal hizmetlerin geleceğinin öngörülemez olduğuna dair yayınlar da yapılıyor. Belki Türkiye’de çok yok bunlar, ama Avrupa ülkelerinde bu tartışmaları görüyoruz.

Aslında çok genel olarak ifade edecek olursak, sosyal hizmetin iki kaynaktan doğduğunu söyleyebiliriz. Bunun özetini slayttan görüyorsunuz. Evet, bir taraftan kapitalizmin yarattığı sorunlar, sanayi devrimiyle birlikte, ama öte yandan da toplumsal hareketler. Sendikal hareket de bunun çok önemli bir parçası. Siyasal ve sendikal hareketler. Dolayısıyla, aslında sosyal hizmetlerdeki gelişim ve dönüşüm dinamiklerini tartışırken, bir yandan kapitalizmin nereye gitmekte olduğunu görmemiz gerekiyor, ama toplumsal hareketlerin de gücünün belirleyici olduğunu asla aklımızdan çıkarmamız gerekiyor diye düşünüyorum.

Şimdiki sosyal hizmetler ya da Türkiye’deki karşılığı refah devletiyle gelişmiş bir alan. Tabii, refah devletinin Türkiye’de karşılığını biz yaygın olarak sosyal devlet olarak kullanıyoruz. Burada yıllardır sendikal alanda faaliyet yürütenlere sosyal devlet-refah devleti farkını anlatmak üzere bir şeye girişmeyeceğim, metnimde biraz var aslında, ama belki burayı şöyle özetleyerek geçmek gerekir: “Türkiye sosyal devleti midir, refah devleti olabilmiş midir?” tartışmalarında farklı görüşler var. Türkiye’nin bir refah devleti olabildiğini, özellikle 1950’lerden başlayarak, 1960-80 arasında, özellikle kapitalizmin o dönemin birikim rejimi olan yoğun birikim rejiminin ihtiyaçları doğrultusunda Türkiye’de de birtakım politikalar izlendiği ve özellikle 1960-80 arasının yoğun birikim rejimine denk gelen şekilde sosyal politikalarda da düzenleyici uygulamalara gidildiği dönemin Türkiye’de refah devleti olduğunu savunanlar var. Belki içinizde okuyularınız vardır, kendisi de bir sendikal hareketten gelen Oğuz Topak, Türkiye’de refah devletinin dönüşümüyle ilgili bir kitabı var; orada uzun uzun, düzenleme okulu perspektifinden ve düzenleme oku-

lunun kuramlarıyla Türkiye'deki refah devletinin gelişim dinamiklerini açıklar Oğuz Topak. Ama ben özellikle sosyal hizmet perspektifinden... Şunu da söyleyeyim: Aslında refah devletini çok daha uzun bir perspektiften ele alabileceğimiz sosyal devletin kapitalizmin gelişim aşamasındaki özgün bir dönem olduğunu söyleyen bakışlar da vardır. Ben bu ikincisine daha yakın hissediyorum kendimi. Ta 1800'lerde (Osmanlı'da da bunun izini süren yayınlar Türkiye'de vardır) başlayan, ama aslında Almanya'daki Bismarck dönemi politikalarıyla başlatılan, daha eski bir tarihsel perspektiften başlatılan sosyal devlet, daha çok vatandaşlık hakları ve yurttaşlık temelinde ele alınır. Refah devletinin ise bu tarihsel süreçte özellikle 1940-70'li yıllara özgülenen özel bir dönem olduğu değerlendirilmesi yapılır. Refah devletini aslında daha geniş bir perspektiften sosyal devletle aynı anlamda kullanan, ama özellikle bu 1940-70 arasını Keynesyen refah devleti diye ayıran görüşler de bulunmaktadır.

Dediğim gibi, buraya çok fazla girmek istemiyorum, belki sorularda konuşabiliriz. Benim sorum şu: Türkiye refah devleti olabilmiş midir? Yoksa sosyal devlet olma çabalarında kalmış bir devlet midir?

Benim görüşüm, özellikle sosyal hizmet perspektifinden baktığımda, her ne kadar Avrupa'da refah devletleri döneminde uygulanan Keynesyen ekonomik politikalar Türkiye'de de uygulanmaya çalışılsa da, Türkiye'nin hiçbir zaman refah devleti olamadığı yönündedir. Türkiye, Cumhuriyetin kuruluşundan beri sosyal devlet olma çabasında, hâlâ da bunun çabasında, bir adım ileri iki adım geriyle gidip gelen bir devlettir. Dolayısıyla, aslında Türkiye'de sosyal hizmetin dönüşüm dinamiklerini de bu sosyal devlet olma özellikleri belirlemektedir.

Peki, Osmanlı'dan günümüze baktığımızda, Türkiye'de sosyal hizmetlerin ortaya çıkması, gelişmesi ve dönüşüm dinamiklerinin belli başlı noktaları neler?

Aslında hem sosyal hizmet literatüründe, hem de sosyal politika literatüründe Türkiye'de sosyal hizmetin gelişimi yaygın olarak Osmanlı dönemi vakıf geleneğinden yola çıkılarak ele alınır ve Cumhuriyet döneminde yapılan çeşitli yasal ve kurumsal düzenlemelere vurgu yapılır. Osmanlı İmparatorluğunda sosyal devlet ve bu alanda da sosyal yardım ve sosyal hizmetleri içeren refah sistemlerinin durumu, benim görebildiğim kadarıyla, en ayrıntılı şekilde Nadir Özbek tarafından incelenmiştir. Şöyle bir dönemleştirme yapıyor: 19. Yüz-

yılın ikinci yarısı ve 20. Yüzyılın ilk yarısı, 1850-1950 arasını Türkiye’de sosyal devletin kurumsallaşma süreci olarak ele alıyor Nadir Özbek ve bu dönemi, Osmanlı İmparatorluğunun kapitalist sisteme eklenme süreci, ticari kapitalizmin, tarıma dayalı ticari kapitalizmin geçirdiği evreler ve aslında o dönemin yaygın birikim rejiminin -yine düzenleme okulu perspektifinden okuyor tabii ki- gerektirdiği düzenleme tarzı bakımından ele alıyor ve aslında özetle şunu söylüyor Nadir Özbek: Özellikle 1850-1950 döneminde birtakım refah rejimi düzenlemeleri yapılmıştır Osmanlı İmparatorluğunda. Ama bu düzenlemelerin, emek-sermaye çelişkisinden kaynaklı, Batı’da sosyal hizmetlerin çıkışında olduğu gibi emek-sermaye çelişkisinden kaynaklı sorunları aşmak üzere değil, aslında modern devletin oluşumu sürecinde devletin sosyal alanı kontrol ve disiplin aracı olarak geliştirdiğini söylüyor. Böyle bir değerlendirme yapıyor. Ve refah rejimi dediği şey, aslında sosyal hizmetleri içeren bir şeye göndermede bulunuyor, ama refah rejimi dediği şey, sosyal güvenlikle birlikte sağlık, eğitim ve sosyal yardımları da içeren politikalar bakımından ele alınıyor. Hem Özbek’in çalışmalarında, hem de başka çalışmalarda, Osmanlı döneminde sosyal hizmetler değil belki, ama sosyal yardımlarla ilgili Abdülhamit dönemi çok öne çıkarılır. Belki siz de rastladınız, bugünlerde de mevcut iktidarın liderinin Abdülhamit’e benzetildiğine dair yorumlar dinliyoruz kendi yandaşlarından.

Salondan- Kendisi de kendini ona benzetiyor.

Dr. Öğretim Üyesi NEŞE ŞAHİN TAŞĞIN- Evet, kendisi de kendini ona benzetiyor. Ama Abdülhamit dönemi sosyal yardım uygulamalarına baktığımızda, bu uygulamaların büyük oranda aslında tabandan gelen, toplumun ihtiyaçlarını, yaşadığı sorunları çözmeye yönelik değil; tepeden, Abdülhamit’in kendi monarşik ve despotik iktidarını meşrulaştırmaya yarayan çabalar olduğunu görüyoruz. Belki şöyle birkaç kurum söylersem ne dediğim daha iyi anlaşılacak.

Osmanlı İmparatorluğunda son dönemde üzerine sıklıkla atıfta bulunulan ve Özbek’in de çalıştığı sosyal yardım ve sosyal hizmetin ilk nüveleri diyebileceğimiz gelişmeler şunlar: Bir kere, özellikle İstanbul ağırlıklı olmak üzere, serseri ve dilenci tabir edilen ve hani çalışmayan ya da çalışamayacak durumda olduğu için dilenen ve kentlerde giderek dönem dönem kitleselleşen toplum kesimlerine yönelik yasal düzenlemeler var. Birkaç yasal düzenleme var bu dö-

nemde. En sonunda, hepimizin de bildiği gibi, özellikle İstanbul'da -zaten Osmanlı İmparatorluğunda ülke İstanbul demek, yani taşra çok da dikkate alınmıyor- kurulmuş olan Darülaceze'yi görüyoruz. Kuruluş tarihi 1896'ydı yanlış hatırlamıyorsam. Darülaceze, biliyorsunuz, hâlâ varlığını sürdürüyor, İçişleri Bakanlığına bağlıyken, şimdi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlandı. Darülaceze, dönemin serseri ve dilencilerinin toplanarak kapatıldığı bir kurum olarak kuruluyor; Abdülhamit döneminin belli başlı kurumlarından biri.

Bir diğeri muhtacın maaşı düzenlemesi. Bunu da yine ilk Abdülhamit döneminde görüyoruz. Muhtaç kişilere yönelik yardımlar bağlanması. Burada da özellikle eşini kaybetmiş dul asker eşleri, güçten düşmüş paşa ve sadrazamların dul eşleri gibi, Yıldız Sarayına bizzat başvurularak yapılan muhtacın maaşı düzenlemeleri. Bunlar sosyal yardımın ilk nüveleri olarak kabul ediliyor.

Hamidiye-i Etfal Hastanesi, yani şimdiki Şişli Etfal Hastanesi bu topraklarda kurulmuş ilk çocuk hastanesi. Dolayısıyla, sosyal politika literatüründe de, sosyal yardım ve sosyal hizmet literatüründe de atıfta bulunulan bir kurum.

Dönemin yine Abdülhamit tarafından açılmış bir kurumu daha var; Darülhayr-ı Âli. Biliyorsunuz, o dönem Balkan savaşları, ardından Birinci Dünya Savaşı ya da ondan önceki savaşlar nedeniyle çok fazla ebeveynsiz çocuk var. Yetim çocuk diyor literatür, ama benim yetim çocuk sözünü ısrarla kullanmıyorum. Bu çocukların bakılması için kurulmuş Darülhayr-ı Âli. Tabii, Darülhayr-ı Âli çok da tartışmalı bir kurum. Literatürün bir kısmı diyor ki, Darülhayr-ı Âli, Anadolu'da babalarını savaşta kaybetmiş "yetim" çocukların bakılması için kurulmuştur. Ama başka, eleştirel bakan literatür de diyor ki, aslında Darülhayr-ı Âli, Anadolu'daki gayrimüslim çocukların toplanarak devşirilmesi için açılmış bir kurumdur.

Bir de Meşrutiyet dönemi sonrası sayıları giderek artan dernekler var. Fukaraperver cemiyetleri bu cemiyetler. Cumhuriyet döneminde de Yardım Sevenler Derneği adını alacak.

Niye bu kadar ayrıntılı durdum Osmanlı dönemindeki bu kurumların üzerinde? Nadir Özbek diyor ki, "Aslında sosyal yardımın, sosyal hizmetin bu ilk nüveleri, refah rejiminin bir parçası olarak kurulan bu

yapılar, 1850-1950 arasında kurulan bu yapılar olduğu gibi Cumhuriyete aktarılmıştır ve aslında Cumhuriyetin ilk yıllarındaki bir kısmıyla sosyal politika, ama ağırlıklı sosyal hizmet perspektifi Osmanlı'dan kalan bu mirasla şekillenmiştir.”

Bu söylediğimin en somut örneği, hepimizin de bildiği gibi, Himaye-i Etfal Cemiyeti, yani Çocukları Koruma Derneği. Bu da yine Osmanlı'nın son döneminde kurulmuştur. O konuda rivayetler var, 1920 diyenler var, 1921 diyenler var; ama Osmanlı İmparatorluğu döneminde kurulduğu daha güçlü kaynaklarda dile getiriliyor. Himaye-i Etfal Cemiyeti, Cumhuriyetin ilk yıllarında, 1935'lerde Çocuk Esirgeme Kurumu adını alana, sonra da 1983'te SHÇEK olana kadar aslında Türkiye'de korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik Türkiye Cumhuriyeti Devletinin de politikalarını belirlemiş bir yapıdır, sivil toplum örgütüdür. Ayşe Buğra ve Gürhan Fişek ona devlet destekli sivil toplum örgütü der. Çünkü Himaye-i Etfal Cemiyetinin kurucuları ve yöneticileri Çocuk Esirgeme Kurumu döneminde de hep dönemin ileri gelenleri olmuştur; askerler, asker eşleri, valiler gibi. Çok tipiktir. Dolayısıyla, Osmanlı'da kurulan bu ilk fukaraperver, yani Yardım Sevenler Derneği niteliğindeki kurumlar ve Himaye-i Etfal Cemiyeti zihniyeti aslında çok uzun yıllar Cumhuriyetin sosyal hizmetlerden ve yardımdan ne anladığını da şekillendirmiştir.

Slaytlarda şöyle bir şey göstereceğim size. İşte şu. Bu slaytta şeyi göstermeye çalıştım; aslında o çizgiyi iki alanda da görüyoruz. Çocuklara ve -giderek o çocuklara yaşlılar, engelliler de ekleniyor- yoksullara yönelik Osmanlı'dan Cumhuriyete miras kalan bir anlayış var. Dolayısıyla, aslında eş başkanların da konuşmalarında haklı olarak dile getirdikleri gibi, Türkiye'de son dönem sosyal hizmetlerdeki dönüşümü sadece AKP zihniyetine bağlayamayız. Aslında bu topraklarda Batılı anlamda bir sosyal hizmet perspektifi hiçbir zaman oluşmamıştır. Bu benim iddiamdır.

Osmanlı dönemini Nadir Özbek'in yardımıyla böylece özetledikten sonra, ben aslında bizim Uğur Tekin hocayla birlikte 2003 yılında yaptığımız bir dönemleştirme üzerinden sonrasını ele almak istiyorum.

Biz, Uğur Tekin hocayla, Türkiye'de sosyal hizmetlerin gelişim dinamiklerini üç evrede inceledik. Bu evreler şöyle: 1960-80 arasına başlangıç ve gelişim dedik. 1980-2000 arasına kurumsallaşma ve neoliberal dönüşüm dedik. 2000 ve sonrasına ise neoliberal muhafa-

zakârlık ve hak temelli sosyal hizmet perspektiflerinin çatışması dedik. Belki buna bir de 2010 sonrasını eklemek gerekiyor artık; çünkü son 5 yılda daha farklı bir yere doğru gidiyoruz. Ama ben oraya çok girmeyeceğim, onlar Özlem hocanın konusunu oluşturuyor.

Bu 1960-80 arası gelişim dönemi dediğimiz dönemin en önemli özelliği, aslında sadece sosyal hizmetler alanında değil, ama onu da etkileyecek şekilde Türkiye’de bir zihniyet dönüşümünün yaşandığı yıllar olması. Nedir bu zihniyet dönüşümünün gerisindeki gelişme? 1961 Anayasası. Türkiye’de 61 Anayasasıyla başlayan sosyal devlet anlayışı -sosyal hukuk devleti terimi ve temel insan hakları vurgusu, biliyorsunuz, 61 Anayasasıyla birlikte girmiştir ülkemize- sosyal hizmetler alanında da bir hareketlilik yaratmıştır.

Aslında şeyi atladım, onu da söylemek istiyorum; dediğim gibi, toplantılarda bazen heyecanlanıyorum. Şöyle bir iddiam var benim ya da şöyle bir tespitim var diyelim: Türkiye’de sosyal hizmetlerin başlangıcından beri sosyal politikanın (Türkiye’de bir sosyal politika yazımı ve perspektifi vardır tabii) bir parçası olarak ele alınmadığını iddia ediyorum. Sosyal politika çalışanlarının sosyal hizmetler alanını biraz yok saydıklarını düşünüyorum. Benzer bir şekilde, aslında sosyal hizmet alanında çalışanlar, sosyal hizmet akademisyenleri de sosyal hizmetler alanının sosyal politikayla bağına çok kuramadılar, o bağ eksik kaldı diye düşünüyorum. Sosyal hizmetler özellikle uygulama alanına sıkıştırıldı; özellikle 80’lerden sonra, ama 1960-80 arasında da bunu görüyoruz.

Ben bu 1960-80 döneminin kurumlarını uzun uzun saymayacağım, ama belki şunu söylemek gerekir, 1960-80 dönemindeki perspektifi ortaya koymak açısından: Bu dönemde sosyal hizmetler enstitüsü kurulmasına dair kanun çıkıyor, bir sosyal hizmet bölümü açılmalı deniliyor, Türkiye’de yoksullara ve ihtiyaç içinekilere yönelik yardımlar bilimsel yolla yapılmalı deniliyor falan gibi gelişmeler var. Birleşmiş Milletler’in o dönem konuya ilgisi var, Türkiye’de ilk sosyal hizmet okulu açıldığında Birleşmiş Milletler’in öncülüğünde açılıyor.

1960-80 arasının kurumlarını saymayacağım, ama oradaki perspektifte şöyle bir şeyi tespit ederek söylememiz gerekiyor: Aslında bu dönem dünyada ekonomik büyüme ve ilerlemenin temel olduğu ve bunu sağlamanın yolunun da Avrupa’da Keynesyen ekonomik politikalar olduğu ve onun düzenleme tarzı olarak da refah devleti ve re-

fah devletinin en önemli unsuru olarak da sosyal hizmetler şeklinde şekillendiğini görüyoruz. Bunun Türkiye gibi, kapitalizmi gelişmemiş, tarımsal kapitalizme bağlı ya da tarımsal geçim ekonomisiyle hâlâ var olan ülkeler bakımından etkisi de kalkınmacı iktisat politikaları. Yani Avrupa'da Keynesyen refah devleti politikaları, üçüncü dünya ülkelerinde kalkınmacı iktisat politikaları, kalkınma iktisadı çerçevesinde politikalar. 1950'lerde başlayıp, 60'lar, 70'lerdeki tekrar birikim krizine kadar bu coğrafyada da, kapitalizmin gelişim dinamikleri iktisadi alanı belirlerken, sosyal alanda da, özellikle sosyal hizmetleri de etkileyecek olumlu birtakım gelişmeler yaşanıyor. Özellikle biz bunu nerede görüyoruz; kalkınma planlarında. Birincisinden itibaren bütün kalkınma planlarında sosyal hizmetler ve sosyal yardımların sosyal politikanın ayrılmaz bir unsuru olması gerektiği kurgulanmıştır. Ama o kalkınma planları hiçbir zaman uygulanamamıştır.

Sonraki konuşmacının vaktinden çalmamak için biraz daha hızlanayım, o yüzden bu dönemi artık geçeyim.

1960-80 döneminin en önemli gelişmelerinden bir tanesi, onu vurgulamak mutlaka çok önemli; 1963 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı sosyal hizmet genel müdürlüklerinin kurulmasıdır. Sosyal hizmet genel müdürlüklerinin kurulması Türkiye'de sosyal hizmetlerin kurumsallaşması için çok önemli bir dönüm noktasını ifade eder. Ama aslında bu döneme kadar, yani 1960-80 dönemine kadar -belki 1950'lerin ikinci yarısını da belki katabiliriz- Avrupa'da refah devletleri gelişir ve sosyal hizmetler doğrudan devlet tarafından örgütlenirken, Türkiye'de bunların ancak 1950'lerde başladığını görüyoruz. Bu döneme, Ayşe Buğra, "Gönüllü yardımseverlikle devlet bu işi çözdü" diyor, özellikle yoksullar bakımından. Gürhan Fişek hoca da -onu da anmış olalım- "Kamu destekli yurttaş örgütü deneyimi" diyor bu döneme Türkiye açısından. Aslında 1950'lere kadar, belki de 60'lara kadar Türkiye'de Batılı anlamda modern bir sosyal hizmetler ve sosyal yardım sisteminin kurulmadığını söylemek mümkün.

Tabii, 1961 Anayasasıyla gelen açılım ve düzenlemeler 1971-80 döneminde kesintiye uğruyor. Neden 1971-80 döneminde kesintiye uğruyor? Ben buna sosyal hizmetler açısından "dergili yıllar" diyorum. Belki burada yaşı eren arkadaşlarımız var, o yıllarda sosyal hizmet akademisi açılmış, sosyal hizmet alanında aslında çok da sınıf mücadelesiyle iç içe bir örgütlü deneyim yürüten arkadaşlarımız

var. Türkiye’de nasıl bir sosyal hizmet istediklerine dair dergiler çıkarıyorlar. “Taban”, “Çaba” gibi dergiler. Bulursanız lütfen inceleyin o dergileri. Türkiye’de sosyal hizmetlerin örgütlenmesinin işçi sınıfının örgütlenmesi ve mücadelesinden kesinlikle ayrılamayacağını söylüyorlar. Dergili yıllar. Tabii, kamusal düzenleme anlamında o dergili yıllarda yazılıyor çiziliyor, ama çok da bir şey olmuyor; çünkü 1971’de tekrar kapitalizm krize giriyor, bildiğiniz gibi, büyük petrol krizi ve bu kriz Türkiye’yi de etkiliyor. Yani Topak’ın “Türkiye’de Keynesyen refah uygulamaları” dediği, benim de “Kalkınma iktisadi çerçevesinde Keynesyen politikalar uygulandı” dediğim 1960-80 dönemi aslında 11 yıllık bir dönem, 1971-80’de kesintiye uğruyor. Ve hepimizin de bildiği gibi, 80 darbesi, dönüşüm.

Biz 1980 dönemine kurumsallaşma ve neoliberal dönüşüm diyoruz. Uzun uzun bir şeyler anlatmayacağım, sadece belki şunu burada söylemek lazım: Niye kurumsallaşma ve neoliberal dönüşüm diyoruz? Çünkü Sağlık Bakanlığına bağlı Sosyal Yardım Genel Müdürlüğü dışında, biliyorsunuz, o yıllarda Çocuk Esirgeme Kurumu hâlâ varlığını devam ettiriyor. Yani Türkiye’de korunma ihtiyacı olan çocukların bakım ve yetiştirilmesi bir sivil toplum örgütünün elinde. 60’lı, 70’li, 80’li yıllar böyle geçiyor. Biraz Milli Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı bünyesinde de korunma ihtiyacı olan çocukların bakımı olsa da dağınık bir yapı var aslında bir yandan da. 1980 sonrasında bir kurumsallaşma görüyoruz. Ne oluyor? 1983’te SHÇEK kuruluyor. Nasıl kuruluyor SHÇEK? Çocuk Esirgeme Kurumu devletleştiriliyor. Yani bir sivil toplum örgütüne el konuluyor. Hani şimdi bu KHK’larla da sivil toplum örgütlerini kapattılar, dönüştürdüler ya, Türkiye’nin sivil toplum örgütlerine el koyma deneyimi çok eskilere dayanıyor aslında. 1983’te SHÇEK kuruluyor, 1986’da Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kuruluyor, biliyorsunuz bunları. Bir de vakıf kuruluyor. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Vakfı bir vakıf statüsünde. Osmanlı’daki vakıf geleneğinin bir devamı zihniyeti, farkındaysanız. Yani Nadir Özbek’in oradaki tespitinin çok doğru olduğunu düşünüyorum ben; Cumhuriyetin ilk yıllarında da, hatta ilerleyen yıllarda da o Osmanlı’dan devralınan devlet zihniyeti Türkiye’nin sosyal hizmetlerinin yapısını belirlemeye devam ediyor.

Peki, bu döneme niye liberal dönüşüm diyoruz? Onu da söyleyeyim. Aslında 1980 sonrası, hepimiz biliyorsunuz, kapitalizmin kriziyle birlikte refah devleti uygulamalarından, yani yeniden dağıtımçı uygulamalardan vazgeçiliyor ve tekrar bir piyasa sisteminin yüceltil-

mesi süreci var. Bizim de aslında -bazı sosyal hizmet uzmanı arkadaşlarım var burada, bana itiraz edebilirler- 1983'te kabul edilen 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu sosyal hizmetleri piyasaya açan bir kanundur. Bir yandan devlet hizmeti haline getiriyor, ama bir yandan da piyasaya açıyor. Onu okumayacağım, ama kanunun yanlış hatırlamıyorsam 4. Bendinin A Maddesini incelemenizi öneririm, sosyal hizmetlerin sivil toplum ve piyasa tarafından da sunulabileceğine dair ifadeler vardır orada. Yani Türkiye'de devlet ilk kez bir sivil toplum örgütünü de devletleştirerek bu işi ben yapacağım demiş; ama kurucu yasasında işi aynı zamanda piyasaya açmış. Çünkü dönemin neoliberal zihniyetine uygun olan bu.

SHÇEK'teki dönüşüm ve sonra Bakanlık sürecini biliyorsunuz. Çok vaktimi aşmadıysam, bir-iki şey de 2000 ve sonrasıyla ilgili söyleyeyim. 2000 ve sonrasında neoliberal muhafazakârlık ve hak temelli sosyal hizmet dedik. Niye öyle dediğimizi söyleyeyim.

1980'lerde başlayan neoliberal politikalar 90'larda zirve yapıyor ve eş başkanlarımız da dile getirdi, sağlık, sosyal güvenlik, eğitim başta olmak üzere pek çok alanda dönüşüm yaşanıyor, sosyal hizmetlerde de. Bu dönemde Türkiye'nin bu Avrupa Birliği adaylık sürecinin bir fark yaratma, hafif hafif fark yaratma durumunda olduğunu görüyoruz. Nasıl? Ben onu şöyle ifade ediyorum: Türkiye'nin Avrupa Birliği aday üyelik sürecinde yerine getirmesi gereken yükümlülükler gereği kabul ettiği temel insan hakları sözleşmeleri var, biliyorsunuz. 2003'te, yıllardır kabul etmediğimiz Birleşmiş Milletler Sosyal, Ekonomik, Kültürel Haklar ve Sivil Siyasal Haklar Sözleşmesini kabul ediyoruz, Avrupa Sosyal Şartıyla ilgili gelişmeler yaşanıyor, Çocuk Hakları Sözleşmesini daha önceden kabul etmişiz, ama çekincelerimiz var. Özetle şöyle söyleyeyim: Hem genel olarak toplumun sosyal-ekonomik hakları bağlamında, hem de toplumun insan hakları ihlallerine en çok maruz kalan kesimlerinin (çocuklar, kadınlar, engelliler, gençler, mülteciler ve göçmenler) temel insan haklarını korumayı amaçlayan, bir kısmı Birleşmiş Milletler, bir kısmı Avrupa Konseyi sözleşmelerine Türkiye taraf oluyor. Ve özellikle 2000'li yıllarda sosyal hizmetler bakımından şöyle gelişmelere tanık oluyoruz: Bunu uygulamada görmüyoruz belki, ama özellikle hazırlanan eylem planlarında ve Avrupa Birliği ilerleme raporlarında görüyoruz. Türkiye, sosyal hizmetler sistemini geliştirmek zorunda. Çünkü temel insan haklarının korunması sosyal hizmetler aracılığıyla mümkün. 2000'li yıllarda bir yandan böyle bir hareket varken, bir yandan da -şimdi çok uzun

uzun oraya girmeyeceğim, ama eş başkanlarımız anlattı- AKP'nin politikalarıyla karşılaşılıyor. Özellikle neoliberal muhafazakâr dönem olarak nitelediğimiz dönemde, bir yandan Avrupa Birliğine adaylık sürecinin gerektirdiği hak temelli sosyal hizmetleri kurmak gerekiyor; ama bir yandan da AK Parti iktidarının, tıpkı Abdülhamit döneminde olduğu gibi, kendi siyasi iktidarını meşrulaştırmak için sosyal hizmet ve sosyal yardımları kullandığını görüyoruz.

Son olarak şunu söyleyip bitireyim. Metni göndereceğim kitap için, belki orada okuma olanağınız olur. Ne olacak peki, yani Türkiye'de sosyal hizmetlerin geleceği ne olacak? Bu aslında ülkenin geleceğine bağlı. Yani ülkedeki gelişme dinamikleri, toplumsal direniş noktaları örgütlenebildiği ölçüde, sosyal hizmetlerin; bu aileye, hayırseverliğe, gönüllülüğe, sivil topluma, yani hak temelli değil de, kendini devletin yerine koyan, doğrudan sosyal hizmet yararlanıcılarına hizmet sunmaya soyunan sivil toplum örgütlerine devredildiği bir dönemde ve bunun, yani sosyal hizmetlerin ve yardımların bir oy devşirme aracına dönüştürüldüğü bir dönemde, karşısını geliştirmek, yani hak temelli, insan hakları temelli sosyal hizmetleri savunmak ve geliştirmek, herhalde bu salondaki herkesin ve mücadele etmek isteyen, bu ülkenin demokratikleşmesi ve insanca yaşanması için kafa yoran herkesin elbirliğiyle yürüteceği bir mücadele olacaktır.

Teşekkürler. (Alkışlar)

Prof. Dr. ÖZLEM CANKURTARAN
(Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü)

Ben teşekkür ediyorum.

Benim de şöyle bir hayalim vardı öğrenciyken: Bir işçi sendikasında çalışmak.

Benim babam sendikacılık yaptı uzunca yıllar, Yol-İş Sendikasında'ydı ve ben bayılırdım, orada eğitim uzmanları var vesaire. Ve üniversiteyi bitirirken de biz bir tez yazarız, tezi de işçi sendikalarıyla ilgili, işçilerle ilgili yapmış-

tık, "80'de Sendikalara Ne Oldu? Peki, Ne Olmalı?" diye. Hakikaten sendikalar epeyce çözüldü ve esasında sadece kamu sendikacılığı var gibiydi Türkiye'de. Şimdi belki birtakım hareketlenmeler var, ama ne olacak bilmiyoruz, bu neoliberal dönemle birlikte. Olsaydım belki şimdi beraber başka işler yapıyor olurduk. Neyse ama, çok da ayrı bir yerde değilim.

Neşe hoca sosyal hizmetlerin tarihi oluşumundan bahsetti. Tabii ki biz Batı'dan aldık kendisini, sosyal hizmet ya da sosyal çalışmayı. Ama her toplumun kendi içerisinde yapılıyor ve inşa oluyor sosyal hizmet/ler esasında. Mesela ben İsveç'e gittim... Hacettepe'de doktora bittikten sonra yurtdışında bir üniversiteye gitmek gerekiyor. İsveç'e gittim, bir baktım, yolda bütün erkekler böyle bebek arabasıyla dolaşıyorlar. "Aaa, burada ne kadar çok işsizlik var! Adamlar işsiz, bebek arabalarıyla dolaşıyorlar" falan diye düşündüm. Meğerse babalık izni varmış. Her kapitalist devlet de aynı değil. Tabii ki okuyoruz, anlamaya çalışıyoruz, kapitalizm nasıl bir şey diye; ama her toplumun kapitalizmi de farklı inşa ediliyor. Hatta Türkiye'den giden göçmenler; "İsveç'te devlet her şeye karışıyor." Yani 6 ay erkek mutlaka babalık izni almak zorundaymış.

Babalığın sosyal politik aracı olarak kullanıldığı bir kapitalist devlet de var, refah rejimi açısından... Esping Andersen mesela sosyal demokrat refah rejiminden söz ediyor. Bir diğeri muhafazakar refah

rejimi örneği olarak Almanya var. Almanya'da da refah hizmetleri sektörler tarafından paylaşılmış; aile var, devlet var, piyasa var.

Dr. Öğretim Üyesi NEŞE ŞAHİN TAŞĞIN- Ve kilise var.

Prof. Dr. ÖZLEM CANKURTARAN- Ve kilise var. Kilise sonradan daha çok ortaya çıktı. Seküler refah rejimi son yirmi yılda değişti ve din kurumu daha etkin olmaya başladı. Ve deEspingAndersen liberal refah rejiminden söz ediyor. Biz kapitalist devletlerin refah rejiminden söz ederken daha çok liberal refah rejiminden konuşuyoruz sanki. Değil mi? Her şey böyle boşlukta kalmış, piyasa düzenlesin, "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" hikâyesine benzer biçimde. Ama her yerde aynı değil. Türkiye'de de bir başka.

İngilizce literatürde iki toplumdaki söz ediliyor. Diyorlar ki, bir bireysel modeli olan toplumlar var; ki Avrupa'daki toplumlar için, Amerika'daki toplumlar için söyleniyor bu. Bir de aile merkezli toplumlar var, ki biz de bu kategorideyiz aslında. Eğer o literatürü esas alırsak, evet, öyle bir şey var diye düşünürsek, biz biraz öyle bir toplumuz. Bizde aile bütün bu sosyal hizmet meselelerini kendi içerisinde çözmeye çalışmış. Mesela bizim toplumsal yapımıza baktığımızda, "besleme" diye bir kurumumuz var. Öyle değil mi? Sosyal hizmet açısından çocuk koruma meselesi en ayırt edici meselelerden bir tanesidir, diğer meslekler ve sosyal refah alanında çalışan meslekler açısından. Batı'da öyle değil. Batı'da mesela kilise başlamış bu işe, modern ulus-devletler kurulmadan önce. Bizde hangi kurum bir kayıt tutmuş ve bir aileye çocuğu koruyucu aile olarak verdiği bilgimiz dahilindedir. Tarih bilgimiz içinde sosyal yaşamın nasıl düzenlendiğine ilişkin çalışmalar oldukça az. Yani orada da kendi toplumu içerisinde hizmetler ortaya çıkmış. Biz bir türlü koruyucu aileyi geliştiremiyoruz. Niye geliştiremiyoruz? Müslüman toplumda salyangoz satmaya çalışıyoruz; çünkü Müslüman toplum diyor ki, "Koruyucu aile olursam ona nikâh düşer, ben koruyucu aile olmam." Ama bunu bir biçimiyle çözdük. AKP Hükümeti hakikaten hiç hafife alınmayacak derecede çok akıllıca işler yaptı ve kafamızı çoğu zaman çokça karıştırdı.

Şimdi 2002'ye gidelim. 2002 neydi; inanılmaz bir krizin ertesi, değil mi, hatırlayın. Ve AKP Hükümetinin en muhteşem yılları 2002-2007. 2002-2007'de devlet sosyal hizmetleri fark etti. Neden? Neşe hocaya katılıyorum; bizde devlet daha çok sosyal devlet, işçi ve işveren ilişkisi, sendikalar bağlamında bu meseleleri ele aldı, sosyal

hizmetler bağı hep zayıf kaldı. Neden zayıf kaldı? Çünkü hakikaten aile kendi içinde bir şekilde çözmeye çalışıyordu. Mesela hâlâ çocukla engellilerle ve yaşlılarla ilgili hizmet talep etmiyoruz. Yani kültürel açıdan başka meselelerimiz var bizim.

2002'de biz esasında böyle kafamız karışacak biçimde meselelerle karşılaştık AKP Hükümetiyle. Bakın sayılara, sosyal harcamalar AKP Hükümetiyle birlikte inanılmaz arttı. Yüzde 2'lerden, 3'lerden yüzde 13'e gelmiş. Evet, hâlâ OECD ülkelerinin en alt seviyelerinde, ama bu kendi toplumu içerisinde, kendi toplum dinamiği içinde bir yerden bir yere gelmiş vaziyette. Bunları yok sayamayız.

Ve ne keşfedildi... Bir yandan neoliberal politikaların birtakım kavramları var, özelleştirme ve sosyal hizmetler alanında... SHÇEK Yasasında da söylenmiş. Nasıl yapılıyor? Bir kere, kamu işletme olarak, işletme anlayışıyla nasıl yönetilecek, ona da yeni kamu yönetimi anlayışı diyorlar neoliberal anlayışta. Yani biz bundan nasıl para kazanırız anlayışı. İngiltere'de sosyal çalışmacı olarak çalışan bir arkadaşım diyor ki, "O kadar kısıtlama yaptılar ki." İngiltere'nin refah rejimi ile bizi karşılaştıramazsınız, inanılmaz hizmetler var gerçekten de, aklınıza hayalinize gelmeyecek biçimde. Örneğin, engelli çocuğu var, engelli çocuğunu bırakacak, hizmet alacak, o tatile gidecek vesaire gibi. Yani başka bir yer. Neden? Bu aslında bir yandan insan hakları ve demokrasinin nerede olduğuyula da ilgili. Değil mi? Şunu kabul etmemiz lazım: Avrupa'nın geldiği, işçi hareketlerinin, mücadelesinin olduğu yer ile bizim olduğumuz yer aynı değil. Bizde işçi sınıfı bilincinin gelişmesi vesaire bile hemşericilik memşericilik hikâyesinde, yani pek gelişmiştir diyemeyiz. Bir 15-16 Haziranımız var, bir sendika hareketi var; ama o sendika hareketi de kamuyla bağlantılı olmuştur, 1960-80 arası en muhteşemi. Yani karşılaştırdığımızda, bizdeki çok cılız, çok zayıf. Bunu kabul etmek zorundayız. Oradaki neoliberal politikaların sosyal hizmetlere yansımaları ile bizdeki çok farklı. Yani oradan burayı okuyamıyorsun. Ama ora ile buranın da değerler açısından, sosyal hizmetin değerleri açısından çok benzeyen yanları var.

İşte bu İngiltere'deki arkadaşım diyor ki, "Kısıtlama yaptılar. Ben aile paketiyle mesela Hintli bir aileye gideceğim..." Orada bir çocuk koruma meselesi var, ebeveyn olmayı öğretiyor, çocukla oyun oynayacak ebeveynlere, onun bir şeyi var, bir set ve bunun bir parası var, bu parayı kısmışlar mesela. Diyor ki, "Bana daha önceden bu set için

200 paund veriyordu devlet, Şimdi 150 paund veriyor.” Bizde böyle hizmetler yok tabii.

Bizim esasında sosyal hizmetleri kavradığımız yerde Şunlar oldu 2002’yle birlikte: Çocuk koruma meselesinde önemli bir Şey. Biz akademisyenler olarak ya da araŐtırmacılar olarak dedik ki, “Bu çocuk korumayla ilgili sadece kışla tipi bakım kurumları var, bu çocukları depo gibi oralara yerleŐtiriyorsunuz, bu çocuklara hizmet yok. Yani bu çocuğun bakımı meselesi sadece fiziksel bakımıyla ilgili değil, duygusal bakımı gibi bir mesele var.” Sosyal hizmet mesleği, psikoloji vesaire gibi sosyal hizmet alanında çalışanlar bu bakım meselesinin başka boyutlarını çok iyi bilirler, terapötik meselelerde de var. Biz sürekli olarak dedik ki, “Batı bu işi çok iyi yapıyor. Bu çocukların bilişsel olarak geliŐimlerinde, duygusal geliŐimlerinde gerilemeler görülüyor büyük kışla tipi kurumlarda. O zaman, bunları küçük gruplara çevirelim, koruyucu aile olmuyorsa.” O arada Batı ne yaptı; hep koruyucu aile kullandı, profesyonel koruyucu aile kullandı. Biz hiç oraları geliŐtirmiyoruz. “Hiç değilse aileye benzeyen küçük gruplar halinde bir hizmet modeli geliŐtirelim” dedik. Yok yahu, hiçbir hükümet duymuyor, sağır. Yani hükümetler o zamana kadar sosyal hizmetleri keŐfetmiŐ değildi. Benim yakınında olduğum milletvekilleri var mesela, bazen, “Neredeydin sen hocam?” diyorlar; “Sosyal hizmet” diyorum, “Hımm, sosyoloji mi?” falan diyor. Ama bir AKP’liysen, o çok iyi biliyor senin ne olduğunu, ne yapmak istediğini, nasıl çalıştığını. Burada, Neşe hocam söyledi, sosyal devlet meselesi ve esasında sosyal politika alanından sosyal hizmetleri dışarıda bırakmak durumu var. Yok yani, hiç yok.

O zaman, bu yeni anlayış, hem neoliberal politikalar geliŐiyor, yani bunu nasıl satarız anlayışı esasında ve bu profesyonellik meselesinin de altı bir biçimiyle boŐaltılıyor. Çünkü o neoliberal politikalar sosyal hizmetlerin özünü sağlam tutmuyor maalesef, bu hümanist özünü. Aslında sosyal hizmetlerin özü hümanist bir özüdür, biliyorsunuz, tarihsel olarak baktığınızda. O hümanist özünün altını sürekli olarak oyuyor. Hmanizmle, hani insanın insan olma özelliğiyle vesaireyle ilgilenmiyor. Onu ne gibi görüyor; ona da klientalist yaklaşım diyor neoliberal politikalar, onu bir oy aracı olarak görüyor. “Ben bir hizmet sunacağım, oradan bana oy gelecek.” Onun için bu hizmetler... Ama ne oluyor; neoliberal ekonomik politikalarla birlikte, o her sorunu çözmeye çalışan aile artık sorun falan çözmek konusunda çok zorlanıyor. Onun için devlet oraya girmiŐ vaziyette.

Bu klientalist yaklaşımla birlikte karşındaki hizmet alan vatandaş, vatandaş olmaktan çıkıyor, müşteriye, hatta müşteri olmaktan bile çıkıp başka bir araca dönüşüyor, yani aslında metalaşılıyor. Metalaşma hikâyesi, tam bu dönemde, bizim gibi ülkelerde özellikle, insanın da maruz kaldığı bir mesele. Biz artık doğaya ve insana inanılmaz yabancı varlıklarız esasında, hani bu insan olma özelliğimizi epeyce kaybetmiş durumdayız.

Bununla birlikte, yönetsellik dediği bir kavram var, neoliberal politikalar bağlamında tartıştığımızda. Bu yönetsellikle birlikte şöyle kavramlar görüyoruz: Mesela verimlilik. Kamuda biz bu kadar verimliliğe bakar mıydık? Bakmıyorduk. Ben hatırlıyorum, memuriyetimin ilk zamanlarında bize bir çek verirdi, giderdik bu çekle Sümerbank'tan bir şeyler alırdık, sonra da bir kızardım, bir kızardım; "İşte, kamu ya, hizmet vermek..." Tam da 80 sonrası vesaire, Özal'lı yıllar. Yani kamu dediğimiz şey nasıl... Hep böyle bir söylem geliştirildi, değil mi, ki bu da çok tuttu, diskur çok tuttu yani. Doğrusu, hepimizin de kafası karıştı bazen. "Bu kamu başa bela yani, bunları biraz özelleştirsek çok rahat edeceğiz, para kazanacağız" vesaire.

Bir başka şey: Batı'daki bu sosyal hizmetlerin tarihinde sekülerleşme var. Tabii, kilise bağlamı çok yoğun, hayırseverlik çok yoğun. Ama ne oldu; o Keynesyen refah rejimleriyle birlikte sekülerleşme oldu ve kilise bu işin dışında tutuldu. Ama şimdi, bakın, sadece bizim ülkemizde değil, her yerde din artık tekrar siyaset sahnesine ve sosyal hizmetlere geri döndü. Sadece bizim ülkemizde değil, her yerde din inanılmaz etkili. Orada da Katolikler, ne bileyim, yaşlılara huzurevi açıyor; Yahudiler diyor ki, "Benim topluluğuma en iyi hizmet..." Bir de kültüre duyarlı hizmetler vesaire meselesi de var ya.

Bir de şöyle bir şey var neoliberal dönem içinde, postmodernizmin de bağlamında: Bizim hoşumuza giden böyle çok güzel kavramlar var ya, çok böyle eşitlik sağlayacak, "Evet, kültüre duyarlılığı olan çok önemli, karşımızdakinin dilini konuşalım, onu kapsayalım, onun kültür özelliklerini bilelim" falan; ama bir bakıyorsunuz, onu başka türlü kullanıyor. Yani böyle eğip büküp kendi çıkarı için çok güzel kullanıyor gerçekten de. Burada da, mesela İngiltere'den biliyorum, Yahudiler diyorlar ki, "Bizim kendi topluluğumuz var, biz kendimize ayrı huzurevi yapacağız, çocuklarımıza ayrı hizmet yapacağız" diyorlar. Peki, parayı kim verecek? Devlet.

Bu sosyal hizmetlerde, serbest piyasa ekonomisi, neoliberal politikalarla ilgili kafamızı karıştıran tam da burası. Devlet geri çekiliyor ya. Eee? Sana veriyor parayı. Sana niye veriyor? “Sen daha iyi işlet, daha verimli ol, ben yapmayayım” diyor. Peki, öyle mi oluyor acaba? Türkiye’de de pek öyle olduğunu söyleyemiyoruz. İşte burada aslında hem hizmetin dini boyutunu, hem de kimin kullandığının siyasi boyutunu görmemiz gerekiyor. Bunlar gerçekten önemli mesele.

Sosyal hizmet, sosyal çalışma disiplini açısından bizim “bakım ve kontrol karşılığı” dediğimiz, tartıştığımız bir mesele vardır. Sosyal çalışma ya da sosyal hizmetler hem kontrol eder esasında... Hani Neşe hoca dedi ya, kontrol etmek için aslında sosyal hizmetler vardır Türkiye’de, pek çok ülkede olduğu gibi. Ama aynı zamanda da bakım sunar. Bakımı kiminle sunar? Evet, kontrolü de, bakımı da meslek elemanlarıyla sunar; ama o bakım bölümü daha çok meslek elemanlarıyla yapılan iştir. Onun için üniversitelerde sosyal hizmet bölümleri, psikoloji bölümleri, çocuk gelişimi bölümleri var. Peki, burada ne yaptı? Orayı da özelleştirip, standardize edip... Özelleştiremediyse de standardize etti. Standardize ettiğiniz bir hizmetin bakım hizmeti olma olasılığı çok zayıftır. Çünkü herkesi belli bir kategoride ele alırsınız, sadece tik atarsınız. Yani bizim dersliklerde öğrenciye öğrettiğimiz yüz yüze görüşme, bilmem kaç seanslık görüşme, bunlar hep havada kalır. Ve biz daha çok duymaya başlarız ki öğrencilerimizden; “hocam, sen ne anlatıyorsun, biz ne yapıyoruz!” O ne yapıyor; sosyoekonomik destek için evlere gidiyor, ama orada ne tür meseleler var hiç onunla ilgilenmiyor. Onun meselesi sadece oradaki standartlaştırılmış bir form var, onu dolduracak. Onunla da başı belada bizim arkadaşlarımızın. Yüzlerce, binlerce dosya. Öyle değil mi? Çünkü gerçekten de inanılmaz, yani karşılanması çok zor, sayı bakımından da orantısız bir çalışma biçimi. Artık biz sosyal hizmet uzmanlarını ya da sosyal çalışmacıları kendi mesleklerini yaparken görmüyoruz. Ama hâlâ İngiltere’deki için şunu söyleyebiliriz: İngiltere’de mezun olduktan sonra, çalışmaya başlayınca, bütün çalıştıkları yıllar boyunca eğitim almak zorunda sosyal çalışmacı. Çünkü yaşam boyu eğitimden söz ediyoruz bir yandan da, çünkü karşıımızdaki profil de değişmiş vaziyette. Ne oldu neoliberal politikalar bağlamında bir yandan da; marjinalleşmiş gruplarla daha çok karşılaşmak zorunda kaldık. Çünkü sosyal koruma meselesi iyice aslında kendi informal desteği içerisinde azalmış durumda.

Yani bu standartlaşma ve dokümantasyon meselesi bizim sosyal çalışma literatürünün en önemli meselelerinden bir tanesi. Buna nasıl karşı durulur, bilmiyorum. Belki de bu çalışma gruplarında bunları konuşmak lazım. Yani bu bizim hayatımıza, işte bu sosyal yardım meselesi, UYAP değil mi, sürekli oralara kayıt giriyoruz biz. Ama bizim meselemiz o dosyaları tutmak, sadece kayıt girmek vesaire değil ki; orada istismar yaşantısı olan çocukla çalışmak, orada korkuları olan yaşlıyla çalışmak. Yani biz bu boyutları göremiyoruz. O zaman, meslek olma olanağımız elimizden alınıyor maalesef. Bu çok önemli bir problem diye düşünüyorum. Neden? Bu hümanist öz kaybolunca tabii ki o bakım verme işlevinin de çok önemi kalmıyor. Önemli olan, sen kontrol et; o kontrolün de siyasi bağlamda oy olarak geri dönüşü olsun benim iktidar olarak devamımı sağla meselesi merkezde duruyor.

Peki, bütün bunlar AKP dönemine niye denk geldi, başkası olsaydı o da mı keşfedecekti? O da keşfedecekti tabii ki. Avrupa Birliğine uyum aslında bir yandan da sosyal hizmetlerin keşfi demek. Çünkü bizden çok önce onlar yapılandırıdılar, kurumsallaştırdılar meseleleri.

Bir başka şey; yerel yönetimler. Bu yeni kamu yönetimi tasarısı vesaire konuşuluyordu bir dönem, şimdi rafa kalktı biraz. Türkiye, tabii, kendine münhasır bir ülke. Bir gelişim gösteriyor gibi bir alanda, mesela kadına yönelik şiddet konusunda İstanbul Sözleşmesi yapıyor. 2012. 2012 mi? 2014'tü galiba?

Ama bakın, bu çok önemli. Neden biliyor musunuz, aynı dönemde Siyasette şu tür söylemlerle karşılaşılıyor; "Kadınlar dışarıda hamileyken gezmesin, kahkaha atmasın, bunlar erkekleri tahrik ediyorlar" falan. Yahu, aynı dönem nasıl oluyor da İstanbul Sözleşmesi çıkarıyorsun?! İstanbul Sözleşmesi dediğin şey toplumsal cinsiyet eşitliği açısından çok önemli bir sözleşme. Ya da bütün bunları söylerken, aynı zamanda CEDAW'ı imzalıyor. Sonra uygulama için ne yapıyor? Mesela bizim burada Umut Yaşar Göç var, sosyal hizmet uzmanı arkadaşım; şiddet uygulayan erkeklere tedbir kararı veriliyor 6284'le, onlarla grup çalışmaları yapıyoruz. Ne oluyoruz yani; aynı ülkede mi yaşıyoruz biz? Çok kafa karıştırıcı, değil mi?!

Bütün bu kafa karıştırıcılık meselesinin içerisinden çıkmak için ben şunu öneriyorum: Bu güçlenme meselesine kafa yormak lazım; yani nereden gücü kazanırız ve oradan nasıl güçleniriz, buna kafa yormak lazım. Ben bu mesleğin değerlerine sahip çıkmayı çok önemsiyorum. Diğer meslekler açısından da öyle. Sosyal refah ala-

nında çalışanların etik meselelerle ilgili çok uyanık olması lazım ve oralardan yol alınması lazım.

Gelelim sendikaya. Sendika aslında bu konuda daha çok iş yapabilir. Ne bileyim, eğitim, hizmet içi eğitim. Bununla ilgili Bakanlıkla da görüşebilir, bilemiyorum tabii, şimdi iyice ipler kopmuş durumda, ama... Yani buralarda olmak ve buralarda başka işler yapmak lazım. Ama sabırla, devamlı, vazgeçmeden. Yani toptancı olmadan. Meseleyi toptancı anlamak yanlış. Pek çok ayrıntısı var, ayrıntısı olan yerden bakmak. ... çalışan bir arkadaşım dedi ki, "Mecbur tutmuşlar, kadınlarla çalışacakmışız biz bir yerde." "Aaa, ne güzel; bir araya gelecekmişsiniz" dedim. İşte fırsat, bir araya geleceksiniz. Yani her şeye karşı çıkmaktan vazgeçmek... Evet, bizde bir karşı duruş var; ama burada aslında ben kendim bu işi nasıl kendi lehime çevirebilirim, benim istediğim gibi olabilir, bu sosyal adalet ve insan hakları bağlamında, biraz buraları böyle düşünmek gerekiyor.

Bir de şunu söylemem gerekiyor: Sosyal hizmetler sadece yoksullukla mücadele meselesi değildir. Sosyal hizmetlerin, dediğim gibi, çocuk koruma meselesi var, kadına şiddet meselesi var, pek çok nüfus grubuyla ilgili meseleleri var. Ama temelde sosyal adalet, eşitlik ve insan hakları meselesi. Niye sosyal adalet meselesi? Aslında tam da sosyal politikaya bağlandığı yer burası; refahın yeniden dağıtımında dezavantajlı olan kimse onları daha güçlendirmek istiyor, onun için.

Bir başka şey daha söyleyeceğim ve bitireceğim.

Önleyici hizmetlerde azalma konuşuluyor mesela İngilizce literatürde. Ama bizde önleyici hizmet hiç olmadı zaten. Onlar bunu dert ediyorlar yani, "Önleyici hizmet yok, biz daha çok riskli gruba hizmet vermeye başladık" diyorlar, bizde de şimdi çok bahsediyorlar ya; risk tanımlama. Riski tanımlayacak ki, en çok ihtiyacı olanı belirleyecek, oraya hizmet sunacak, öbürüne hizmet sunmayacak, öbürüne satacak. Yani şu anda sosyal hizmetlerin neoliberal politikalarla geldiği yer burası. Satın alabilecek olan herkes neyi satın alabiliyorsa sosyal hizmetler bağlamında satın alsın. Hiç kreş var mı, kamunun kreşi var mı, kaldı mı?

Salondan- Çok az.

Prof. Dr. ÖZLEM CANKURTARAN- Niye? Çünkü çocuklarımıza zaten anne babalarımız bakıyor. En iyi de onlar bakar zaten, hepimiz böyle düşünüyoruz.

Biz çocuğumuzu kreşe vermek istemiyoruz. İsveç'teki anne de anne, ama olsun. O 1 yaşında veriyor, bir şey olmuyor. Ya da işte bir-çoğu kendisi bakıyor da aldığı ücret azalarak, yüzde 90 veriyor mesela ilk yıl galiba ya da hiç azaltmıyor gelirini. Ha, bir de mesele ne; bizde kadınlar çalışma hayatında yoklar değil mi, kadınlar evde çalışıyor bizde. Öyle olunca, çocuk koruma meselesi kreşler bağlamında neredeyse hiç gelişmemiş durumda. Var olanı da AKP döneminde zaten kapattılar. Sonra ne yaptı bir de neoliberal politikalarla AKP; çok akıllıca gerçekten de, bütün bu sosyal meseleler yine ailenin içinde çözülsün diye oraya yardım sunuyor. Ne yapıyor; engelli yardımı yapıyor, evde bakım diyor. Bir yandan da inanılmaz zor bir şey evde bakım; kadınların çok yük altında oldukları, ama bir yandan da mutlu oldukları bir şey esasında. Bakın, AKP Hükümetinin bütün bu yıllar iktidar olmasının nedenleri var yani, gerçekçi nedenler bunlar. Bunlar öyle entipüften şeyler değil, çok akıllıca bence. Evlere girmek, oralara yardım sunmak; bunlar çok değerli. Bir başka şey daha yaptı, bu da çok önemli: Bizde engelli nüfus çok fazla. Özel eğitim alanını piyasaya açtı ve aile, engelli çocuğunu götürüyor, özel eğitimden yararlanıyor, aileye destek sunuyor. Ne kadar önemli! Bakın, bunlar aslında insani olanın fark edilmesidir. Biz böyle çok büyük büyük laflar etmekten, gündelik yaşamın ihtiyaçlarını, insanların ihtiyaçlarını çok kavramıyoruz. Biz, tabii, işçi sınıfı deyince... Güzel laf, ama o da insan işte; erkek, kadın, engelli, LGBTİ. Değil mi? Ya da burjuvazi falan. Bunlar da insan işte, bunlar ne yapıyorlar, bakmak gerekiyor.

Bir de şunu söylemeliyim ki, sosyal hizmetin çıkışında şöyle bir hayal var: Jane Adams diye bir öncü var, feminist, sosyal hizmetin tarihini çok güzel okuyabilirsiniz orada. AyiziKitapevi'nden çıktı, "Eğlenceli Bir Ruh: Jane Adams" diye bir kitap, hakikaten çok iyi anlatıyor. Mesela kadının bütün hayali şu: "Bir zenginler var bu toplumda, bir de adaletsizlik var, yoksullar var; onları nasıl bir araya getireyim de bu zenginler aldıkları birikimi bunlara aktarsın, bunlar bir barışsınlar." Bütün bir hayatı... Yani sosyal hizmetin böyle romantik bir yanı var her zaman için.. Yani bu zengin, evet, zenginleşmiş, bu da yoksul kalmış; ama bunları bir araya getirip, mesela yoksul bölgelere zenginlerin çocuklarını getirsek, üniversite okuyan, onlar mesela onların çocuklarına matematik anlatsa falan, bayağı bir sosyal adaleti

sağlamış olacağız. Aslında şu anlattığım meselenin... Sosyal adalet tartışmasının çok özel yanları var. Esasında, uzlaşma, sosyal hizmet açısından önemli konulardan bir tanesidir. Ama neyin uzlaşması, ne kadar uzlaşacağız, nereye kadar uzlaşacağız?

Teşekkürler. (Alkışlar)

FİKRET ÇALAĞAN- Biz teşekkür ederiz hocam.

ÇALIŞTAY ATÖLYE ÇALIŞMALARI SONUÇ RAPORLARI

"Çocuk" Atölyesi

"Kadın" Atölyesi

"Ayrımcılık" Atölyesi

"Savaş-Göç ve Sosyal Hizmetler" Atölyesi

Çocuk Hizmetleri Atölyesi Tartışma Soruları

1- Size göre Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın "Çocuk Algısı" nedir?

- Bakanlığın çocuk haklarına yaklaşımının temel belirleyenleri nelerdir? Bu belirleyenler içinde muhafazakarlığa, dine, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı faktörlerin ve çocuğu, kendine özgü birey olarak değil sadece "aile içinde" kabul eden düşüncenin etkisi ne düzeydedir? Bu etkinin kurumun, çocuklara yönelik hizmet ve politikalara yansımaları ne şekilde olmaktadır?

- Bakanlığın "çocuklara özgü" somut, üzerinde çalışılmış ve kamuyla paylaşılmış bir "çocuk politikası" olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?

2- Bakanlığın hizmetlerinde çocuğu, yalnızca ve öncelikle "aile içinde" gören, aileyi güçlendirmeden ve aile içinde yeterince izleme çalışmaları yapmadan, çocuğu değil, "aileyi önceliklendiren" çalışmaları hakkında neler düşünüyorsunuz?

3- Bakanlığın Sivil Toplum Örgütleriyle iş birliğini hakkında neler düşünüyorsunuz?

- 2828 sayılı SHÇEK Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu gereği Bakanlığın asli görevlerden olan yatılı bakım hizmetlerini, protokoller aracılığıyla Vakıflara devretmesi,

- Varsa söz konusu protokollerin kriterleri, hangi Vakıf ve hizmetlerin önceliklendirildiği, din görevlilerinin bu kuruluşlarda sürekli olarak görevlendirilmeleri, Diyanet İşleri Başkanlığıyla yapılan iş birlikleri v.s. hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

4- Bakanlığın, çocuklara yönelik mevcut hizmetleri ve kuruluşları hakkında neler düşünüyorsunuz? Başka hangi ve ne tür hizmet ve kuruluşlar olmalıdır?

- Mevcut çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, çocuk evleri, sevgi evleri, ÇODEM'ler vs. hakkındaki düşünceleriniz?

- Evlat edinme ve koruyucu aile hizmetleri, suç mağduru ve suça sürüklenen çocuklara yönelik hizmetleri hizmetlerini yeterli buluyor musunuz? Nedenleri, hizmetin kalitesi ve hak temelli, çocuk dostu olması açısından neler yapılmalıdır?

- Refakatsiz çocuklar, madde kullanımı olan çocuklar, çocuk işçiliği, çocuk ticareti, çocuk fuhuşu gibi konularda Bakanlığın çalışmaları yeterli düzeyde midir? Neler yapılmalıdır?

5- Bakanlığın “çocuk ihmal ve istismarına yönelik çalışmalarını” yeterli buluyor musunuz?

- Bu konuda Bakanlığın koruyucu ve önleyici çalışmaları nelerdir? Koruma ve önlemeye yönelik ne tür çalışmalar yapılmalıdır?

- Bakanlık, “Çocuk Koruma Sistemi” içinde ki görev ve sorumluluklarını yerine getirmekte midir? Yaşanan aksaklıklar nelerdir? Bunlar kim/kimlerden kaynaklı oluşmaktadır? (Kurum politikası, hizmetin zorluğu, personel yetersizliği/ eğitimsizliği v.s.)

6- Bakanlığın kurum/kuruluşları bağımsız izleme ve denetim mekanizmalarına açık mıdır? Açık olmalı mıdır? Neden?

- Bağımsız izleme ve denetim mekanizmaları kim/kimlerden oluşmalıdır?

- Çocuklarının gizliliğine dikkat ederek, kurum çalışmaları nasıl şeffaflaştırılabilir, izlenebilir ve bağımsız denetim sağlanabilir?

- Ülkemizde çocuk alanında çalışan Ağ’ların bu konuda ne tür sorumlulukları olmalıdır?

7- Bakanlığın, uygulayıcılara ve kurum çalışanlarına yönelik politikasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Verdiğiniz hizmete yönelik kurum içi yeni bir düzenleme yapıldığında, görüşlerinize baş vuruluyor mu veya itibar ediliyor mu?

- Verdiğiniz hizmete, çalışmalara, kararlara veya her hangi kişisel bir düşüncenize yönelik engelleme / baskı / yıldırma / aşırı iş yükü / mobbing gibi durumlara maruz kaldığınızı veya bırakıldığınızı düşünüyor musunuz? Bu durum verdiğiniz hizmeti nasıl etkiliyor?

- Böylesi durumlarda neler yapabileceğinizi, nerelere / kimlere baş vurabileceğinizi ve haklarınızı biliyor musunuz? Sendikanız veya meslek örgütünüz sizlere nasıl katkıda bulunmalıdır?

8- Bu tartışma konuları dışında “çocuk hizmetleri” açısından sizin tartışmak istediğiniz bir başka başlık varsa, ne / nelerdir?

Çocuk Hizmetleri Atölyesi Sonuç Raporu

Çocukların temel haklarının korunması, her türlü şiddet, ihmal, isitsmar ve risklerden korunması, yaşamsal ve gelişimsel ihtiyaçlarına uygun hizmetlerin sunulması devletin temel görevlerindedir. Bu görevin yerine getirilmesinde temel sorumluk ise Çocuk Koruma Kanununun 6 .maddesi gereği Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nındır. Bu doğrultuda, Çocuk Çalışma Grubu olarak ASPB'nin hizmetleri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Yapılan tartışma ve değerlendirmelere sonucunda aşağıda yer alan hususlar tespit edilmiştir;

1- Uygulanmakta olan Hükümet politikalarından etkilenerek ASBP'nin, “Çocuk Algısı”nı, muhafazakarlığa, dine, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı ve ailenin bir parçası düşüncesine yönelik faktörler belirlemekte, çocuğun gelişimsel ihtiyaç ve gereksinimleriyle bir “birey” olduğu göz ardı edilmektedir.

Bu nedenle 18 yaş altı tüm bireylerin çocuk olduğu gerçeği ve evrensel ilkesinin hatırlanılarak, tüm politikaların “çocuğun insan hakları” doğrultusunda geliştirilmesi, mevcut uygulamaların ise çocuğu “haklarıyla bir birey” olarak sayan, hak temelli ve kaynağını Çocuk Hakları Sözleşmesin'den alan uygulamalara ver verilmelidir.

2- Bakanlık bir an önce koruma ve önleme hizmetlerini, çocuğun haklarını ve üstün yararını önceleyen, hükümet politikalarından arındırılmış, risk analizlerini belirleyen ve erken uyarı sistemini önceliklendiren bir şekilde, somut, kapsamlı, hızlı ve etkin müdahaleye olanak sağlayan yazılı hale getirilmiş, kamuoyunun ve özellikle çocuk alanında çalışan sivil toplum örgütlerinin görüşlerinin de dikkate alındığı siyaset üstü bir “Ülke Çocuk Politikası” oluşturmalıdır.

3- Sosyal Hizmet çalışanlarının görüşleri de alınarak sosyal hizmet kurum/kuruluşlarında çocuk odaklı sosyal hizmet modellerinin ge-

liştirilmeli ve çocuğun “biricikliği ve gereksinimlerini” standartlaştıran, tek tipleştiren uygulamalardan vaz geçilmelidir.

4- Mevcut uygulamalar suça sürüklenen ihmal, istismara maruz kalan çocukları nesnelleştirmekte, aile içi cinsel istismar, ensest, kapalı toplumsal formasyonlarda çocuğun özerk varlığı göz ardı edilerek, bireysel özelliklerinin bilişsel, duygusal, sosyal gelişiminin ikinci planda kalmasının çevresel, kültürel, geleneksel, yapısal faktörler nedeniyle çocukların bireysel gelişime zarar vermektedir.

5- Yasal mevzuatların yorumlanmasında ve uygulanmasında, siyasi, ideolojik bakış açısı nedeniyle çocuğun korunma ve bakımının sağlanmasında boşluklar oluşmasına neden olmakta ve çocukların yüksek yararı aleyhine olumsuz/negatif sonuçlar üretmektedir. Dolayısıyla “çocuk” ailenin ve devletlerin idealize ettiği, evlilik, toplumsal cinsiyet normları çerçevesinde mekanize, tek tip, fabrikasyon ürünü bir “metaya” indirgenmektedir. Nüfus politikalarında “en az 3 çocuk!”, “kürtajın yasaklanmaya çalışılması”, “sezeryan doğumların kısıtlanması çabaları” çocukların değil “ailelerin” önceliklendirildiği ve “kutsalaştırıldığı” bir bakış açısını oluşturmaktadır.

5- ASBP Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 2017 verilerine göre halen koruma altına alınmadan aile yanında desteklenmekte olan çocuk sayısı 104.729'dur. Bakanlığın hizmetlerinde çocuğu, yalnızca ve öncelikle “aile içinde” gören bu bakış açısı çoğunlukla çocukların risklerden korunmamasına ve mağduriyetlerinin artarak devam etmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle aileyi güçlendirme ve aile içi riskleri gidermeye yönelik çalışmaların yapılması ve daha sonra aile içinde izleme çalışmalarının arttırılması, aile izleme kriterlerinin belirlenmesi, ailenin çocuğu koruyamadığı durumlarda “alternatif bakım hizmetlerinin çocuğa özgü” olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

6- Yine mevcut çalışmalarda, çocuğa özgü mesleki çalışmalara, niteliğe veya müdahalelere önem ve öncelik verilmemekte, çocukla ilgili çalışmalar “bir işe dosya sayısına veya sadece bakım hizmetine indirgenmekte”dir. Mesleki müdahaleye olanak sağlamayan, sayısal veriye ve çok dosya yapmaya indirgenen bu bakış açısından bir an önce vaz geçilmelidir. Yoğun iş yükü ve çocuğa özgü hizmetin niteliği de dikkat edildiğinde, yeterli sayıda ve yeterli niteliklere sahip

olan meslek elemanı sayısı acilen arttırılmalı, söz konusu personel, üniversitelerle yapılacak iş birlikleriyle ek sertifikasyon eğitimleriyle desteklenmeli ve vaka bazlı desteği sağlayabilecek süpervizyon mekanizması oluşturulmalıdır.

7- Bakanlık, 2828 sayılı SHÇEK ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu gereği asli görevlerden olan yatılı bakım ve bir kısım diğer hizmetlerinin, protokoller aracılığıyla Vakıflara devretmiş bulunmaktadır. Ancak, protokol veya işbirliği yapılan vakıfların dini cemaat ve yapılanmalardan oluştuğu, hizmetlerin ise çocukların haklarını değil, dini yapılanma, örgütlenme ve yönlendirme içerdiği görülmektedir. Yine söz konusu protokollerin neleri içerdiği veya kriterlerinin neler olduğu açık ve şeffaf bir şekilde kamuoyuyla paylaşılmamakta ve çocuk yararına almayan keyfiyetler barındırmaktadır.

Dini ve cemaat odaklı sınırsız yetki verilen bu hizmetlerde, çocuk ve grup evleri, bu vakıfların insiyatifine bırakılmakta, çocuk alanında çalışan veya bağımsız izleme yapan örgütlere kapalı tutulmaktadır. Buralarda çalışan kişiler ise siyasi referansla işe alınmış, mesleki yeterliliği olmayan çocuk gelişimi uzmanları veya çocuk bakım sertifikası olan lise mezunlarından oluşmakta dolayısıyla bu kuruluşlarda yaşayan çocuk hak ihlalleri, istismarları veya risklerinin sınırları tahmin dahi edilememektedir. Bu nedenle söz konusu grup evleri, orada kalmakta olan çocuklarla ilgili gizlilik ilkelerine özen ve dikkat edilerek, bir an önce şeffaf ve bağımsız izleme mekanizmalarına açılmalıdır.

Yine, iş yükü ve çocuk odaklı hizmetlerin niteliği düşünüldüğünde, meslek elemanlarının sayıca ve nitelikte arttırılması yerine yaygın olarak din görevlilerinin bu kuruluşlarda sürekli olarak görevlendirildiği görülmektedir.

8- Açıklanan durumlardan dolayı devleti bakım hizmetiyle ilgili temel görevini hiç bir şekilde veya gerekçeyle bir başka vakıf, dini-cemaat grup veya sivil toplum örgütüne devretmemelidir. Ancak çocuk işçiliğini, ticaretini, fuhuşunu, ihmal ve istismarını önlemek gibi konularda, evrensel çocuğun insan hakları ve üstün yararı ilkesi doğrultusunda temel standartları önceden belirlenmiş açık, şeffaf, denetlenebilir ve herkese eşit mesafede ve bağımsız denetim mekanizmalarınca izlenebilir olacak şekilde çeşitli iş birlikleri yapılabilir.

9- Ekonomik yoksunluk ve yoksulluk nedeniyle çocuklarını dini cemaat ve vakıfların yatılı kurumlarına ve eğitimlerine gönderen çocuklara yönelik ASBP, ÇKK'da ki görevi nedeniyle sorumluluk almaları, müdahale etmeli ve bu çocuklara yönelik alternatif sosyal hizmet modelleri oluşturmalıdır.

10- Yine vardiya sistemiyle çalışan, işi gereği sürekli gece çalışmakta olan ve çocuğuna yönelik sadece "bakım" sorunu yaşayan ailelere yönelik 24 saat esasına dayalı, Bakanlık bünyesinde ve sorumluluğunda kreş hizmeti oluşturulmalı, böylelikle sadece bu sebeplerle kurum bakımında kalmakta olan çocukların ailleriyle veya bakım verenleriyle yaşamalarına olanak sağlanmalıdır.

11- Bakım hizmetinden faydalandırılacak çocukların, yaşamsal her hangi bir risk barındırmadığı durumlarda, öncelikli olarak kendi yaşadığı il'de kalmasını sağlayacak modeller geliştirilmelidir.

13- SHM'lerin mevcut durumda İl Müdürlüklerinin benzer ve aynı işleri yaptığı dikkate alındığında bu uygulamadan bir an önce vaz geçilmelidir. SHM'ler yerel ihtiyaçlar ve öncelikleri dikkate alınarak, koruma, önleme, riskleri belirleme ve müdahale amaçlı hizmetleri yerine getirmeli, bunun uygun olmaması durumunda bu merkezler yerine acilen yeniden "toplum merkezleri açılmalı ve hızla" yaygınlaştırılmalıdır.

14- SED hizmetlerinin salt ekonomik boyutu ile değerlendirilmesi, ailelere ekonomik destek yanında danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinde niteliksel psiko-sosyal destek sağlanması, sosyal inceleme raporlarında detaylıca risk değerlendirmesi yapılarak kültürel ve çevresel bağlamında, 5395 ve 2828 sayılı yasalarda belirtilen koruyucu ve önleyici destekler uygulanması önerilmelidir.

15- Yeni düzenleme olarak sunulan evlat edinme yönetmeliğindeki yaş ve izlemeye yönelik belirsizlikler çeşitli risklere, hak ihlallerine ve istismarlara açıktır. Bu nedenle "yaş belirleme" durumu bireysel olarak meslek elemanının insiyatifine bırakılmamalı, somut ve asgari düzeyde dahi olsa bir standardı içermeli, evlat edinme sonrası izleme ve değerlendirmeye imkan verecek mevzuat düzenlemeleri yapılmalıdır.

16- Kişi/ailelerin yanına koruyucu aile olarak yerleştirilen veya evlat edinme işlemleri tamamlanmış olan çocuklar arasında, KHK'lar sonrasında, işine son verilenlerden, bu hizmetin geri alınması durumları yaşanmış ve bu süreçte çocukların psiko-sosyal uyum süreçleri hiç bir şekilde dikkate alınmamıştır. Yine aynı şekilde ekonomik yoksulluk yaşamaya başlayan bu kişi veya ailelere "güvenlik soruşturması" gerekçesiyle SED yardımları uygun görülmemektedir. Oysa çocukların, yoksulluktan birinci derecede etkilendikleri pek çok bilimsel çalışmalarla da tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu aileler içinde yaşamakta olan çocukların durumları hiç bir şekilde dikkate alınmamış, yoksulluk içinde yaşamaya zorlanarak, çeşitli risklerle karşı karşıya kalınmasına neden olunmuştur.

17- ÇODEM'ler de, çocuklara "istismara uğramış kadın bakış açısıyla" yaklaşmakta, stadanrt bakım hizmeti verilmekte, mesleki çalışma yapmak ve meslek etiğine uygun davranmak isteyen meslek elemanları bürokratik iş yüküyle sınırlandırılmaktadır. Çocukların psiko-sosyal gelişimi, rehabilitasyonu ve sağaltımına yönelik çocuklara özgü, bilimsel, koruyucu ve önleyici hizmetleride barındıran, aile çalışmasında içeren bütüncül bakış açısına sahip mesleki çalışmaların yapılmasına izin verilmeli ve bu çalışmalar desteklenmelidir.

17- Kurum idarecileri, çoğunlukla kurum dışından, sosyal hizmet alanı bilmeyen, sosyal hizmet alanıyla hiç bir şekilde ilgili olmayan, tamamen siyasi, dini veya cemaat referansıya atanan kişilerden oluşmaktadır. Bu durum ise bilimsel, mesleki, hak ve çocuk odaklı, çocuğun ihtiyaç, gereksinimlerini ve üstün yararını önceliklendiren, çözüm odaklı çalışmalar yapılmak istendiğinde, çeşitli direk ve dolaylı engeller, baskı, yıldırma, mobbing, iş yerinin veya biriminin değiştirilmesi gibi durumların yaşanmasına neden olmakta, iş barışı ve motivasyonuna zarar vermektedir.

18- Resmi istatistiklerin manipülasyon aracı kılınarak ana akım ve sosyal medya, bilhassa dezenformasyon kanallarıyla gerçeğin çarpıtılarak siyasi iktidar tarafından siyasi rant aracı olarak kullanıldığı görülmektedir. Sosyal hizmet etiği bağlamında karar alma süreçlerinde ilişki kurulan müracaatçı/danışan grupları dışlanarak edilgen, pasif bağımlılık, bağıllık, yoksulluk ve yoksunluk durumları devamlılık içinde yeniden üretilmektedir.

19- Çocuk odaklı hizmetlerin sunumunda ve karar alma süreçlerinin her basamağında, çocuğun da görüşü alınarak; çocuk için, çocuğa rağmen çocuk adına değil, çocuk ile birlikte kendi kaderini de dahil tayin hakkına, kararlara katılım ilkesine, görüşlerinin alınması hakkına saygı gösterilerek, etik olarak her vaka özelinde değerlendirilmelidir.

20- Konunun genişliği, derinliği ve çeşitliliği nedeniyle suç mağduru ve suça sürüklenen çocuklar, engelli çocuklar, fefakatsiz çocuklar, mülteci ve göçmen çocuklar, madde kullanımı olan çocuklar, çocuk işçiliği, mevsimlik tarım işçiliği içinde çocukların durumu, çocuk ticareti, çocuk fuhuşu, çocuk koruma sistemi gibi temel başlıklar tam olarak değerlendirilememiştir. Ancak, ana rapor hazırlanırken söz konusu başlıklarla ilgili olarak ASPB'nin hizmetleri, hizmetin kalitesi,yeterliliği/yetersizliği, hak temelli ve çocuk dostu olması açısından ayrıca değerlendirilecektir.

21- Son söz olarak, din ve cemaat dayatmasından uzak, siyaset üstü bir çocuk politikası oluşturularak, çocuğun insan haklarına ve üstün yararını önceliklendiren hizmetlerle, **ÇOCUKLAR İÇİN BİR BAŞKA DÜNYANIN MÜMKÜN OLDUĞUNA İNANCIMIZI** yenilemek istiyoruz.

Kadın Hizmetleri Atölyesi Tartışma Soruları

1. BÖLÜM

A- Bakanlık hizmetleri çerçevesinde devletin kadına yaklaşımının temel belirleyenleri nelerdir? Bu yaklaşımın kadın politikalarına ve hizmetlerine yansımaları ne şekilde olmaktadır?

- AKP ile birlikte Bakanlığın kadın ve kadın politikalarındaki yaklaşımı
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulması, kadına ilişkin politikaların aile politikaları içine alınması
- Kadın erkek eşitliğine itiraz; kadın erkek eşitliğinin bakanlık metinlerinden çıkarılması, temizlenmesi
- Kadının birey olarak ve bağımsız olarak değil, ancak ve ancak aile içinde tanımlanması, sadece aile içine anne olarak değerli görülmesi
- Her durumda “Aile”nin önemine vurgu; kadınların yaşamları ve geleceklerinin ailenin sürdürülmesi uğruna yok sayılması
- Muhafazakarlık ve gerici politikaların artırılması ve Bakanlık hizmetlerinin temel belirleyenlerinde biri haline gelmesi

“Aile ve iş yaşamının uyumlaştırılması” adı altında kadın emeği sömürsünün artırılması- daha ucuza, daha çok, daha kuralsız çalıştırılmasının temel hedef olması: ev ve çocuk bakım sorumluluklarının kadınların omuzlarında bırakılması, kadınların hem bu işleri yapmaya devam edecekleri hem çalışacakları bir çalışma düzeninin kalıcılaşmasının kurgulanması

Bakanlık ile kadın örgütleri arasındaki ilişki ve iletişim

Kadın taleplerine ve kadın haklarına yaklaşım

B)- Ev işleri- çocuk bakımı ve diğer bakım işlerine yönelik yaklaşım

Bilindiği üzere toplumsal cinsiyet rolleri kapsamında ev işleri- çocuk bakımı, hasta-yaşlı bakımı gibi işler “kadınların işi” olarak değer-

lendirilmekte ve toplumsal işbölümü ve tüm düzenlemeler bu değerlendirilmeye dayanmaktadır. Bu yaklaşım ise kadınların toplumsal ve ekonomik hayattaki pozisyonunu belirleyen kilit bir noktada durmaktadır. Bu nedenle bu konudaki perspektif birçok konudaki politikayı belirlemektedir. Çocuk bakım merkezlerinin durumundan, engelli ve yaşlı bakımındaki politikalara, sosyal yardım mantığından istihdam politikalara bu yaklaşım belirleyici olmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının bu konudaki yaklaşımı da , bu işlerin kadınların sorumluluğunda olması ve onlar tarafından yürütülmesi gereken işler olduğu yönündedir. Bakanlığın bu bakış açısını nasıl değerlendirebiliriz? Bu yaklaşımın sonuçları neler olmaktadır? Kadınlara yönelik hizmetlerin mantığına ne şekilde yansımaktadır? Kadınlara etkileri ne olmaktadır?

C)- Kadın istihdam politikalarında Aile Bakanlığı hizmetleri

İstihdam politikaları kadınların güçlenmesinde ve eşitlik mücadelesinde önemli bir yere sahiptir. ASPB'nin de bu konuda sorumlulukları vardır. Genel istihdam politikalarının oluşmasında da etki etmektedir. ASPB kadın istihdamı ve kadınların ekonomik statülerinin artırılmasına yönelik hizmetleri yeterli midir? Bu hizmetlerdeki yaklaşımın sorunları nelerdir ve sorunlar kadınlara nasıl yansımaktadır? Bakanlık nasıl bir istihdam politikası izlemelidir?

D)- Sosyal yardımlar ve kadın politikaları

ASPB hizmetlerinde sosyal yardımlar önemli bir yer tutmaktadır ve iktidarın bu yardımların çokluğu ile övüldüğü bilinmektedir. Sosyal yardımlara ihtiyaç duyan, başvuran ve yardımları alanların önemli bir kesimini kadınların oluşturduğu da bilinmektedir. Bakanlığın sosyal yardım politikası kadınlara nasıl yansımaktadır? Kadınlar bu yardımlardan yararlanırken/ yararlanmaya çalışırken ne gibi sorunlarla karşılaşmaktadır? Yardım politikaları kadınların özgürleşmesine katkı sunmakta mıdır? Sosyal yardımda perspektif nasıl olmalıdır?

E)- Bakanlığın diğer hizmetleri ve kadın politikaları

Engelli, yaşlı, çocuk hizmetleri vs. ASPB hizmetlerinin tamamının kadınlarla doğrudan bağı bulunmaktadır. Bu hizmetlerin nasıl şekilleneceğinde kadına bakış açısı belirleyici olurken, hizmetler kadınların yaşamlarını ne şekilde etkilemektedir?

2. BÖLÜM

F- Kadına yönelik şiddete yönelik hizmet modellerinde ne tür sorunlar bulunmaktadır?

Bakanlık, hizmet modellerinde kadına şiddeti nasıl ele almaktadır? Mevcut hizmetlerde yaşanan sorunlar ve eksikler nelerdir ve bu sorunların kadınlara yansımaları/kadınların yaşamında maliyeti nasıl olmaktadır? Kadınların bakanlık hizmetleri sırasında yaşadıkları deneyimlere örnekler paylaşabilir miyiz? Bakanlık hizmetleri kadınların şiddetten korunmasına ve bağımsız bir yaşam kurmalarına olanak sağlayan bir perspektife sahip midir? Sıkça yeni model getiriyoruz denilerek ve “Şiddeti ortadan kaldıracak” diye duyurulan hizmet modelleri (Elektronik kelepçe, panik butonu, ŞÖNİM vs.) nasıl sonuçlar oluşturmuştur? Buralarda çalışan kadınlar nasıl sorunlarla karşı karşıyadır? Şiddeti önlemeye yönelik hizmet modelleri yeterli midir? Kadınları şiddetten koruyacak ve şiddeti önlemeye yönelik hizmetler için önerilerimiz nedir? Aşağıda belirtilen hizmet modellerinin her birinin de bu sorular çerçevesinde incelenmesi beklenmektedir.

1. Alo 183
2. İlk Kabul Birimleri
3. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri
4. Kadın Konukevleri
5. Kadın İzleme Merkezleri
6. 6284 Sayılı yasanın uygulanmasında ve yasaya dönük saldırılarda Aile Bakanlığının tutumu

3. BÖLÜM

G)- Hizmetlerde çalışan kadın emekçilere yönelik tutumlar / engellemeler/ baskılar

Bu hizmetlerin içinde çalışan emekçiler olarak, hizmet sunmaya çalışırken hangi problemler karşı karşıya kalıyoruz? Mesleki çalışmalarımızı bağımsız olarak yapabiliyor muyuz- müdahalelerle karşılaşılıyor muyuz? çeşitli konularda verilecek kararlarda baskıy-

la karşılaşılıyor muyuz? İş yükümüzün fazlalığı hizmet sunumuna nasıl yansıyor? karşılaştığımız sorunlar hizmete ve kadınlara nasıl yansıyor?

H)- Hizmetlerde çalışan kadın emekçilerin bakış açıları

İktidarın ve ASPB'nin kadına bakış açısından sadece hizmet alan kadınlar değil, alanda çalışan kadın emekçiler de etkilenmektedir. Kadınlarla temas içine çalışan kadın emekçilerin kadın bakış açısı nasıldır? Hizmet sunarken nasıl tutumlarla karşılaşılıyor? Hizmet verdiğimiz kadınlarla nasıl bir ilişki kuruyoruz? Kadından kadına hizmet verilirken hiyerarşi ortadan kaldırılabilir mi? Hizmet alanlar ve verenler arasında kadınlık bir ortak kesen olarak düşünülebilir mi? Hizmet verenler ile hizmet alanların birlikte örgütlülüğü mümkün müdür? Farklı bir sendikal dil, söylem ve örgütlenme pratiği denebilir mi?

Kadın Hizmetleri Atölyesi Sonuç Raporu

Kadın Atölyesinde, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının (ASP) kadına yaklaşımı, kadına yönelik şiddet ve ASP'deki kadınların örgütlülüğü başlıkları altında tartışmalar yürütülmüştür.

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kadını güçlendirmeyi hedef alması gereken bir Bakanlıktır. Bakanlık, politikaları ile kadınları güçlendirdiğini ve koruduğunu iddia etse de, gerçek durum böyle değildir. Bakanlık kadını, dayatılan toplumsal roller çerçevesinde tutmaya odaklı; kadınların "birey" olmaktan çıkartılıp aile içine hapsedilmesine yönelik bir politika üretmektedir. Tüm hizmet modellerinin şekillenmesinde bu politikanın izleri görülmektedir.

Eşitliğin ve özgürlüğün olduğu toplumlarda kadınlar toplumsal hayatta da, toplumsal sorunların çözümünde de aktif rol alabilen, etki edebilen konumda bulunurken Bakanlığın sürdürücüsü olduğu eşitsizliğe dayalı politikalar kadınları toplumsal hayatın dışına itmektedir. Cinsiyet eşitliği talebine yönelik açılan savaşın bir parçası olarak hareket eden Bakanlık, cinsiyet eşitliğinin sağlanması ile yükümlü iken kendi metinlerinden "eşitlik" sözcüklerini dahi temizlemektedir.

Bakanlık, OHAL ilanı ile birlikte kadınların hakları için mücadele eden birçok kadın kurumunun kapatılmasına, ya da belediyelere atanan kayyumlar tarafından ilk iş olarak kadın birimlerinin kapatılmasına, kadın hakları ile ilgili yayın yapan programların yayından

kaldırılması karşısında hiç sesini çıkartmamış, bu uygulamaları desteklediğini göstermiştir.

Bakanlığa başvuran kadınlar başvuru mekanizmaları ve sunulan hizmetler sürecinde ayrıştırılmaktadır. Kadınlar, sadece “anne” olarak ve aile içinde iseler değerli görülmemekte, hizmetler de bu şekliyle ayrıştırılmaktadır. Örneğin eşi vefat eden kadınlara yardım verilirken, eşinden boşanmış kadınlara yardım verilmemektedir. Yine evlenmemiş, aile tanımı içinde bulunmayan kadınları gözetken bir hizmet sunulmamaktadır.

Bakanlık, devlet tarafından sağlanması gereken çocuk, yaşlı ve engelli bakımından elini çekerek, bu hizmetleri kadına yüklemektedir. Toplumda da bu hizmetleri “kadınları güçlendiriyormuş” gibi göstermekte, ciddi bir yanılsama oluşturmaktadır. Bu uygulamayla sunması gereken hizmetleri daha ucuza ve daha kolay bir şekilde kadınların emeğini sömürerek gerçekleştirmektedir. Bir yandan da kadınların üzerine yüklenen bu sorumluluklarla kadınlar toplumsal yaşamdan uzaklaştırılarak eve hapsedilmekte; ya da “aile ile iş yaşamının uyumlulaştırılması” adı altında kadınların hem bu yükleri sırtlanmalarını hem de istihdama katılmalarını sağlamak üzere esnek, güvencesiz- ucuz çalışma biçimleri dayatılmaktadır.

Kişiyi güçlendirme ve kriz süreçlerine sağlıklı müdahale amacı taşıyan sosyo-ekonomik destek (SED) hizmetinin sunulma biçimi ise kişileri güçlendirmekten uzaktır, tersine bağımlı bireyler yaratmaktadır. SED için en çok başvuruda bulunan kesimlerin başında ise kadınlar gelmektedir.

Bugün en önemli sorunlardan biri cinsiyete dayalı şiddet ve cinayetlerdir. Bakanlığın şiddetin önlenmesindeki politika ve hizmetleri ise oldukça eksiktir. Şiddete uğrayan kadınların korunmasında önemli bir mekanizma olan sığınmaevleri, sadece barınma hizmetiyle sınırlı kalmaktadır. Sığınmaevi hizmetlerinin hem sayısal hem de nitelik olarak yetersiz olması; sığınmaevlerini atıl duruma getirilmesi, sayı azlığı nedeniyle kapasite üstü çalışma önemli problemlerindedir. Mevcut sorunlarında etkisiyle sığınmaevleri konusunda toplumda olumsuz bir yargı bulunmaktadır. ŞÖNİM’ler ise yıllar geçmesine rağmen yaygınlaştırılmamış, Bakanlığın ŞÖNİM’leri ele alma

biçimi, buralarda oluşturulan çalışma biçimleri, kadınların buralara ulaşmadaki zorlukları ve aldıkları hizmetin niteliğinin yetersizliği, personel yetersizliği, iş yükünün fazlalığı gibi nedenlerle kurulma gerekçesindeki iddialardan çok uzaktadır.

6284 sayılı yasanın uygulanmasında da önemli problemler bulunmaktadır. Yasanın uygulanmasından sorumlu olan kurumlar yasa tam olarak bilmemektedir. 6284 sayılı yasa içerik olarak zengindir, fakat uygulama konusunda çok ciddi eksikler vardır, bu nedenle etkili kullanılamamaktadır. Yasanın uygulanmamasına ve kadın örgütlerinin uygulamadaki sorunlara ilişkin itirazları yok sayılmaktadır. 6284 sayılı yasaya karşı çalışma yapan, yasayı “yuva bozan yasa” olarak göstermeye çalışan ve yasanın kaldırılmasını isteyen bir gurup bulunmaktadır. Yasaya yönelik saldırı ve suçlamalar karşısında ise Bakanlık sessiz kalmamakta, yasanın savunucusu ve uygulamanın ısrarcısı olması gerekirken yetersiz kalmaktadır. Yasanın uygulanmasında direnç gösteren kurumlarda halen yaşanan yaygın sorunlardan bazıları şunlardır: özellikle ilk başvuru merkezlerinden olan ve en çok bilinen karakol ve jandarmanın şiddet uygulayan ve kadın arasında arabuluculuk yapmakta, kadını şikayetinden caydırmaya çalışmakta; şikayetleri kayıt altına alınmamakta, kadınlar yasa ve barınak konusunda bilgilendirilmemekte; yanlış yönlendirme yapılmakta, gizlilik ilkesi ihlal edilmekte, kadının mevcut bilgisi şiddet uygulayanla paylaşılmaktadır. Yaşa gereği iş birliği içerisinde bulunması gereken kurumların keyfi davranmaları ve Bakanlığın bu gibi durumlarda etkin müdahil olmaması da önemli sorunlardır. örneğin İş-Kur, kadınların istihdamı konusunda keyfi davranabilmektedir, bu gibi durumlarda yaptırım bulunmamaktadır. 1.basamak sağlık kuruluşlarındaki “kadına yönelik şiddeti önleme birimi”nin işletilmemesi, kadınlarının beyanlarının yeterli şekilde alınmaması, verilen ifadelerin sadece form düzenleme düzeyinde kalması ve ilgili kurumlara bilgilendirmenin yapılmaması, çalışanların can güvenliğinin olması da diğer sorunlardan bazılarıdır.

Kadına yönelik şiddet başvurularının yapıldığı ALO 183’le ilgili de çokça sorun bulunmaktadır. Bu hat, Bakanlığın bütün hizmetlerine dönük bir hat olduğundan kadına yönelik şiddet için ayrı özel bir hatta ihtiyaç vardır. Her konuda başvuru alan bir hat, her bir alanın

ayrı özgünlükleri ve ihtiyaçlarına cevap verememekte, yeterli yönlendirme ve müdahalelerde bulunamamaktadır. ALO 183 'ün tanıtımı ve duyurusu da yetersizdir, birçok kadın bu hattın varlığından haberdar değildir. ALO 183'de çalışan danışmanlar yeterli donanıma sahip değildirler, danışmanlık verdikleri alanla ilgili lisans eğitimi almamış olmaları ve mesleki bir bakış açısına sahip olmamaları başvuruların karşılanmasında çok ciddi yetersizlikler oluşturmaktadır. ALO 182 hattında alanında eğitim görmüş, hizmet vereceği alanla ilgili özel eğitimi ve donanımı olan meslek elemanlarının çalıştırılması gerekmektedir.

Bakanlık bünyesinde kadın hizmetleri alanında çalışacak emekçilerin kadın bakış açısının güçlendirilmemesi, buna dair yeterli eğitimin olmaması hizmet sunumunun niteliğinde önemli sorunlar oluşturmaktadır. Bu durum, hizmetin niteliğini ve etkinliğini alanda çalışan emekçilerin bireysel yeterliliğine ve vicdanına bırakılması sonucunu doğurmaktadır. Bu ise, kamu hizmetlerinin etkinliği bakımından kabul edilir değildir. Kadın bakış açısında eksiklik, mevcut önyargılarla veya egemen toplumsal öğretilerle yanlış müdahalelere yol açmakta, hizmet bekleyenlere hak temelli değil hayırseverlik bakış açısıyla yaklaşılmasına neden olmaktadır. Kadın bakışındaki eksiklik ayrıca çalışanlarla hizmet almaya gelen kadınlar arasında hiyerarşik ve üstten bir ilişki kurulmasına, hizmetin sunulmasının da bu hiyerarşik düzlemde yürütülmesine ve çeşitli biçimlerde kadınların hayatına yanlış müdahalelere yol açmaktadır. Bakanlık tarafından bu alanda çalışacak tüm emekçilere kadın bakış açısının kazandırılması ve hizmet alanına ilişkin mesleki yeterlilik sağlanması için gerekli ve nitelikli eğitimlerin sağlanması gerekmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında çalışan kadın emekçilerin de hem toplumsa kadınlara yönelik eşitsizliklerden hem de Bakanlığın çalışma koşullarından kaynaklanan birikmiş sorunları bulunmaktadır. Her kurumda var olan "cam tavan" Bakanlıktaki kadın emekçiler için de mevcuttur. Kadın emekçiler iş üretimi konusunda erkek emekçilerle aynı düzeyde çalışmasına/çalıştırılmasına rağmen yöneticilik konusunda kadın emekçiler saf dışı bırakılmaktadır. Çalıştayı gerçekleştirdiğimiz tarihte 81 ilin İl Müdürlerinin hepsinin erkek oluşu, İl Müdür yardımcılarının ve kuruluş müdür ve yardımcılarının da çoğunluğunun erkek oluşu, sadece kadın birimlerinin idarecilerinde kadınların daha yaygın olması bu durumun örneklerindedir. Erkek idareciler kadın emekçilere daha çok ve daha kolay mobbing uygulamaktadır. Meslek elemanlarının raporlarına müdahale edil-

mesi, sorgulanması, çalışan kadınlara eğitici ve süpervizyon içeren destek mekanizmalarının olmaması, kadın çalışanlara cinsiyet eşitliğine yönelik eğitim yapılmaması da diğer sorunlardan bazılarıdır.

Toplu sözleşme ile düzenlenen çocuk, yaşlı ve ağır engellilere hizmet veren yatılı kuruluşlarda çalışan emekçilere verilen ücret katsayısı artışı aynı koşullara sahip olmasına rağmen kadın konukevleri ve bağlı birimlerinde çalışan emekçiler için verilmemektedir. Bu da kadın hizmetlerinde çalışanlara yönelik başka bir ayrımcılık ve yok saymadır. Bakanlıkta çalışan emekçilerin vakaya müdahale noktasında can güvenliği olmaması kadın emekçiler için daha fazla yaşanan bir sorundur. İş yükünün fazla olması da kadınların toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle yüklenen sorumluluklar nedeniyle daha çok yıpratmaktadır.

Atölye çalışması kapsamında bundan sonra yapılacak çalışmalarla ilgili ortaya çıkan öneriler şunlardır:

1. Kadının sadece aileyle var olmadığı, bir birey olduğuna yönelik kampanyalar yapılması
2. Cinsiyet eşitliğine yönelik eğitim çalışmalarının yapılması
3. Şiddet uygulayan erkekler ile ilgili verilen tedbir süresince şiddet uygulayanların eğitime tabi tutulmasını içeren yasal düzenlemelerin yapılması için çalışma yapılması
4. Şiddet uygulayan erkeğe caydırıcı cezaların verilmesi, yasada var olan cezaların uygulanması konusunda kamuoyu oluşturulması için çalışma yapılması
5. Engelli ve çocuk bakımı konusunda devletin kendi sorumluluğunu yerine getirmesi, bakım konusunda kamu hizmetlerinin yaygınlaştırılması için çalışma yapılması. Bu işlerin kadının işi olmadığını ve kadının emeğinin bu yolla sömürüldüğüne yönelik çalışma yapılması.
6. Kadını güçlendirecek politikalar oluşturulması için bakanlığa yönelik çalışmalar yapılması.
7. 6284 sayılı yasanın uygulanmasındaki sorunların giderilmesi, Kanunu tüm kurumlar tarafından uygulanmasının sağlanması için baskı uygulaması
8. ŞÖNİM, ALO 183 ve kadın sığınmaevlerinin daha nitelikli hale getirilmesi ve tanıtımlarının sağlanması için Bakanlığa yönelik çalışma yapılması

9. Sadece kadına yönelik şiddetle ilgili ihbarları karşılayacak ayrı bir telefon hattı kurulması için çalışma yapılması
10. Kadınların özgün durum ve ihtiyaçlarına cevap verebilmek için ihtisaslaşmış kadın sığınmaevleri açılması için çalışma yapılması
11. Mülteci kadınların da barınma hizmetlerinden faydalanmasının sağlanması
12. Kadın sığınmaevlerinde tercüman ve işaret dili bilen çalışanların bulundurulması
13. Bakanlıkta çalışan tüm emekçilere cinsiyet eşitliği ile ilgili ön eğitim verilmesi
14. Kadınlara mevcut hakları ile ilgili bilgilendirici ve örgütleyici çalışmalar yapılması
15. Kuruma gelen ve kurumda kalan kadınlara cinsiyet eşitliğine yönelik eğitim çalışmalarının yapılması
16. İş yükünün hafifletilmesi veya personel eksikliklerinin giderilmesi için çalışma yapılması
17. Kadın biriminde çalışanların da toplu sözleşmede belirtilen ücret artışından faydalanmasının sağlanması için çalışma yapılması
18. Ebeveynlerin çocuklarını bırakacakları ücretsiz nitelikli ve yeterli sayıda kreşlerin açılmasının sağlanması için çalışma yapılması
19. Sendikanın bu alanın özgün yapısına yönelik örgütlenme çalışması yapması
20. Kadın meclislerinin en küçük birimlerde dahi oluşturulup aktifleştirilmesi
21. Kadın sekreterliğinin güçlendirilmesi
22. Kadının kadını örgütleyeceği bir çalışma planı yapılması

Ayrımcılık Atölyesi Tartışma Soruları

1- Ayrımcılık nedir?

2- Devletin Bakanlık politikaları ve Bakanlık hizmetleri kapsamında ayrımcılığa ve ayrımcılıkla mücadeleye yaklaşımı ne şekildedir? Resmi prosedürler, yazılı kurallar, yönetmeliklerde ayrımcılık nasıl ifade buluyor? Resmi olmayan uygulama ya da anlayışlarda ayrımcılığa yaklaşım nasıl yansıyor?

3- ASPB, yaygın olarak ayrımcılığa uğrayan- uğrama riski yüksek olan- kesimlerin bazılarına yönelik (Engelliler, yaşlılar) sosyal hizmetlerden doğrudan sorumludur ve bu kesimlerin ayrımcılığa uğramalarının ortadan kaldırılmasında da sorumluluğu vardır.

ASPB'nin engellilere ve yaşlılara yönelik hizmetleri, hizmet alanların ayrımcılığa uğramasını ortadan kaldırabilecek bir perspektife sahip midir? Mevcut hizmetlerin hizmet alan engellilerin/yaşlıların yaşamlarına yansması nasıl olmaktadır? Hizmetlerin özel kuruluşlara devrinin sonuçları nelerdir, hizmet alanlara nasıl yansımaktadır? Bakanlığın genel perspektifi engellilerin/yaşlıların bir bütün olarak karşı karşıya olduğu tabloyu nasıl etkilemektedir, sorunları azaltmakta mıdır- derinleştirmekte midir?

4)- Yoğun olarak ayrımcılığa uğrayan kesimlerden biri de LGBTİ'lerdir. ASPB'nin tutumu ise LGBTİ'leri tedavi olarak "düzeltilmesi gereken" bireyler olarak görme ve yok sayma biçimindedir. Bu perspektif Bakanlığın hem söylemlerinde hem tüm hizmetlerinde kendini göstermektedir. Bakanlığın hizmetleri ve LGBTİ'ler değerlendirildiğinde, bu tutumun LGBTİ'lere yansması nasıl olmaktadır? Bakanlıkta ve ilgili kurumlarda çalışanların bu konudaki tutumları nasıl? Bu konuda eğitimler alıyorlar mı ya da farkındalık oluşturacak diğer faaliyet ve etkinliklere katılma durumu nedir?

5)- İktidarın yaklaşımı ve politikaları nedeniyle çeşitli kesimler cinsiyeti, cinsel yönelimi, etnik kökeni, dini, mezhebi nedeni, siyasal düşüncesi, yaşam tarzı vb. nedeniyle ayrımcılığa uğramaktadır. Bu kesimler, ASPB'nin hizmet verdiği guruplar arasında da bulunmak-

tadır. ASPB'nin çeşitli hizmetleri nedeniyle temas içinde bulunduğu bu kesimlere yaklaşımı nasıl olmaktadır? Ayrımcı uygulamalarla ASPB hizmetlerinde de karşılaşılma mıdır? Ayrımcılığın kurumsal bir tutuma dönüştüğü durumlara örnekler nelerdir? Bakanlıkta ve ilgili kurumlarda çalışanların bu konudaki tutumları nasıl? Bu konuda eğitimler alıyorlar mı ya da farkındalık oluşturacak diğer faaliyet ve etkinliklere katılma durumu nedir?

6)- Toplumda yoğun olarak ayrımcılığa uğrayan kesimlere yönelik ASPB çalışanlarının yaklaşımı nasıldır? Ayrımcı tutum ve davranış örnekler yaşanmakta mıdır? Çalışanların olumlu/olumsuz tutumları hizmet alan kesimlere nasıl yansımaktadır?

7)- Ayrımcılıkla mücadele ve ayrımcılığın ortadan kaldırılmasında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının sorumluluğu vardır. Böyle bir sorumluluğu yerine getirebilmek için Bakanlık perspektifi ve pratiği nasıl olmalıdır?

Ayrımcılık Atölyesi Sonuç Raporu

Ayrımcılık;

Bir insana ya da insan grubuna, belli bir özelliği nedeniyle eşitsiz/farklı muamele yapılması halidir. Ayrımcılık aynı zamanda, tehdit edici, düşmanca, aşağılayıcı ya da onur kırıcı bir ortamın yaratılmasıdır. Ayrımcılık bir başka kişiyi ayrımcılığa zorunlu kılmak ya da yöneltmektir. Ayrımcılık, kişilerarası ilişkilerde ortaya çıkabileceği gibi, sıklıkla kurumsal/yapısal düzeyde de görülebilir.

1982 Anayasasının “Kanun Önünde Eşitlik” başlığını taşıyan 10’uncu maddesi; ‘Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.’ ‘Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz’ Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar” şeklinde düzenlenmiştir.

Bu doğrultuda, Ayrımcılık Çalışma Grubu olarak ASPB'nin hizmetleri yurttaşlık ve eşitlik temel alınarak aşağıdaki başlıklar altında

tartışılmış ve uygulama örnekleri, anayasa ve mevzuatlar kapsamında 3 ayrı oturum ile değerlendirilmiştir.

Devletin, Bakanlık hizmetlerinin içeriğinde ayrımcılığa ve ayrımcılıkla mücadeleye yaklaşımının değerlendirilmesi, Resmi prosedürler, yazılı kurallar, yönetmeliklerde ayrımcılık konusu ve mücadelesinin nasıl yer aldığı,

ASPB, yaygın olarak ayrımcılığa uğrayan- uğrama riski yüksek olan- kesimlerin bazılarına yönelik (Engelliler, yaşlılar) hizmetlerin sürdürülmesinde doğrudan sorumluluğuna ilişkin farkındalığı, ASPB'nin engellilere ve yaşlılara yönelik hizmetleri, hizmet alanların ayrımcılığa uğramasını ortadan kaldırabilecek bir perspektifi olup olmadığı, Hizmetlerin özel kuruluşlara devrinin ayrımcılığa etkisi,

Yoğun olarak ayrımcılığa uğrayan kesimlerden LGBTİ bireylere karşı ASPB'ninyaklaşımı ve tutumu, hizmetlere yansması, bu konuda hizmet içi eğitimlerde gündem yaratılıp yaratılmadığı, Toplumda yoğun olarak ayrımcılığa uğrayan çocuk, kadın, yaşlı ve LGBTİ bireylere karşı ASPB çalışanlarının yaklaşımı, genel yaklaşımın olumlu/olumsuz olarak hizmet alan kesimlere yansması,

Ayrımcılıkla mücadele ve ayrımcılığın ortadan kaldırılmasında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının sorumluluğu ve bu sorumluluğu yurttaşlık ve eşitlik ilkesi kapsamında ASPB Bakanlığının hizmet yapılanması, sunumu, tutumu değerlendirilmeye çalışılmıştır. Yapılan tartışma ve değerlendirmelere sonucunda aşağıda yer alan hususlar tespit edilmiş ve öneriler oluşturulmuştur.

Ülkemizde Sosyal Hizmet alanında profesyonel hizmet vermesi gereken ASPB Bakanlığı uygulama ve politikalarını şekillendiren ve esas alınması gereken Anayasa yurttaşların hak ve özgürlüklerini, çalışma yaşamını belirleyen en önemli resmi senettir ve tüm uygulamalar ve bütçeleme çalışmaları buna göre yapılmaktadır.

Anayasanın;

Madde 10 – Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kânun önünde eşittir.

(Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yüküm-

lüdür. (Ek cümle: 7/5/2010-5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.

(Ek fıkra: 7/5/2010-5982/1 md.) Çocuklar, yaşlılar, özürllüer, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde (...) (1) kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.

Madde 50 – Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz.

Küçükler ve kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar.

Madde 55 – Ücret emeğin karşılığıdır.

Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır.

(Değişik: 3/10/2001-4709/21 md.) Asgarî ücretin tespitinde çalışanların geçim şartları ile ülkenin ekonomik durumu da göz önünde bulundurulur.

Madde 61 – Devlet harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malül ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar.

Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır.

Yaşlılar, Devletçe korunur, Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir.

Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır.

Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.

Madde 65 – (Değişik: 3/10/2001-4709/22 md.)

Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir. Şeklinde düzenlenmeler mevcuttur.

Eşitlik İlkesi, yaşa, kökene, uyuğa, dile, dine, inanca, görüşe, siyasi etkinliğe, sendika etkinliğine aile ilişkilerine, sağlık durumuna, özür-

lülüğe, cinsel yönelime ya da herhangi başka bir kişisel nedene dayanılarak ayrımcılık yapılmasını yasaklamaktadır. Hiç kimse yukarıda sıralanan nedenlerden dolayı bir diğerinden daha kötü bir konuma düşemez. Ayrıca Cinsler Arası Eşitlik Yasası da, cinsiyete dayanılarak ayrımcılık yapılmasını yasaklamaktadır.

Ayrımcılık karşıtı uygulamalara ilişkin oluşturulacak tüm yasal ve politik metinler Sosyal İçermeyi kapsamalıdır.

İnsan haklarına dayalı bir perspektiften, «sosyal içirme», bir insanın toplumsal kimliğinin ve hukuki kişiliğinin tam olarak tanınması, bireyin toplum içinde kendini tam olarak gerçekleştirebilmesi, kişinin sosyal, özel ve kamusal yapılar içinde kabul edilmesi ve tanınması; eğitime, kültüre, istihdama ve sivil alana dayalı katılım kanalları üzerinden toplum içindeki ilişkiler ağına entegre edilmesi anlamına gelir.

Sosyal içermenin dezavantajlı arka planlardan gelen ve riskli koşullarda yaşayan insanlar için üst düzey bir önemi vardır. Onlar için sosyal içirme, toplumun eşit üyeleri olarak kendi insan haklarını elde etmeleri önündeki çok çeşitli engelleri kaldıracak yasama, politika yapma ve karar alma faaliyetleridir. Sosyal içirme, yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındakilere olanaklar yaratan ve ekonomik, sosyal ve kültürel hayata tam katılımları için gereken kaynakları sunan ve yaşadıkları toplumda “normal” kabul edilen hayat standartlarını ve esenliği temin eden süreçleri tanımlar.

Böylece sosyal içirme “etkin yurttaşlığı” hedefler. Etkin yurttaşlık, tüm yurttaşların, özellikle de en dezavantajlıların, sosyal ve politik hayata tam katılımı anlamına gelir. Politik hayata tam katılım, insanların kendi hayatlarını ve temel insan haklarına erişimlerini etkileyen karar alma organlarında söz ve yetki sahibi olmalarını güvence altına alır.

Refah devleti anlayışından sosyal devlet anlayışına tam olarak geçiş, uyumlamak ihtiyacından ve eşitlik ilkesinden hareketle; sosyal politikaların oluşturulmasında çocuk, kadın, engellilerin, yaşlıların hakları ve insan onuru ve haysiyetine yaraşır birer yurttaş olarak değerlendirilmesi, korunması ve esirgenmesi gereken bireyler olarak ayrıştırılmaması için gerekli düzenlemelerin yapılmasına,

Tüm bireylere verilmesi gereken hakların başında olan sosyal hizmete erişim hakkını zedeleyecek ‘ Devlet, sosyal ve ekonomik alan-

larda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.' Maddesi ile ASPB ve devletin her düzeyde vatandaşına vermesi gereken hizmetleri sınırlandırılması kabul edilemez bir durumdur. Ayrımcı yaklaşımın da temelini oluşturan, pozitif olarak öncelikleri olanların yanında olmayanları da tanımlayan bu anlayışın Anayasa değişikliklerinin kısır tartışmalardan çıkarılarak yapılması önemli ve gereklidir. Her vatandaşa haklarını teslim etmek için ASPB başta olmak üzere politika önceliğini, vizyonunu belirlemelidir. Herkese eşit sosyal hizmet anlayışına geçiş ile bu alanda ayrımcılığın önlenmesinin sağlamalıdır.

ASPB alanda örgütlü işçi ve memur sendikalarına eşit mesafede yaklaşarak hizmet sunan ve hizmet alanların sorunlarını, önceliklerini, mağduriyetleri objektif tespit etmelidir. Yandaş sendikalar ile işbirliğinde iş barışını bozan, hizmet alanların yaşamlarına olumsuz etki yapabilecek her türlü uygulamadan vaz geçmelidir.

657 Sayılı DMK 101. Maddede geçen gece nöbeti ile ilgili maddede". Engelli memurlara da isteği dışında gece nöbeti ve gece vardiyası görevi verilemez." Denilmekte ancak günümüzde 16 ve 24 saat ya da sadece gece çalıştırılan engelli memurlar bulunmaktadır. Tüm engelliler yeteneklerine ve taleplerine göre çalıştırılmalıdır, ayırıma tabi tutulmamalı, zorlanmamalıdır.

Hizmet sağlayıcı uygulamacıların kadrolarının belirlenmesi, seçiminde alanın özelliğine göre önceliklerini, etik ilkelerini belirlemelidir. İlan etmelidir. Sosyal Hizmet alanında sağlıksız kararların alınması sonucu oluşacak mağduriyetlerin ayrımcılığı derinleştirmesine asla izin vermemelidir. Kâğıt üzerinde olan kamu görevlileri etik ilkelerini fiilen uygulamasını, izlemesini, geliştirilmesini yapacak bir yapılanmanın ayrımcılığa uğrayan kesimlerinin çoğunluğuna hizmet veren ASPB de oluşturulması kaçınılmaz bir ihtiyaçtır.

ASP Bakanlığında mevcut farklı ücret belirlenmesi kistaslarının kaldırılarak eşit ve yaşanabilir bir ücret verilmesinin, iş barışının güvenceli çalışma ile sağlanması öncelikli ihtiyaçlardan biridir. Hizmet sağlayıcıları arasındaki ayrımcılığın çözümlerinden birisi de budur.

Sosyal Yardımların tek elden yürütülmesine ilişkin yasal zorunluluk ve düzenlemelere rağmen; başta sosyal yardımlar olmak üzere verilen tüm sosyal hizmet uygulamalarının son yıllarda sayıları

hızla artan çoğu muhafazakâr vakıflar ve derneklerden alınmasının, sosyal belediyecilik adı altında yandaş ve hakkaniyete dayanmayan, profesyonel olmayan sosyal yardımların ayrımcılığı derinleştirmesine engel olunmalıdır.

Sosyal yardımları bir lütuf olarak sunmak ve siyasi rant malzemesi yaparak politika oluşturmak ve geliştirmek toplumun, kırılğan gruplarının kendi kendisine yetebilme becerisini yok ettiği gibi bağımlı hale gelen kişilerin ayrımcılığa uğrama ve yeterli gelir elde etme olanağını engelleyen uygulamalar derhal sonlanmalıdır.

Sosyal yardım ile ilgili yönetmelikte yer alan yardım edilebilecek gruplar içerisinde dahi ayrımcılığa giderek önceliği çocuklu, korunmaya muhtaç kişilere vermek gibi talimat ve yönergeler ile insan hakkına, hakkaniyete ve sosyal hizmet ihtiyacını cinsiyete, çocuklu olmaya vb. indirgeyerek “yoksula yardımla” bağdaştırılan sosyal hizmet ve yardım uygulamalarından derhal vazgeçilmelidir.

ASPBakanlığı mali ve sosyal yoksunluk nedeniyle korunmaya ihtiyacı olmasına rağmen çocuklarından etimsiz ve keyfi, yasal olmayan her türlü bakım ve gözetimleri tespit ederek Devlet Korunmasına alınmalıdır. Mahkeme kararı olmadan hiçbir çocuğun kimsenin vicdanına terk edilmemesi için derhal tedbirlerini kamuoyuna açıklamalıdır. Dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerden dolayı çocukların ayrımcılığa maruz kalmamasını kâğıt üzerinde değil fiili uygulamalar ile hayata geçirmeyi taahhüt etmelidir.

Kentsel dönüşüm adı altında buldukları alt kültürden koparılan, yüz yıllardır yaşadıkları yerleşim alanlarından çıkarılan Roman vatandaşların rant uğruna ayrımcılığa maruz kalmasına göz yummadan gerçekçi projeleri hayta geçirmesi, toplumun her toplum grubuna ve alt kültüre eşit mesafede yaklaşmayı taahhüt etmelidir. Tarafli ve ayrıştırıcı projelerden vaz geçmelidir.

ASPB ‘ni yapmış olduğu protokollerde hizmet alan grupların, kişilerin, ailelerin üstün yararı düşünülerek hareket edilmesi, muhafazakârlığın, yandaşlığın belirleyici olmaması sağlanmalıdır.

Sosyal hizmete ihtiyacı olan kişilere hizmet veren kuruluşların özel sektörün geliştirilmesi, alanın piyasanın vicdanına teslim edilmesi mantığından çıkartılarak sosyal hizmet alanında Devletin asıl

sorumluluğuna yakışır uygulamaların başlatılması ile başta engelli ve yaşlılara verilen hizmetlerin özel sektörün hizmet planlaması, bakımında öncelik gibi keyfi uygulamalarına son verilmelidir. Potansiyel hedef kitle belirlenerek il bazında kontenjanlar dahilinde planlamalar yapılmalıdır.

Yaşlıların gelirlerine göre, odalarında yataklarına göre sınıflamaya maruz kalmalarına son verilmelidir.

Mülteci, sığınmacı, özel koruma kapsamında olup olmadığına bakılmaksızın hizmet alanına giren kişilere yönelik hizmetlerde uluslararası anlaşmalar, sözleşmeler, taraf olunan düzenlemeler dikkate alınarak ayrımcı olmadan (evli,çocuklu,çocuksuz,eşi vefat etmiş vb.)

Çocukların ve yaşlıların,engellilerin kalmış olduğu şehir merkezinde yer alan kuruluşları rant uğruna kapatarak, şehir merkezlerine uzak ve sosyal uyuma zorluk çıkaracak yerlerde ötekileştirilmesine yerleşkelerin yapılmasına, bedava diyerek arazleri bu şekilde hiçbir bilimsel ve sosyal dayana olmaksızın planlanmasına son verilmelidir.

ASP bakanlığı çocuk bakımı başta olmak üzere, yaşlı ve engelli bakım hizmetlerinde kadının belirleyici ve sorumlu olduğuna ilişkin ayrıştırıcı ve toplumsal cinsiyet algısını engelleyici uygulamaların eşitlikçi ve birey bazında planlanmasına önem vererek uygulama örneklerini geliştirmesini öncelik olarak kabul etmelidir.

Toplumsal cinsiyet kavramının yanı sıra cinsel yönelim kavramı ayrımcılık karşıtı uygulamaları, heteroseksüel olan her yaş, sınıf, ırk ve etnik kökenden bireyin yararlanabildiği sosyal hizmetlerden yararlanamayan kişileri “düzeltmesi gereken” bireyler olarak görme ve yok sayma anlayışından derhal vazgeçilmelidir. Avrupa sosyal şartına koşulsuz, çekincesiz uymalıdır.

Ülkede LGBT vatandaşlar ve mülteciler yaygın şekilde nefret suçlarına maruz kalmakta ve cinsiyet temelli şiddet hedefi haline getirilmektedirler. Bu türden şiddet vakaları fiziksel (cinayet, dövülme, kaçırılma, tecavüz ya da cinsel saldırı gibi) ve psikolojik biçimler (hakaret, alay, tehdit, şantaj ve keyfi olarak özgürlükten mahrum bırakma gibi) alabilmektedir. Cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği temelli nefret suçu vakaları, kolluk veya yargı organları tarafından gereğince

ve yeterince soruşturulmamakta, kovuşturulmamakta ve hatta fail-ler ceza indirimleri alabilmektedir. Bu çerçevede şiddete maruz ka-lan LGBT'ler İstanbul Sözleşmesinin açık hükümlerine rağmen 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun sağladığı sosyal hizmet ve desteklerden yararlanamamak-tadırlar. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında LGBT'lerin insan ve vatandaşlık hakları- na yönelik saygıyı ve anlayışı geliştirmek, hizmet süreçlerine eşit vatandaşlık ve ayrımcılık yasağı ilkeleri bakış açısı- nı yerleştirmek ve güçlendirmek, bu yönde farkındalık ve duyarlılık kazandırmak için hizmet içi eğitim programları anahtar role sahip-tir. Yeni tasarlanacak hizmet içi eğitim programlarıyla veya mevcut programlar içinde modüller açılarak Bakanlıkta çalışan personelin LGBT vatandaşların yaşamlarında karşılaştıkları önyargılar, ayrımcı-lıklar ve di- ğer sorunlara dair bilgi ve farkındalık düzeyi artırılmalıdır. Aynı zamanda, bu sorunların ortaya konması ve çözümünü açısından, Bakanlığın ulusal ve uluslararası hukukun gerekleri doğrultusunda görev ve sorumluluk sahibi olduğu bu eğitimlerde açık şekilde vur-gulanmalıdır. Öte yandan, cinsiyetler arası çe-şitliliğe saygıyı destek-leyecek bir kurum kültürü oluşturulması, bu eğitimlerin hedefleri arasında yerini almalıdır.

Bakanlık çalışanlarının, uygulayıcıların bu alanda kolaylaştırıcı olma konumunu sağlamalıdır. İnsan hakları temelinde hak ihlallerini önlemelidir.

Türkiye'de sosyal hizmet ve sosyal yardım alanında ihtisaslaşmış, mevzuatta belirlenen görev, yetki ve sorumluluklara sahip kurum Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'dır. Bu kurum, ulusal ve uluslara-rası hukuk kurallarına uygun bir şekilde sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar sisteminin işler kılınmasını sağlamaya çalışmaktadır. Bu-nunla birlikte, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı LGBT'ler açısından büyük önem taşıyan sosyal içerme politikalarını yürüten kurumlardan biri olduğunu ilan etmelidir. Taahhüt belgesiniçikarmalıdır.

Mevzuata Uyum ile de ayrımcılığın ortadan kaldırılabilmesi, ha-kihlallerinin en aza indirgenmesi için;

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)

ILO Sözleşmeleri

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

Engelli Kişilerin Haklarına Dair Uluslararası Sözleşme ve Ek İhtiyari Protokol

Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Uluslararası Sözleşmesi

Avrupa Konseyi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Avrupa Sosyal Şartı

Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)

Hükümleri çekincesiz uygulanmalıdır.

Ulusal Mevzuatta ise;

Anayasa

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu

65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun

Engelliler Hakkında Kanun

Çocuk Koruma Kanunu

Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnemelerde değişiklik yapılarak açık hükümler eklenmelidir.

Ülkemizde, LGBT vatandaşlar ve mülteciler yaygın şekilde nefret suçlarına maruz kalmakta ve cinsiyet temelli şiddet hedefi haline getirilmektedirler. Bu türden şiddet vakaları fiziksel (cinayet, dövülme, kaçıdırılma, tecavüz ya da cinsel saldırı gibi) ve psikolojik biçimler (hakaret, alay, tehdit, şantaj ve keyfi olarak özgürlükten mahrum bırakma gibi) alabilmektedir. Cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği temelli nefret suçu vakaları, kolluk veya yargı organları tarafından gereğince ve yeterince soruşturulmamakta, kovuşturulmamakta ve hatta failler ceza indirimleri alabilmektedir. Bu çerçevede şiddete

maruz kalan kadınlar, çocuklar, LGBT'ler korunması için, haklarını birey olarak kullanması için;

İstanbul Sözleşmesinin ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun çekincesiz, koşulsuz uygulanması hayati öneme sahiptir.

Şehit ve Gazi yakınlarına yönelik hizmetlerde '15 Temmuz şehitleri' ayrıştırıcı dilin ve söylemlerin, eşitsiz olanakların politika malzemesi yapılaması son yıllarda yaşanan hak ihlallerine iyibir örnektir. Bu ayrıştırıcı yaklaşım ve uygulamalardan vazgeçilmesi incinmesi kolay bir grubun ayrıma tabi tutulmasına engel olacaktır.

Profesyonellerin hizmetbireylerin kişi ve gruplara Etik temelde hakkaniyetle yaklaşması için hizmet içi eğitimlerin herçalışana sürekli ve zorunlu hale getirilmesi gerekmektedir.

ASPB, tüm yapılanmasını gözden geçirerek yeniden yapılandırmalı ve en önemlisi de Ayrımcılık Farkındalığına yönelik yönergeler, talimatlar çıkararak tüm birimlerinde denetlenebilir mekanizma oluşturmalı ve çalışan her bir personele yönelik eğitimler yapmalıdır. Elbette sadece bunlar yetmez maalesef. Zira iş yükü ve yoğunluğu fazla olan, ciddi boyutlarda mobinge maruz kalan ve dolayısıyla da tükenmişliği en üst boyutta olan çalışanların çalışma koşulları iyileştirilmelidir.

Mevcut koşullarda koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuklarının din dil ırk cinsiyet etnik vs olarak hassasiyetleri dikkate alınmalı, ideal olan şekli ile ailelerin ayrımcı olmayan tutumlar ve düşüncede olduğunun tespitinin esas alınması için yasal mevzuatta açık hükümlere yer verilmelidir.

Anaokulu seviyesinden başlayarak cinsiyet eşitliğinin çocuklara verilmesinin ASPB Bakanlığının öncelikli amaçlarında ve uygulamalarında yer almaz. Dini eğitim ağırlıklı ve korunmaya muhtaç çocukların öncelikli ihtiyaçlarından uzak uygulamalara,protokoliçeriklerine derhal son verilmelidir.

Anadilinde hizmet sunumu, farklılıklara ilişkin hizmet sunumu olmalıdır.

Siyasipartilerce kullanılan politik dilde ayrımcılığı, nefret suçunu engelleyici siyasi kararlar ve taahhütler beyan edilmelidir.

Sosyal yardım dâhil olmak üzere verilen her sosyal hizmet uygulamasında maddi yardım ötesinde aile ve kişilerin gerçek ihtiyaçlarına müdahale edilmelidir. Yardım ile sosyal sorunların çözümlenmesinin desteleneyeceği anlayışından vazgeçilmelidir.

15 Temmuz sonrası 20 Temmuzda alınan OHAL kararları ile suçun kişiyi bağlayıcılığı ilkesi ihlal edilerek hizmet alan çocuk, engelli bireylerin yanındahizmet almak isteyen kişiler, çocuklar ve aileler sosyal hizmet uygulamalarından mevcut yasal düzenlemeler olmasına rağmen talimat ve keyfi uygulamalar ile mahrum bırakılan ve sonradan hizmet verilmeye başlayan gruplar hak ihlallerine uğramış ve ayrımcılığa tabi tutulmuşlardır.

Sosyal hizmet uygulamaları, insan hakları ihlalleri açısından ayrımcılığın derinleşmemesi için OHAL derhal kaldırılmalıdır.

Ülkede Türkler dışında yaşayan halkların (binlerce yıldır Anadolu'da yaşayan Süryaniler, Ermeniler, Rumlar ve Kürtler) ötekileştirilmesi, ekonomik ve kültürel haklarının kısıtlanması yoluyla ayrımcılığa maruz bırakılmaktadır. Bu ayrımcılık sosyal hizmetlere erişimde de kendisini hissettirmektedir. Türkiye'de çok etnili, dilli ve dinli bir yapı olduğu ve tüm farklı grupların haklardan ve özgürlüklerden yararlanmada eşit olduğunun yasal güvenceye alınması sosyal politika/ sosyal hizmet sisteminin uluslararası standartlara uygun bir seviyeye gelmesine büyük katkıda bulunacaktır.

Sosyal Adalet için herkese eşit ve ulaşılabilir sosyal hizmet hakkı tanımlanmalıdır.

Savaş- Göç ve Sosyal Hizmetler Atölyesi Tartışma Soruları

1)- Devletin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı politikaları ve hizmetleri kapsamında savaşa, savaş mağdurlarına ve zorunlu göçe yaklaşımı ne şekildedir?

2)-Olası savaş ve göç durumunda ASPB' nin acil müdahale planı var mıdır? Varsa yeterli midir?

3)-Zorunlu göç mağdurları sosyal hizmetler kapsamında en çok temas edilen kesimler içindedir ve çok yönlü sosyal hizmet ihtiyacı bulunabilmektedir. ASPB hizmetleri zorunlu göç mağduru kesimlere yönelik hizmetleri nasıl ele almaktadır? Hangi tür hizmetler bulunmaktadır?Mevcut hizmetler zorunlu göçe maruz kalmış kişilere yansımaları ne şekilde olmaktadır?

4)-Suriye'de oluşturulan savaş ortamını terk ederek Türkiye'ye gelmek zorunda kalan önemli bir Suriyeli nüfusu bulunuyor. ASPB hizmetleri kapsamında Suriyelilere nasıl yaklaşılmaktadır? Hangi tür hizmet modeli oluşturulmaktadır? Bu yaklaşımın etkileri- sonuçları nasıl yansımaktadır?

5)-ASPB 2015 yılında Suriyeli çocukların ihtiyaçlarının karşılanacağı Hizmet Merkezlerinin açılması için İnsan Hak ve Hürriyetleri (İHH) İnsani Yardım Vakfı ile protokol imzalamış ve bu merkezlerle ilgili tüm inisiyatifi İHH'ya bırakmıştır; dolayısıyla Suriyeli çocukları bu vakfa havale etmiştir. Üstelik bu protokole herhangi bir süre sınırı konulmamış, "ihtiyaç devam ettiği sürece" protokolün devam edeceği belirlenmiştir. Farklı diğer örnekler nelerdir? Bu yaklaşım nasıl değerlendirilmelidir? Suriyeli çocuklara nasıl yansımaktadır?

6)- Göç ve göç mağdurlarına yönelik olarak Bakanlık hangi kurumlarla ve ne düzeyde ortak çalışmalar yapmaktadır? ASPB bu konuya yönelik nasıl bir hizmet yürütmeli; hangi kurumlarla- ne şekilde çalışmalar yapılmalıdır?

7)- ASPB'nin göç mağdurlarına hizmet verirken etnik, dini, mezhebi vb. ayrımcılık uygulamaları var mıdır? Nasıl?

8)-AKP tarafından ilan edilen sokağa çıkma yasakları ile birlikte, operasyon yapılan yerlerde yaşam hakkı ihlali başta olmak üzere çok

ciddi hak ihlalleri oluşmuş; kentler yıkılmış, buralarda yaşayanlar çok yönlü ve uzun süreli mağduriyetler yaşamıştır. ASPB, bu bölgelere yönelik gönüllü- zorunlu görevlendirmeler yapmış ve çalışanlarını göndermiştir. Bu bölgelerde ASPB nasıl bir yaklaşım izlemiştir? Nasıl bir “hizmet” yaklaşımı ortaya koymuştur? Burada görevlendirilenler neler yaşamıştır? Halka yansması nasıl olmuştur?

9) Sosyal hizmetlerin toplumsal barışın inşasında rolü nedir? Mevcut ASPB yapısı bunu ne kadar karşılayabilir?

10)- Bu hizmetlerin içinde çalışan emekçiler olarak, hizmet sunmaya çalışırken hangi problemler karşı karşıya kalıyoruz? Mesleki çalışmalarımızı bağımsız olarak yapabiliyor muyuz- müdahalelerle karşılaşılıyor muyuz? Çeşitli konularda verilecek kararlarda baskıyla karşılaşılıyor muyuz? İş yükümüzün fazlalığı hizmet sunumuna nasıl yansıyor? Karşılaştığımız sorunlar hizmete ve hizmet alanlara nasıl yansıyor?

Savaş- Göç Ve Sosyal Hizmetler Atölyesi Sonuç Raporu

Bilindiği üzere savaş dünya genelinde milyonlarca insanın yerinden edilmesi, katledilmesi gibi yıkıcı,yok edici etkisi olan bir olgudur. Aynı zamanda 2011 Suriye savaşından sonra Türkiye'ye yoğun göç dalgası olmuştur. Bununla birlikte yine Kobani, Şengal'den de yoğun göçler gerçekleşmiştir.Göç olgusu ele alındığında genel olarak göçler iç ve dış göçler, zorunlu ve zorunlu olmayan göçler şeklinde değerlendirilmektedir. Bu çalışma grubunda zorunlu yerinden edinmeyle oluşan iç ve dış göçler işlenmiştir. Savaşlar ve buna bağlı gerçekleşen zorunlu yerinden edinme ile oluşan göçler İktidarın ideolojisi,ekonomik , baskı, asimilasyon , inkar vb. temelli gerçekleşmektedir. Bunun sonucunda yerinden edinen kişi, grupların uyum sürecinde karşılaştıkları zorluklardan, kimlik , travma, ekonomi gibi alanlarda maruz kaldıkları mağduriyetler, hizmet sunanların hizmet kalitesi , hizmet zorlukları değerlendirilmiştir. Tartışmalar bu çerçevede yürütülmüştür.

Çalışma grubumuzda tartışılan konular aşağıda başlıklar halinde toparlanmıştır:

ASPB'nin savaş ve savaş mağdurlarına ve zorunlu göçe dair belirli bir müdahale planının bulunmadığı, AFAD koordinasyonunda

psiko-sosyal grubunda yer aldığı ayrıca GEMER yapılanması içinde faaliyet yürütmektedir. Özelleşmiş bir planı bulunmamaktadır. Kağıt üzerinde olan plan olası afed durumlarına uygulanmamaktadır(Şırnak örneğinde)

Bakanlık iç-dış siyaset ve ekonomik ihtiyaçlar üzerine bir yaklaşım göstermekte, yapılan hizmetler başvuru üzerine değerlendirilmeye alınmaktadır. İhtiyaç belirleme vs bir durum söz konusu değildir. Yalnızca mevcut hizmet modelleri(sed, evde bakım vb.) üzerinden hizmet verilmektedir. Verilen hizmetlerde bölgeler arası farklılıklar görülmektedir.

Yaşanan iç göçte hizmetten faydalanan müracaatçılar sürdürülen sed ve evde bakım gibi hizmetlerde göç sebebiyle yaşanan adres değişikliğinden kaynaklı bir süre hizmetten faydalanamamış ve mağduriyet yaşanmıştır(Şırnak örneğinde).

Suriyeden gelen göçmenlere yönelik verilen hizmetlerde ırkçı, dinsel, ideolojik ayrıca iç ve dış siyasete malzeme olarak kullanılmaktadır. Bu anlayışın yansıması olarak yerel halkla çatışmalar yaratmakta ve Suriyelilere sunulan hizmetlerle ilgili yanlış bilgilerin yarattığı etkiler sonucunda ötekileştirme ve ayrımcılık yaygınlaşmaktadır.

ASPB Suriyeden göç eden çocukların ihtiyaçlarını karşılamak yerine bu görevini İHH başta olmak üzere birçok Sivil yapılara devretmiştir. Aynı zamanda bakanlığın ve demokratik muhalefetin denetim dışında olmasından kaynaklı ciddi olumsuz yansımaları olmaktadır. Hatay örneğinde olduğu gibi; İHH ile protokoller imzalandı ve protokol süreci bitmesine rağmen İHH alanda çalışma yürütmeye devam etmektedir.

Ayrıca İHH dışında Muradiye Vakfı, ASAM vb kuruluşlarla da protokoller imzalanmıştır.

ASPB göç ve göç mağdurlarıyla ilgili AFAD, kıyılay, göç idaresi, sağlık bakanlığı, milli eğitim bakanlığı ve bazı yerel yönetimlerle ortak çalışmalar yürütmektedir ancak ASPB bu çalışmalarda daha çok iş bölümüne dayalı bir rol almıştır.

Sosyal hizmetlerin ASP koordinasyonunda ve diğer kurumların katılımıyla yürütülmelidir ve çalışmalar yürütülürken kadın örgütleri,

sendikalar, insan hakları kuruluşları, meslek örgütleri ve çocuk dernekleriyle eşgüdüm şeklinde yürütmelidir. Ayrıca yerel yönetimler aktif olarak bu çalışmalarda yer almalıdır.

Bakanlık uluslararası kuruluş alanında da UNİCEF ile sınırlı bir çalışma yürütmektedir.

AKP tarafından ilan edilen sokağa çıkma yasakları ile birlikte, operasyon yapılan yerlerde yaşam hakkı ihlali başta olmak üzere çok ciddi hak ihlalleri oluşmuş, kentler yıkılmış, buralarda yaşayanlar çok yönlü ve uzun süreli mağduriyetler yaşamıştır. ASP bu bölgelere yönelik görevlendirmeler yapmış bu soruna ilişkin evrensel insan hakları normlarında bir politika belirlemediği için yürütülen hizmetler bu operasyonların bir parçasına dönüşmüştür. Yapılan hizmetler halkın yararına olmadığı gibi insan onurunu zedeleyecek uygulamalar yaşanmıştır ve hizmet bir lütuf olarak ele alınmış insanların yaşadıkları mağduriyetler açık olmasına rağmen bunu ispatta zorlanmıştır. Temelde bu çalışma toplumu susturmaya yönelik bir faaliyet olarak görülmüş ve hak temelli yaklaşılmadığı gibi o kentlere yönelik iktidarın kendi toplumsal mühendislik projesinin aracına dönüştürülmeye çalışılmıştır. Doğal olarak bu durum orada çalışan sosyal hizmet çalışanlarını olumsuz etkilemiştir; can güvenliği yanı sıra çatışma ortamının yarattığı psikolojik durum, ülke politikasında şovenist propagandanın yansıması olarak bir gerçeklik sorunu yaşadığı, tüm bunlar hizmeti verenlerin bile hizmet alma konumuna düşürmüştür. Bu çalışmaları yürütürken çalışanların farklı siyasal yönelimlerinden kaynaklı olarak (hak talepli yaklaşanlar – iktidarın hegemonyasından etkilenenler) aralarında çatışmalar yaşanmıştır. Çalışanların raporlarına müdahale edilmiş, etik değerler konusunda aşınmalar yaşanmış, tutum belirleme noktasında sıkıntılar yaşanmıştır. Bu durumun da gösterdiği üzere insan haklarının olmadığı bir ortamda sosyal hizmetlerin yürütülemeyeceği açıktır.

Sosyal hizmetler toplumsal barışın inşası için öncelikli yapması gereken işler, savaşın ve buna bağlı olarak yaşanan göçün mağduriyetleri üzerinden değil bunları önleyici politika ve hizmetler yürütmesi gerekir. Bunun için demokrasi ve insan hakları mücadelesi temel bir hat olarak belirlenmeli bu mücadele için de uluslararası sözleşmeler(çocuk hakları sözleşmesi, insan hakları sözleşmesi) esas alınarak çalışma yürütülmelidir.

ASPB savaş ve göç sorununa ilişkin bir politikası olmadığı için bu alanda yürütülen hizmetler de belli bir hukuka, düzene ve kurala bağlı yürütülemekte ve birçok soruna neden olmakta doğal olarak bu alanda çalışanlarda çok ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır: Çalışanlar yöneticilerin müdahalelerinden kaynaklı meslekli raporlar oluştururken sorunu tespit ve çözüm odaklı gerçekleştirememektedirler. Hizmet kalitesi yerine hizmet çokluğu esaslı çalışanlara yaklaşıldığından verimli bir çalışma yürütülememektedir. İdareci tarafından etik olmayan taleplerin istenmesinden kaynaklı işi kabul edenler ve etmeyenler arasında meslek elemanları iç çatışmalar yaşamaktadır.

Sonuç olarak yukarıda yürütülen tartışmalar doğrultusunda sosyal hizmetlerin savaş ve buna bağlı gerçekleşen zorunlu göç noktasında yetersiz olduğu bu anlamda bir politika ortaya koyma ve mevcut sosyal hizmetler politikasında dönüşüm ihtiyacı olduğu ortaya çıkmıştır. Politika eksikliğinden kaynaklı hizmet veren ve hizmet alan kesimin sorunlarını gidermek amaçlı belirli bir takım hedefler belirlenmiştir.

GELECEK DÖNEM YAPILMASI GEREKENLER ÜZERİNE ÖNERİLER

1. Bu alanda önleyici, akut ve sonrası dönem için ilkelerin belirlenmesi, mesleki tutumların netleştirilmesi, etik değerlerin belirlenmesi için "tutum belgesi" hazırlanması çalışmasının yürütülmesi. Bu çalışmayı yürütürken meslek örgütleri, insan hakları kuruluşları ve uluslararası kurumların katılımının sağlanması.
2. Üyelerimizin ve çalışanların güçlendirilmesi için sendikanın eğitim çalışmaları organize etmesi.
3. Olağanüstü dönemlerde sosyal hizmet çalışmaları yürütülmesi için çalışmaların yürütülmesi ve bu çerçevede Acil Eylem Planının hazırlanması.
4. Çalışanlar arasında bakım verenlerin bakımı için çalışmaların yürütülmesi

ASPB'nin savaş ve savaş mağdurlarına ve zorunlu göçe dair belirli bir müdahale planı bulunmamakta, AFAD koordinasyonunda psiko-sosyal grubunda yer almakta ayrıca GEMER yapılanması içinde faaliyet yürütmektedir.

Yaşanan iç göç sürecinde hizmetten faydalanan müracaatçılar, göç sebebiyle yaşanan adres değişikliği nedeniyle yararlandıkları SED ve evde bakım gibi hizmetlerden bir süre faydalanamamış ve mağduriyet yaşamıştır. Şırnak'ta bu örneğin yaşandığı yerlerdendir.

Suriye'den gelen göçmenlere yönelik verilen hizmetlerde ırkçı, dinsel, ideolojik yaklaşımlar bulunmakta,

Yaşanan iç göç sürecinde hizmetten faydalanan müracaatçılar, göç sebebiyle yaşanan adres değişikliği nedeniyle yararlandıkları SED ve evde bakım gibi hizmetlerden bir süre faydalanamamış ve mağduriyet yaşamıştır. Şırnak'ta bu örneğin yaşandığı yerlerdendir.

Suriye'den gelen göçmenlere yönelik verilen hizmetlerde ırkçı, dinsel, ideolojik yaklaşımlar bulunmakta,

Önleyici, akut ve sonrası dönem için ilkelerin belirlenmesi, mesleki tutumların netleştirilmesi, etik değerlerin belirlenmesi için "tutum belgesi" hazırlanması çalışmasının yürütülmesi.

Olağanüstü dönemlerde sosyal hizmet çalışmaları yürütülmesi için çalışmaların yürütülmesi ve bu çerçevede Acil Eylem Planının hazırlanması.

SOSYAL HİZMET EMEKÇİLERİNİN TEMEL SORUNLARI ARAŞTIRMASI SONUÇLARI

Anket Metni
Anket Sonuçları

SOSYAL HİZMET EMEKÇİLERİ ARAŞTIRMASI

SAĞLIK VE SOSYAL HİZMET EMEKÇİLERİ SENDİKASI (SES);
BU ANKETLE,
"SOSYAL HİZMET EMEKÇİLERİNİN
SOSYAL HİZMETLER ALANINA İLİŞKİN TEMEL SORUNLARINI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİNİ"
DERLEMEYİ AMAÇLAMAKTADIR.

Bu nedenle bu alanda hizmet veren sosyal hizmet emekçilerinin görüş bildirmesi çok önemlidir. Anketin sonuçları, 2-3 Haziran 2018 tarihinde yapılacak olan Sosyal Hizmet Çalıştayı'nda kamuoyunun bilgisine sunulacaktır.

Anket 14 Mayıs 2018 tarihine kadar uygulanacaktır.

En fazla 3-5 dakikanızı ayıracağınız bu çalışma ile "sosyal hizmet alanına ilişkin" deneyimlerinizi ve görüşlerinizi Sendikamız SES'e iletebilirsiniz.

YANIT VERDİĞİNİZ İÇİN SAĞLIK VE SOSYAL HİZMET EMEKÇİLERİ SENDİKASI OLARAK TEŞEKKÜR EDERİZ.

* Gerekli

1. Çalışma durumunuza uygun seçeneği işaretleyiniz. *

Yalnızca bir şıkki işaretleyin.

- Kadrolu
 Kadro Karşılığı Sözleşmeli
 Sözleşmeli
 Taşeron (Alt işveren)
 Diğer: _____

2. İşyerindeki ünvanınızı/işinizi açıkça yazabilir misiniz? *

Örn: Sosyal Hizmet Uzmanı, Psikolog,
Sosyolog, Çocuk Gelişimci, Öğretmen, Çocuk
Eğitici, Memur, VHKL, vb.

3. Cinsiyetinizi belirtiniz. *

4. Medeni durumunuza uygun seçeneği işaretleyiniz. *

Yalnızca bir şıkki işaretleyin.

- Evli
 Bekar

5. Eğitim düzeyinize uygun seçeneği işaretleyiniz. **Yalnızca bir şıkki işaretleyin.*

- Lise altı
 Lise ve Dengi
 Önlisans
 Lisans
 Lisansüstü
 Doktora

6. Çalıştığınız ilin trafik kodunu yazabilir misiniz? *

7. Çalıştığınız sosyal hizmet kurumu/kuruluşunun adını yazabilir misiniz? *

8. Kaç yıldır sosyal hizmet alanında çalışıyorsunuz? *

9. Barınma durumunuza uygun seçeneği işaretleyiniz. **Yalnızca bir şıkki işaretleyin.*

- Kiracıyım
 İpotekli konut kredisi ödüyorum
 Ev sahibiyim
 Diğer: _____

10. Hanenizde BAKMAKLA YÜKÜMLÜ OLDUĞUNUZ KİŞİ SAYISINI BELİRTİNİZ. **Yalnızca bir şıkki işaretleyin.*

- Kimseye bakmakla yükümlü değilim.
 1 kişi
 2 kişi
 3 kişi
 4 kişi
 5 kişi
 5'ten çok

11. Şu anda aldığınız ücrete ilişkin uygun seçeneği işaretleyiniz. **Yalnızca bir şıkki işaretleyin.*

- 4 kişilik bir hanenin temel ihtiyaçları için yetersiz bir ücret alıyorum.
 4 kişilik bir hanenin temel ihtiyaçları için kısmen yeterli bir ücret alıyorum.
 4 kişilik bir hanenin temel ihtiyaçları için kesin yeterli bir ücret alıyorum.

Türkiye'de sosyal hizmet uygulaması hakkında görüşünüzü belirtiniz

12. Mesleki eğitiminiz ile yaptığınız işler arasında uyum olduğunu düşünüyor musunuz *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Evet
 Hayır
 Fikrim yok
 Diğer: _____

13. Türkiye'de sosyal hizmet sunumuna ilişkin aşağıdaki önermeleri değerlendiriniz *

Her satırda yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim yok
Sosyal hizmet sunumu tamamen kamu eliyle yürütülmelidir.	☐	☐	☐	☐
Sosyal hizmet sunumuna ilişkin personel yetersizliği mevcuttur.	☐	☐	☐	☐
Sosyal hizmet sunumunda ASP Bakanlığının yapılması yetersizdir.	☐	☐	☐	☐
Kurum politikaları sosyal hizmet emekçilerini değersizleştirmektedir.	☐	☐	☐	☐

14. Sosyal hizmet çalışanlarının çalışma koşulları hakkında görüşünüzü belirtiniz *

Her satırda yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim yok
Sosyal hizmet çalışanlarının çalışma koşulları mesleki standartlara uygundur.	☐	☐	☐	☐
Sosyal hizmet çalışanlarının çalışma koşulları giderek kötüleşmiştir.	☐	☐	☐	☐
Sosyal hizmet çalışanlarının çalışma süreleri çok uzundur.	☐	☐	☐	☐
Sosyal hizmet çalışanlarının iş yoğunluğu çok fazladır.	☐	☐	☐	☐

15. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının, Sosyal Hizmet Emekçilerine yönelik politikalarından memnun musunuz? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Sosyal Hizmet Emekçilerine yönelik tüm politika ve uygulamalardan MEMNUNUM.
 Sosyal Hizmet Emekçilerine yönelik tüm politika ve uygulamalardan KISMEN MEMNUNUM.
 Sosyal Hizmet Emekçilerine yönelik tüm politika ve uygulamalardan MEMNUN DEĞİLİM.
 Diğer: _____

16. Sosyal hizmet çalışanlarına yönelik işyerinde şiddete ilişkin görüşünüzü belirtiniz. *

Her satırda yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim yok
Sosyal hizmet çalışanlarına yönelik şiddet yaygındır.	☐	☐	☐	☐
Sosyal hizmet çalışanlarına şiddeti önlemeye yönelik işleyen bir sistem bulunmamaktadır.	☐	☐	☐	☐

17. Meslek yaşamınız süresince sosyal hizmet sunarken şiddete maruz kaldınız mı? *

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- Sosyal hizmet sunarken çalıştığım süre içerisinde hiçbir zaman, hiçbir şekilde şiddete maruz kalmadım.
- Üst yöneticiler tarafından şiddete maruz kaldım.
- Hizmet sunduğum kişilerden şiddete maruz kaldım.
- Diğer: _____

18. Sosyal hizmet çalışanlarına yönelik mobing hakkında görüşünüzü belirtiniz *

Her satırda yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim yok
Sosyal hizmet çalışanlarına yönelik mobing yaygındır.	☐	☐	☐	☐
Sosyal hizmet çalışanlarına yönelik mobingin önemli bir nedeni yöneticilerdir.	☐	☐	☐	☐
Sosyal hizmet çalışanlarına yönelik mobingi önleyecek işleyen bir denetim mekanizması yoktur.	☐	☐	☐	☐

19. Çalıştığınız işyerinde fiziksel koşullarına ilişkin SORUN yaşanan seçenekleri işaretleyiniz *

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- Yemekhane sorunu var.
- Asansör sorunu var.
- Engelli tuvaletleri sorunu var.
- Engelli/yaşlı erişilebilirliği sorunu var.
- Soğuğa karşı ısınma sorunu var.
- Sıcığa karşı klima/soğutma sistemi sorunu var.
- İşyerimize ulaşım sorunu var (Servis veya uygun araç yok).
- İşyerimiz sosyal hizmet sunumuna uygun bir muhitte değil.
- Bina içi bölümlere (oda, salon, bahçe, hol, vb.) sosyal hizmet sunumuna uygun değil.
- İşyerimizde fiziksel koşullar açısından hiçbir sorun YOK
- Diğer: _____

20. Çalıştığınız işyerinde **SOSYAL HİZMET SUNARKEN** hangi ihtiyaçlarınızın karşılanmasında sorun yaşadığınıza dair uygun seçenekleri işaretleyiniz *

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- Bilgisayar/büro/kırtasiye sarf malzemeleri zamanında veya ihtiyaca uygun getirilmiyor.
- Mesleki anlamda hizmet içi geliştirme eğitimleri yeterli verilmiyor.
- Mesleki gerekliliğe uygun çalışma ortamı sağlanmıyor.
- İşyerimizde hizmet sunumu açısından hiçbir sorun YOK
- Diğer: _____

21. Bir sosyal hizmet çalışanı olarak aşağıdaki alanların hangisinde hizmet sunuyorsunuz? *

Yalnızca bir şıkki işaretleyin.

- Çocuk
- Kadın
- Engelli
- Yaşlı
- Sosyal ve ekonomik destek
- Diğer: _____

22. Size göre kendi çalışma alanınıza ilişkin en önemli 5 sorunu ve varsa çözüm önerilerinizi yazınız.

Aşağıdaki Gönder tuşunu tıklamayı unutmayınız! Bize iletmek istediğiniz diğer konuları aşağıya yazabilirsiniz.

SES Genel Merkezi, Yanıt verdiğiniz için Teşekkür Eder

İletişim Bilgilerimiz

sosyalhizmetarastirmasi@gmail.com

23. Sendikamıza iletmek istediğiniz diğer konuları aşağıya yazabilirsiniz.

“Türkiye’de Sosyal Hizmetlerde Dönüşüm Çalıştayı” öncesinde (Mülga) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde çalışan sosyal hizmet emekçilerinin çalışma alanları kapsamında yaşadıkları sorunları tespit etmek amacı ile bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Anket çalışması 1 Nisan - 15 Mayıs 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Çalışmada anketin yüzyüze görüşmeler yoluyla doldurulması ve ayrıca internet ortamı üzerinde doldurulması yöntemleri ile gerçekleştirilmiştir. Anket çalışmasına 41 farklı ilde çalışan 873 Sosyal hizmet emekçisi katılmıştır.

Anket çalışması, sosyal hizmet emekçilerinin güncel sorunlarını ve eğilimlerini tespit etmek, çalıştay tartışmalarında da bu veriler ışında değerlendirmeler yapabilmek amacı ile gerçekleştirilmiştir. Anket sonuçları, sosyal hizmet emekçilerinin beklenti ve eğilimleri açısından halen güncel ve değerlidir ve sosyal hizmetler alanında yapılacak örgütlenme çalışmalarında önemli bilgiler sağlamaktadır. Bu nedenle elinizdeki bu kitapta bu sonuçları da paylaşmanın önemli olacağından anket sonuçlarına da yer verilmiştir.

ANKETE KATILANLARIN ÖZELLİKLERİ

Ankete katılanların 444’ü kadın, 429’u erkek çalışanlar olmuştur. Bu açıdan anketin, biyolojik cinsiyet bakımından kadın-erkek cinsiyetleri için de temsiliyet oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Eğitim ve Cinsiyet

Eğitim Düzeyi	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Lisans	276	277	553	62%	65%	63%
Lise ve Dengi	67	66	133	15%	15%	15%
Lisansüstü	38	49	87	9%	11%	10%
Lise altı	38	13	51	9%	3%	6%
Önlisans	24	22	46	5%	5%	5%
Doktora	1	2	3	0,2%	0,5%	0,3%
Genel Toplam	444	429	873	100%	100%	100%

Kadro ve unvan durumu

Ankete katılanların çoğunluğunu, %76'sını kadrolu çalışanlar oluşturmuştur. Bununla beraber diğer tüm kadro biçimleri ile çalışanların da ankete katılımları bulunmaktadır. Kadro karşılığı sözleşmeli, taşeron, sözleşmeli, ek ders karşılığı çalışan, sürekli işçi, 4D işçi kadrosu ile çalışanlar da ankete katılmıştır.

Kadro Durumu	Sayı	Oran
Kadrolu	664	76%
Kadro Karşılığı Sözleşmeli	61	7%
Taşeron (Alt işveren) Sözleşmeli	42	5%
Sözleşmeli	29	3%
Ek Ders Karşılığı	23	3%
Sürekli işçi	19	2%
4D işçi	15	2%
İşçi	10	1%
İhraç	3	0%
Diğer	3	0%
Stajyer	4	0%
Genel Toplam	873	100%

Ankete, sosyal hizmetlerde çalışan tüm meslek gruplarından katılım olmuştur.

Unvan Durumu	Erkek	Kadın	Genel Toplam	Erkek	Kadın	Genel Toplam
Sosyal Hizmet Uzmanı	123	102	225	55%	45%	100%
Sosyolog	59	63	122	48%	52%	100%
Psikolog	32	46	78	41%	59%	100%
Memur	61	14	75	81%	19%	100%
Çocuk Eğitici	2	47	49	4%	96%	100%
Öğretmen	32	14	46	70%	30%	100%
Sosyal Çalışmacı	21	20	41	51%	49%	100%
Hizmetli	23	8	31	74%	26%	100%
Bakım Elemanı	5	24	29	17%	83%	100%
Temizlik elemanı	7	11	18	39%	61%	100%
Bilgisayar İşletmeni	11	7	18	61%	39%	100%
Güvenlik Görevlisi	9	8	17	53%	47%	100%
Hemşire	1	15	16	6%	94%	100%
Yönetici*	8	8	16	50%	50%	100%
VHKİ	9	4	13	69%	31%	100%
İşçi	10	2	12	83%	17%	100%
Diğer Meslekler	31	36	67	46%	54%	100%
Toplam	444	429	873	51%	49%	100%

Medeni durum ve bakım yükü (hanede bakmakla yükümlü olduğu kişi)

Ankete katılanların %75'inin hane içinde bakmakla yükümlü olduğu kişiler bulunmaktadır. %13'ü 5 ve üzerinde kişiye bakmakla yükümlü olduğunu ifade etmiştir.

Bakım Yüğü	Bekar	Evli	Toplam	Bekar	Evli	Toplam
1 kişi	46	93	139	13%	18%	16%
2 kişi	40	138	178	11%	27%	20%
3 kişi	31	113	144	9%	22%	16%
4 kişi	27	57	84	8%	11%	10%
5 kişi	13	37	50	4%	7%	6%
5'ten çok	29	28	57	8%	5%	7%
Yok	172	49	221	48%	10%	25%
Genel Toplam	358	515	873	100%	100%	100%

Sosyal hizmet alanındaki çalışma kıdemı

Ankete katılanların yüzde 44'ünün 1-5 yıldır; %24'ünün 6-10 yıldır, %15'inin 20 yıl ve üzerinde hizmet süresi bulunmaktadır. Yani ankete katılanların çoğunluğunu genç emekçilerin oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Kıdem Süresi	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
1-5 Yıl	48%	52%	100%	42%	47%	44%
6-10 Yıl	52%	48%	100%	25%	24%	24%
11-15 Yıl	59%	41%	100%	9%	7%	8%
16-20 Yıl	60%	40%	100%	9%	7%	8%
20 Yıl Üzeri	49%	51%	100%	15%	16%	15%
Genel Toplam	51%	49%	100%	100%	100%	100%

Sosyal hizmet sunulan alan

Ankete katılanların %27'si çocuk alanında, %26'sı engelli, %11'i sosyal ve ekonomik destek alanlarında çalışanlardan oluşmaktadır. Sosyal hizmetlerin diğer tüm çalışma alanlarından da katılımcılar yer almıştır.

	Sayı	Oran
Çocuk	240	27%
Engelli	224	26%
Sosyal ve ekonomik destek	100	11%
Kadın	77	9%
Tüm Gruplar	71	8%
Yaşlı	63	7%
Diğer	62	7%
İdari İşler	36	4%
Genel Toplam	873	100%

Barınma durumları

Ankete katılanların %46'sı kiracı olduklarını, yüzde 12'si konut kredisi ödediklerini, %7'si ailesinin yanında kaldığını söylemiştir. Katılanların %34'ü ev sahibidir.

Barınma Durumu	Sayı	Oran
Kiracıyım	403	46%
Ev sahibiyim	298	34%
İpotekli konut kredisi ödüyorum	103	12%
Aile Yanı	58	7%
Diğer	11	1%
Genel Toplam	873	100%

SOSYAL HİZMET SUNUMU VE ÇALIŞMA KOŞULLARINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

Anketimiz, sosyal hizmetlerde yaşanan önemli sorunlara ilişkin önemli değerlendirmeler oluşturmaktadır:

- **Personel eksikliği:** Ankete katılanların %74'ü "Personel yetersizliği olduğu" görüşüne katılıyorum, %14'ü kısmen katılıyorum demiş. Ankete katılanların sadece %9'u personel eksikliği sorunu olmadığını düşünüyor.
- **Değersizlik hissi:** Ankete katılanların %65'i "kurum politikalarının çalışanları değersizleştirdiği" görüşüne katıldığını; %18'i kısmen katıldığını söylemiş. Yani katılanların %83'ü, kurum politikaları nedeniyle kendilerini değersiz hissediyor.
- **Hizmet yetersizliği:** Ankete katılanların %65'i bakanlık yapılanmasının hizmet sunumunda yetersiz olduğuna katıldığını, %20'si kısmen katıldığını söylüyor. Yani ankete katılanların %85'i Bakanlık yapılanması kapsamında hizmetlerle ilgili yetersizlikler olduğunu düşünüyor.

	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Fikrim yok	Genel Toplam
Sosyal hizmet sunumu tamamen kamu eliyle yürütülmelidir.	37%	23%	34%	6%	100%
Sosyal hizmet sunumuna ilişkin personel yetersizliği mevcuttur	74%	9%	14%	3%	100%
Sosyal hizmet sunumunda ASP Bakanlığının yapılanması yetersizdir.	65%	8%	20%	6%	100%
Kurum politikaları sosyal hizmet emekçilerini değersizleştirmektedir.	65%	11%	18%	7%	100%

% 88'i ise iş yoğunluğunun fazla olduğunu değerlendirmiştir.

Yani bu sonuçlardan da açık olarak görüldüğü gibi sosyal hizmet emekçileri personel eksikliği ile, az çalışan ile çok fazla iş yapmakta, uzun sürelerle çalışmakta, Bakanlık tarafından değer gördüklerini düşünmemektedirler.

- **İş yoğunluğu:** Ankete katılanların %66'sı "iş yoğunluğunun çok fazla olduğu" görüşüne katıldığını, %22'si kısmen katıldığını belirtmiştir. Yani %88 i iş yoğunluğu sorunu olduğunu değer-

lendirmiştir. Sadece %9'u iş yoğunluğunun çok fazla olduğu görüşüne katılmadığını ifade etmiştir.

- Çalışma süreleri: Ankete katılanların %39'ü "çalışma sürelerinin çok uzun olduğu" görüşüne katılmış, %34'ü, kısmen katılmıştır.
- Çalışma koşullarında gidişat: Ankete katılanların %60'u "çalışma koşullarının giderek kötüleştiği" görüşüne katılmış, %21'i kısmen katıldığını belirtmiştir. Bu durumda çalışma koşullarında kötüye gitme hisseden %71 oranındadır.
- Çalışma koşullarının mesleki standartlara uygunluğu: Ankete katılanların sadece %62'si "çalışma koşullarının mesleki standartlara uygun olduğu" olduğu görüşüne katılmadığını belirtmiştir.

	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Fikrim yok	Genel Toplam
Sosyal hizmet çalışanlarının çalışma koşulları mesleki standartlara uygundur.	10%	62%	25%	4%	100%
Sosyal hizmet çalışanlarının çalışma koşulları giderek kötüleşmiştir.	60%	13%	21%	6%	100%
Sosyal hizmet çalışanlarının çalışma süreleri çok uzundur.	39%	21%	34%	5%	100%
Sosyal hizmet çalışanlarının iş yoğunluğu çok fazladır	66%	9%	22%	3%	100%

ÜCRET DEĞERLENDİRMELERİ

Ankete katılanların **sadece yüzde 2'si aldığı ücreti yeterli bulmaktadır**. Yüzde 69'u yetersiz ücret aldığını, yüzde 28'i ise ücretini kısmen yeterli bulduğunu ifade etmiştir. Anketin gerçekleştirildiği tarihten kitabın basıldığı tarihe kadar ise, emekçilerin gelirlerinde bir iyileşme olmamış, ancak ekonomik tablo krizle birlikte emekçileri aleyhine değişmiştir, ücretlerimiz giderek erimiş, alım gücümüz azalmıştır.

	Sayı	Oran
Yetersiz bir ücret alıyorum.	606	69%
Kısmen yeterli bir ücret alıyorum.	247	28%
Kesin yeterli bir ücret alıyorum.	20	2%
Genel Toplam	873	100%

Kıdem yılına göre ücret değerlendirmeleri

Yetersiz ücret aldığını düşünenlerin yarısından fazlası, %66'sı 10 yıl ve altında çalışanlardır. (Ücreti yetersiz bulanların %40'ı 5 yıl ve altında çalışanlar, %26'sı 5-10 yıl arası çalışanlardır.) Bu da, genç emekçilerin hem aldıkları ücreti yaşamları için yetersiz gördüklerini, hem de beklentilerinin ve taleplerinin daha canlı olduğunu işaret etmektedir.

Kıdem ve Ücret Memnuniyeti	Sayı	Oran
Yetersiz bir ücret alıyorum.	606	100%
1-5 Yıl	245	40%
6-10 Yıl	158	26%
11-15 Yıl	47	8%
16-20 Yıl	45	7%
20 Yıl Üzeri	111	18%
6-10 Yıl	158	26%
Kesin yeterli bir ücret alıyorum.	20	100%
1-5 Yıl	14	70%
6-10 Yıl	4	20%
11-15 Yıl	1	5%
16-20 Yıl	1	5%
Kısmen yeterli bir ücret alıyorum.	247	100%
1-5 Yıl	128	52%
6-10 Yıl	49	20%
11-15 Yıl	22	9%
16-20 Yıl	24	10%
20 Yıl Üzeri	24	10%
Genel Toplam	873	

SOSYAL HİZMET EMEKÇİLERİNE YÖNELİK ŞİDDETE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

Sosyal hizmet emekçilerinin şiddete uğraması

Şiddet, sosyal hizmet emekçileri için de önemli bir sorun alanı olarak yaşanmaktadır. Ankete katılanların sadece %37'si herhangi bir şiddete uğramadığını belirtmiştir. Yani, bu durumda katılanların %63'ü şiddete uğramıştır.

Sosyal hizmetler alanında da şiddet, yönetim mekanizmalarından kaynaklanabileceği gibi, hizmet verilen kişilerden de şiddet yönelebilmektedir. Ankete katılanların %30'u üst yöneticilerden şiddet gördüğünü; %39'u hizmet sunduğu kişiler tarafından şiddete uğradığı belirtmiştir.

Meslek yaşamınız süresince sosyal hizmet sunarken şiddete maruz kaldınız mı?		
Herhangi bir şiddete maruz kalmadım.	323	37%
Üst yöneticilerden şiddet gördüm.	264	30%
Hizmet sunduğum kişilerden şiddet gördüm.	337	39%

Şiddetin yaygınlığına yönelik değerlendirmeler

Ankete katılanların %30'u "çalışanlara yönelik şiddetin yaygın olduğu" görüşüne katıldığını, %41'i kısmen katıldığını belirtmiştir. Bu durumda %78'inin sosyal hizmet emekçilerine yönelik şiddetin bir sorun olduğuna ilişkin değerlendirmede bulunmuşlardır.

Sosyal hizmet çalışanlarına yönelik şiddet yaygındır.	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Fikrim yok	Genel Toplam
	265	183	362	63	873
30%	21%	41%	7%	100%	

Cinsiyete göre şiddetin yaygınlığı değerlendirilmesi

Cinsiyet	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Fikrim yok	Genel Toplam
Erkek	24%	24%	43%	9%	100%
Kadın	37%	18%	39%	6%	100%
Genel Toplam	30%	21%	41%	7%	100%

Eğitim durumuna göre şiddetin yaygınlığı değerlendirilmesi

Eğitim	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Fikrim yok	Genel Toplam
Doktora	33%	0%	67%	0%	100%
Lisansüstü	36%	14%	44%	7%	100%
Lisans	31%	20%	44%	5%	100%
Önlisans	22%	26%	39%	13%	100%
Lise ve Dengi	31%	27%	29%	13%	100%
Lise altı	25%	20%	39%	16%	100%
Genel Toplam	30%	21%	41%	7%	100%

Kıdem yılına göre şiddetin yaygınlığı değerlendirilmesi

Kıdem	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Fikrim yok	Genel Toplam
1-5 Yıl	28%	26%	39%	7%	100%
6-10 Yıl	28%	18%	44%	9%	100%
11-15 Yıl	24%	23%	47%	6%	100%
16-20 Yıl	39%	20%	39%	3%	100%
20 Yıl Üzeri	40%	9%	43%	8%	100%
Genel Toplam	30%	21%	41%	7%	100%

Şiddet önleme mekanizmalarına ilişkin değerlendirmeler

- Şiddet önleme mekanizmaları: Şiddetin sosyal hizmetler alanı için önemli bir sorun alanı olması ile birlikte, bu şiddetin önlenmesi /çalışanların korunması için mekanizmaların varlığı konusunda ne hissedildiği de önemlidir. Anketeye katılanların %60'ı "işleyen bir önleme sistemi bulunmadığı" görüşüne katıldığını, %19'u kısmen katıldığını ifade etmiştir. %13'ü bu fikre katılmamıştır.

Sosyal hizmet çalışanlarına şiddeti önlemeye yönelik işleyen bir sistem bulunmamaktadır	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Fikrim yok	Genel Toplam
	520	110	168	75	873
	60%	13%	19%	9%	100%

Cinsiyete göre şiddet önleme mekanizmaları değerlendirilmesi

Cinsiyet	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Fikrim yok	Genel Toplam
Erkek	55%	13%	22%	10%	100%
Kadın	64%	12%	17%	7%	100%
Genel Toplam	60%	13%	19%	9%	100%

Eğitim durumuna göre şiddet önleme mekanizmaları değerlendirilmesi

Eğitim	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Fikrim yok	Genel Toplam
Doktora	0%	100%	0%	0%	100%
Lisansüstü	68%	8%	18%	6%	100%
Lisans	64%	11%	19%	7%	100%
Önlisans	37%	22%	22%	20%	100%
Lise ve Dengi	47%	19%	20%	14%	100%
Lise altı	57%	12%	24%	8%	100%
Genel Toplam	60%	13%	19%	9%	100%

Kıdem yılına göre şiddet önleme mekanizmaları değerlendirilmesi

Kıdem	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Fikrim yok	Genel Toplam
1-5 Yıl	55%	12%	23%	10%	100%
6-10 Yıl	57%	15%	17%	11%	100%
11-15 Yıl	61%	13%	20%	6%	100%
16-20 Yıl	70%	11%	17%	1%	100%
20 Yıl Üzeri	70%	10%	13%	7%	100%
Genel Toplam	60%	13%	19%	9%	100%

SOSYAL HİZMET EMEKÇİLERİNE YÖNELİK MOBBİNGE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

Mobbingin yaygınlığına yönelik değerlendirmeler

Ankete katılanların %55'i "mobbingin yaygın olduğu" görüşüne katılmış, %29'u kısmen katıldığını belirtmiştir. Yani ankete katılanların **%84'ü mobbingin alanda bir problem olduğunu düşünmektedir**. mobbingin yaygın olduğunu düşünenleri %53'ü ise kadın emekçilerdir.

Sosyal hizmet çalışanlarına yönelik mobbing yaygındır	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Fikrim yok	Genel Toplam
	478	76	255	64	873
	55%	9%	29%	7%	100%

Cinsiyete göre mobbingin yaygınlığına yönelik değerlendirmeler

	Erkek	Kadın	Genel Toplam
Fikrim yok	61%	39%	100%
Katılıyorum	47%	53%	100%
Katılmıyorum	51%	49%	100%
Kısmen katılıyorum	55%	45%	100%
Genel Toplam	51%	49%	100%

Mobbing ve yöneticilerin sorumluluğuna yönelik değerlendirmeler

Ankete katılanların %59'u, "mobbingin önemli bir nedeni yöneticilerdir" görüşüne katıldığını, %27'si ise kısmen katıldığını ifade etmiştir. Katılanların sadece %6'sı mobbingin önemli bir nedeninin yöneticiler olduğu fikrine katılmadığını belirtmiştir. **Yani ankete katılanlar mobbing konusunda sorumlu görmektedir.**

Sosyal hizmet çalışanlarına yönelik mobbingin önemli bir nedeni yöneticilerdir.	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Fikrim yok	Genel Toplam
	517	52	234	70	873
	59%	6%	27%	8%	100%

Mobbinge karşı denetim mekanizmalarına yönelik değerlendirmeler

ANKete katılanların %71'i "mobbingi önleyecek işleyen bir denetim mekanizması yoktur" değerlendirmesine katıldığını, %15'i ise kısmen katıldığını ifade etmiştir. Mekanizma olmadığı görüşüne katılmadığını ifade eden ise sadece %5 olmuştur.

Sosyal hizmet çalışanlarına yönelik mobbingi önleyecek işleyen bir denetim mekanizması yoktur.	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Fikrim yok	Genel Toplam
	620	46	133	74	873
	71%	5%	15%	8%	100%

HİZMET SUNULAN MEKANLARIN FİZİKSEL KOŞULLARINA YÖNELİK DEĞERLENDİRMELER

Ankete katılanların yüzde 52'si hizmet verilen binaların yapılanmasının (oda, salon, bahçe, hol, vb.) sosyal hizmet sunumuna uygun olmadığını düşünmektedir. Emekçilerin yüzde 49'u yemekhane sorunu olduğunu, yüzde 44'ü ise ulaşım sorunu yaşadıklarını ifade etmişlerdir. İşyerinde fiziki koşullar açısından hiçbir sorun olmadığını değerlendiren ise sadece %8'dir.

	Sayı	Oran
İşyerimizde fiziksel koşullar açısından hiçbir sorun yok	74	8%
Bina içi bölümlene (oda, salon, bahçe, hol, vb.) sosyal hizmet sunumuna uygun değil	453	52%
Yemekhane sorunu var	430	49%
İşyerimize ulaşım sorunu var (Servis veya uygun araç yok).	382	44%
Engelli Tuvaleti Yok veya Sorunlu	296	34%
İşyerimiz sosyal hizmet sunumuna uygun bir muhitte değil.	255	29%
Engelli/yaşlı erişilebilirliği sorunu var	252	29%
Asansör Sorunu var	235	27%
Sıcağa karşı klima/soğutma sistemi sorunu var	234	27%
Soğuğa karşı ısınma sorunu var	139	16%
Toplam	873	

Ankete katılanların sadece %13'ü işyerinde hizmet sunumu açısından herhangi bir sorun bulunmadığını ifade etmiştir.

Katılanların %65'i mesleki hizmet içi geliştirme eğitimlerinin yeterli verilmediğini düşünmekte; %59'u mesleki gerekliliğe uygun çalışma ortamı sağlanmadığını düşünmektedir.

Mesleki ihtiyaçların bu kadar yüksek oranda karşılanmıyor olmasının ve çalışma koşulların mesleki standartlardan bu kadar uzak olması ise hem işini en iyi şekilde yapmak isteyen emekçiler, hem hizmet alanlar, hem de toplumun bütünü için son derece olumsuz sonuçlar oluşturacağı aşikardır.

	Sayı	Oran
İşyerimizde hizmet sunumu açısından hiçbir sorun YOK	113	13%
Mesleki anlamda hizmet içi geliştirme eğitimleri yeterli verilmiyor.	566	65%
Mesleki gerekliliğe uygun çalışma ortamı sağlanmıyor.	517	59%
Bilgisayar/büro/kırtasiye sarf malzemeleri zamanında veya ihtiyaca uygun getirilmiyor	237	27%
Toplam	873	

Necatibey Caddesi No: 82 / 4 Kızılay - ANKARA

0312 232 61 22 | www.ses.org.tr

 /sesgm1996

 /sesgenelmerkezi

 /sesgenelmerkezi

ISBN 978-605-68848-8-7